

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשע"ו

תן תודה!

בו יבואר גודל המתנה המזדמנת לנו מאה פעמים
בכל יום – מאה ברכות, כוחן וסגולתם של
ברכות בפרטות, כוחה של אמן ועוד

בחסדי ה' עלי גברו
יעקב ישראל לוגאסי
ירושלים תובב"א
תשס"ב

כל הזכויות שמורות

להשיג:

רח' ישא ברכה 16 ירושלים

טל' 02-5322661

מפתחות

הקדמה

פרק א - כחן של ברכות

מאה ברכות / אמירת הברכות בכונה מביאה לשמחה / ה"שוית" מאה פעמים ביום / מעשה רב מהזכרת שם שמים בכונה / תפלתו של החפץ חיים / אצל הצדיק מצאנו / שהכל נהיה בדברו / דברי חזק - נלקט מתוך שיחה של הרב שמשון פינקוס זצ"ל / דברי רבותינו על לשון הברכה שחציה לשון נוכח וחציה לשון נסתר / מקור נסח התפלה והברכות / כל המברך בכונה, אין אש של גיהנם שולטת בו / שיהיו ברכות ראויות למנות / אין עוד מלבדו / דברי המלאך גבריאל להנשמה שהיא בת מלך, לפני ירידתה לעולם הזה / שכרן של הברכות / הדרך היחידה להגיע למדת חסידות הוא על ידי קיום מצות המאה ברכות כראוי / עבודת הברכות חמורה מאד והיא הגדולה שבכל המצות / על ידי ברכות הנהנין המרץ מעלה הקדשה שבאכל לשרשו / עצתו של הגרש"ז אורבאך זצ"ל לפתרון הצרות / ברכה אחת בשבוע / צריך תפלה ובקשה שיוכל לכון / על ברכות בכונה עונים מלאכי מעלה אמן בקול גדול / כמה שמחה גורם בכל העולמות / שיחות מתוך הספר "עלי שור" / סגלתן וכחן של ה - 100 ברכות / כונת הברכה

פרק ב - אשר יצר

ברכת "אשר יצר" ברכת הבריאות / כחה של ברכת "אשר יצר" / ברכת 'אשר יצר' במקום 'הגומל' / ברכת אשר יצר - ברכה לדגמת חנוך ילדים / ברכת "אשר יצר" של ה"חפץ חיים" / הברכה וכונתה

פרק ג - ברכת המזון

מפעל הכנסת אורחים למיליארדי אנשים / למה אין ה' בברכת המזון / כלם שליחים מאת ה' / גם היצר הרע יודע את ערכה של ברכת המזון / עדיף לותר על קנה המזון ולא על מיתרים הקול / ממה התפעל הפרופסור הגוי / ברכת המזון - בכונה / ברכה כתקונה נחשב כאלו קיים כל המצוות / ברך ברכת המזון בהתלהבות והציל אשה מנשואין אסורים / חשיבותה של ברכת 'הרחמן' לאחר ברכת המזון / ההודיה אינה על הלחם עצמו / לשכוח לברך? / מי-בשמים על הידים לפני ברכת המזון / כונת ברכת המזון / עקר גדול לברך ברכת המזון בשמחה / המברך ברכת המזון בשמחה, מגיעים לו מזונותיו בכבוד כל ימיו ולא שולטים בו דינים וקטרוגים / כונת ברכת המזון מועילה לתקון הברכות שקדם הסעודה שלא כון בהם

פרק ד - ענית אמן

שומר אמונים / שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב / פותחין לו שערי גן עדן

/ מתקימת בכך עקר תכלית בריאתו / האומר אמן - הוא בן העולם הבא / גדול
/ העונה אמן יותר מן המברך / המצרך צריך לצאת באמן / הרימי בכח קולך /
יהא שמיה רבא בקול ובכונה - משנה טבע / קול רם - המלכה ועדות / לחזור
על קדיש ואמן / שאלה שנשאלה לאחד הפוסקים / להכיר בערך המתנה
הנקראת "אמן בכל כחו" / אמן בלי כונה / הלכות נחוצות / ספור מחיי רבי
מרדכי יפה בעל ה"לבושים" / ענית אמן על הברכות / להיות בקי בהלכותיו /
מדוע חזר הרופא בתשובה? / אמנות החנוך / מסירות נפש למען ענית אמן
של בעל "יסוד ושרש העבודה" / פרעות בישראל! / כרטיס כניסה לגן עדן

פרק ה - שלא נבוש

ענשי הגיהנם / האימה והבושה - מהדין והתוכחה / שלא נבוש ולא נכלם /
מת מצוה

פרק ו - דרכי חנוך

מאימתי מצות חנוך? והיאך? / חנוך לנער על פי דרכו / חובת למוד המוסר
עם הילדים הקטנים / אמנות החנוך

הקדמה

כתב הרמב"ן בסוף פְּרֻשַׁת "בא": מִטְרַת הַנְּסִים הַמִּפְרָסִים שֶׁמָּהֵם לְלַמַּד הָאָדָם לְהוֹדוֹת בְּנִסִּים הַנִּסְתָּרִים.

נִצְיָר לְעַצְמָנוּ, יוֹשֵׁב לוֹ אָדָם בְּיוֹם שְׂשֵׁי בְּבֵיתוֹ, וְהִנֵּה הוּא חָסֵר כָּל, אֵין לוֹ מְאוּמָה לְצָרְכֵי שַׁבָּת, יוֹשֵׁב וְחוֹשֵׁב הוּא מֵאֵין יָבוֹא עֲזָרוֹ, מְחֻזָּק הוּא אֵת עֲצָמוֹ בְּבִטְחוֹן בֵּה'. וְהִנֵּה עוֹדוֹ יוֹשֵׁב וּמְחֻזָּק עֲצָמוֹ, נִכְנָס לְבֵיתוֹ אָדָם לֹא מִכָּר, מִבְּקֵשׁ טוֹבָה קִטְנָה, וְלֹאֲחֵר שֶׁנִּעְנָה מוֹצִיא מִכִּיסוֹ שְׁטָר מְכַבֵּד וּמְשַׁלֵּיךְ לְעִבְרוֹ שֶׁל אוֹתוֹ מְחֻסֵּר כָּל. אֵין סִפֵּק שְׂאוֹתוֹ מֵאֵמִין יוֹשֵׁב הַמּוֹם בְּבֵיתוֹ וּמְשִׁתוּמָם מִישׁוּעַת ה' הַכִּיֻּצָּד נִחְתָּה עָלָיו כְּהֶרֶף עֵינַי, שֶׁהִרִי נִכְנָס אָדָם שְׂאִינוֹ מִכִּירוֹ וּבִשְׁבִיל טוֹבָה קִטְנָה שְׁלָם סְכוּם גְּדוֹל, מִיָּד קָם הוּא קוֹנֵה צָרְכֵי שַׁבָּת וְלֹא מִפְּסִיק מִלְשַׁבַּח וְלִהְלֵל לְהַשֵּׁם? תִּבְרָךְ כָּל אוֹתָהּ שַׁבָּת.

לְשׁוּבַע הַבָּא בְּיוֹם שְׂשֵׁי כֶּבֶר לֹא נִצְרָךְ אוֹתוֹ אָדָם לְנִסִּים, זֶה הִיָּה יוֹם שְׁבוֹ הַגִּיעַ זְמַן קְבֻלַּת מְשַׁכְּרָתוֹ מִמַּעֲבִידוֹ, אוֹתוֹ יוֹם שְׂשֵׁי כֶּבֶר הִיָּה לוֹ כֶּסֶף בְּשִׁפְעַת וְקִנְיָה צָרְכֵי שַׁבָּת כְּהֶרְגָלוֹ. נִתְבַּוְּנָן, בְּשַׁבָּת הַשְּׁנִיָּה יִשְׁבַּח וְיִוְדֶה אוֹתוֹ אָדָם לְבוֹרְאוֹ בְּהַתְּפַעְלוֹת וְהַתְּרַגְּשׁוֹת עַל הַמְּצָאֵת צָרְכָיו כְּמוֹ שֶׁהוֹדָה וְשִׁבַּח בְּשַׁבָּת שְׁעֵבְרָה? מִן הַסֵּתֶם לֹא. וּכְשִׁישְׂאֵל: לְמָה אֵינְךָ מִתְּפַעֵל וּמִתְּרַגֵּשׁ הַשְּׁבוּעַ כְּבִשְׁבוּעַ שְׁעֵבֵר? יֹאמֵר: שְׁבוּעַ שְׁעֵבֵר הִיָּה לִי נִסִּים וְהַשְּׁבוּעַ לֹא.

תְּשׁוּבָה זֹו נּוֹבַעַת מֵאֵי הַעֲמָקָה בְּכּוֹנֵת ה' בְּנִסְיוֹ עִמָּנוּ. אָדָם נִעֲשֶׂה לוֹ נִסִּים גְּלוּי וּמִפְּרָסָם, לְאָדָם נִדְמָה שֶׁמִּטְרַת הַנִּסִּים הִנֵּה לְעַצְמָם הִנֵּס בְּלִבָּד, וּמִסְתַּפֵּק בְּכֶךְ שֶׁהֵנוּ מוֹדָה וּמְשַׁבַּח לֵה' עַל נִסְיוֹ. אוֹלָם הַרְמַב"ן מְגַלֵּה לָנוּ שֶׁלֹּא הִבְנוּ אֵת כּוֹנֵת ה' ?תִּבְרָךְ בְּמִטְרַת הַנִּסִּים. מִטְרַת הַנִּסִּים הִיָּתָה כְּדִי שֶׁגָּם לְשׁוּבַע הַבָּא שֶׁתִּקְבֵּל אֵת צָרְכֵיךְ שֶׁלֹּא בְּדֶרֶךְ נִסִּים אֲלֵא בְּדֶרֶךְ טִבַּע וּבַעֲטִיפָה שֶׁל מִקְרִיּוֹת תּוֹדָה לְבוֹרְאֵי בְּדִיוֹק כְּמוֹ שֶׁהוֹדִיַת עַל הַנִּסִּים הַגְּלוּי.

אָדָם נוֹסֵעַ בְּרִכְבוֹ וְהִנֵּה מְגִיחָה לְעַמְתּוֹ מְכוּוֹנֵת שֶׁסִּטְתָּה מִן הַדֶּרֶךְ וּכְפִשְׁעַת בֵּינוֹ לְבֵין הַמּוֹת, נִצַּל בְּנִסִּים מִפְּלֵא וְגְלוּי. בְּרוּר הוּא שֶׁהַמְּאֵמִין מוֹדָה לֵה' וּמְשַׁבַּח וּמְפָאֵר לְשִׁמּוֹ וְאוּלָּי לְכָל הַיּוֹתֵר עוֹשֶׂה סְעוּדַת הוֹדָיָה, אוֹלָם מִסְתַּפֵּק בְּזֶה, וּכְשֶׁמְחַר וּמְחַרְתִּים נוֹסֵעַ הוּא בְּרִכְבוֹ לֹא פִּגַּע וּמְקַרָּה רַע,

אינו רואה סבה להודות ולפאָר לבוראו. אולם מבאר לנו הרמב"ן שמטרת הנס שנעשה לך הוא למען תמשיך באותה הודאה ושבח גם כאשר הנסים נסתרים, אחרת לא הבנת את כונת הבורא בנס שנעשה לך, ואף שהודית ושבת לבוראך על נסו, עדין לא ירדת לכונת ה' במטרת נסו אתך, מטרתו היתה שתעתיק את אותה התרגשות והתפעלות שהיתה לך מנסו הגלוי לנסיו הנסתרים.

דגמא נוספת, אדם נתקף בכאבי מעים נוראים, אינו יודע את נפשו מרב צער וכאב, ולאחר התפתלות של יסורים יוצא הוא לנקביו ובו רגע נעלמו לו כל כאביו ומחושיו, בודאי שמיד לאחר מכן יברך אשר יצר בכונה עצומה "נקבים נקבים חלולים חלולים שאם יסתם אחד מהם אוי וי... או אם יפתח אחד מהם אוי נורא ואים... ברוך רופא כל בשר ומפליא לעשות. ואלו בימים הבאים כשפעלת מעים תקינה ברכת אשר יצר אצלו כבר לא בהתרגשות ובהתפעלות, וחושב הוא שכך הנכון, שלשום נעשה לי נס והיום לאו. אולם הנס המפרסם מטרתו לנס הנסתר.

הקב"ה הוליד אותנו במדבר ארבעים שנה, תקופה ארכה שהשתתפו בה מיליוני בני אדם וחזו במו עיניהם הופעות גלויי הודו והדרו של מלך מלכי המלכים הקב"ה עליהם ללא שום קמוץ בנסים, החל מעשר מכות, קריעת ים סוף, רכוש גדול ועצום היה נחלת כל אחד ואחד, קבלת התורה, הליכה במדבר נורא ארץ נחש שרף ועקרב תחת ענני כבוד, מן ובאר מים חיים. מהי מטרתו יתברך בכל נסיו אלה? אסון אם נחשב שזה היה לצרף דור המדבר בלבד, ועליהם היה מטל להודות ולברך לשמו, ואנו מה לנו ולנסים אלה?!

הקב"ה פרנסנו ארבעים שנה במדבר בדרך נס, מן ירד לכל ישראל לפי הטף, ללמדנו שכל פרנסתנו היא מידו הרחבה והפרטית ואף שמגיעה היא אצלנו דרך סבות וסבות לסבות, אולם סבת כל הסבות ועלת כל העלות הוא ורק הוא המגלגל לכל הסבות, ואותה יד שנתנה מן לישראל במדבר היא שנותנת לך את פרנסתך היום בדרך מקרה.

אדם דר בבית מרוח וכל יום נכנס הוא לביתו, וכי מודה ומשבח הוא לבוראו בכל פעם על שיש לו קורת גג לחסות בה מפני השרב והגשם?!

אולם הבורא עשה לנו נס ארבעים שנה בענני כבוד, חסה עלינו משרב ונגשם לומר לנו בנס גלוי זה שלא נשכח לדורות לזכר את נסיו ולראות רק אותו גם כשנקבל דירות מרווחות בדרך בניה או בדרך קניה. ולא נסתיר ונעלים את התרגשותנו והתפעלותנו מנסיו גם כשמלבשים המה בדרך מקרה.

אדם פותח את הברז בביתו והנה יוצאים מים רבים, האדם אינו מתרגש מכך ואינו מתפעל. אולם מטרתו יתברך בבאר מים שלותה אותנו במדבר ארבעים שנה בנס גלוי היתה למטרת הימים הבאים שגם כשהנס יהיה מכסה ויבואו המים דרך ברזים תמשיך להודות לו לשבחו ולפארו על היותו ממציא לך מים.

מאה הזדמנויות ביום נתנו לנו חכמינו להזכר בנסיו ונפלאותיו יתברך עמנו, בבריאות גופנו, תפקוד אברינו, הכנת כל צרכינו, ובברכות אלו אנו מביאים את תכלית הנסים המפרסמים על תכליתם בכך שאנו מודים יום יום, רגע רגע, על הנסים הנסתרים שמתבטאים בברכותינו על כל פרי ופרי, על כל הנאה והנאה, תפקידנו לרגש את עצמנו ולהתפעל כל פעם מחדש על נסיו ונפלאותיו עמנו ובזה אנו מתקשרים עמו יתברך בעבותות אהבה ויראה בזכרנו עד כמה נצרכים אנו להיות תלויים בו ואי אפשר לנו מבלעדיו כלל.

אמנות ושמה: הודיה!!!

נחמה חזרה מהעבודה מותשת ורעבה, ולא הבחינה בילד החמד שנותן "מנוחה", לא רעש, לא בלגן, לא מריבה ולא ריצת "רוח סערה", החליטה נחמה לנצל זמן כה רגוע למנוחה קלה...

בהשגחה עליונה על ידי "טלפון מרגז" מתעוררת נחמה ומגלה את יענקי מחסל זה עתה בשתייה לרויה את הבקבוק השלישי מארון התרופות (שאלי הגיע עם 2 כסאות!) "הוי! רבנו של עולם שמע תפלתי! תצילי! תרחם!" עם מונית למגן דוד אדם נקבע בדאגה שהילד יקוק לשטיפת קבה, אך על ההמשך אין הבטחה, מים יגידו אם נספגו לתוך הגוף חמרים עם השלכות למרות השטיפה.

עוברים כמה ימים של מתח ופחדים. מותר לתאר שלא נסגר שם ספר התהלים וברוך ה' באה הקביעה הפורגיה: גברת, קבלת ילד במתנה!" תודה רבנו של עולם, על גם ההצלחה, תודה שהחזרת לי ילד במתנה".

חני בת ה- 3 הרגישה ברע, אמא הכחינה שזו לא סתם שפעת ומשום מה החליטה לנסע לבית החולים, לאחר כמה שעות כשנסו את כל הבדיקות, (המתח גובר ואתו עמק התפלה לרחמים), יוצא הרופא ואומר: קרה לך גם! תברכי הגומל! בתך נצלה ברגע האחרון - התגלה בה החידק המורף רחמנא לצלן שברוך ה' התגברנו עליו.

הגומל! הגומל חסדים טובים לעמו ישראל, עם תחנה יהודית - מי שגמלך טוב הוא יגמלך כל טוב...

מהמורפסת נשמעת צפירת אוטובוס אימה עם חריקת בלמים מצמררת, פעימות הלב נעצרות/מואצות? אני מסה החוצה וכמעט מתמוטטת, פעוט בן שנתיים וחצי חצה את הכביש מבין שתי מכוניות, היתה חסרה חס וחלילה חצי שניה ל...אמו שהגיעה עקב הבלגן שנוצר נאמר בככי מפי כל עד למחזה הנורא:

תגדי תודה מכל הלב! תגדי תודה! קבלת פשוט ילד במתנה!

בעלי חוזר מהשטיבל ובשורה משמחת בפיו: את זוכרת את ר' יוסף אהרן? זה שארגנו לו תפלות להצלחת נתיח מסבך במיחד, בן בן עניתי, ברוך ה' הוא יצא בנפסים, הגדול לא היה ממאיר, הכל בסדר, אפלו הראיה תחור אליו במשך הזמן, בשבוע הבא תערה בבתים סעודת הודיה!

מוישי השוכב בן ה- 6 קפץ בהרגלו ממטת הקומותים, אבל הפעם נפל... ועל הראש... למרבה הפחד החל הילד להקיא ולהקיא, לראות מטשטש - והבהל לבית החולים עם חשש לפגיעת המח.

בחידר, במשפחה, בשכונה הרבו בתפלות ובתחנונים שמוישי יחזר שוב להיות ילד שוכב ורגיל, והגם אכן קרה, לאחר תקופת אשפוז ברוך ה' הילד, בשלבים, חזר לעצמו, וכמוכן אחרי עגמת הנפש המרבה - פרצו מלבנות כלם מלות ההודיה.

בשעה מאחרת יחסית בלילה מצלצל הטלפון בבית: "מוגיע לנו מזל טוב! תינוק נולד לנו!" מזל טוב! עניתי בלבבויות בהרגילי, "אבל זו לא סתם שמחה ממשיך אחי, זו שמחה גדולה עם הודיה עמקה וכפולה, היה לנו גם גלוי קרה סבך בלדה, קבלנו אמא וכן במתנה... הרבה נחת מתוך שמחה סימתי את השיחה.

וחשבתי לעצמי: רבוגו של עולם! תודה לך שקבלתי היום ואחמול ושלשום את
 כל ילדי במתנה ועוד חסכת לי שעות של מצוקה ודאגה! האם על חסד של כל
 יום שעובר בשורה, בשנחסכות גם שעות של מתח וחרדה מגיע פחות או יותר
 תודה?! תן לי רבוגו של עולם לב ושכל להבחין כמה ענמת נפש, לי אתה חוסך
 בכל עת, ערב, ובקר וצהרים על חסדיך ונפלאותיך... כי לך טוב להודות! החלטתי
 בלי גדר: עלי בכל יום להודות לפחות 5 דקות!!! (זה הרבה!?) אקדיש מתוך
 24 שעות רק 5 דקות! אכל מפל הלב ומתוך מהשכה ורכו. אעצר ל- 5 דקות
 בודדות את גלגל מרוץ העבודה ואתעמק באמנות ההודיה, ואקנה-נקנה, שבכך
 נחסך 50, 500 ואולי גם 5000 דקות של בכיה לישועה. אגא! הצטרפי אלי גם
 את!

(מתוך עתון "המודיע")

פרק א' כחן של ברכות

א. מאה ברכות

כח אדיר וסגולה נפלאה בידינו להנצל מפל צרה ומפת מות, והם "מאה ברכות" כמבאר (טווא"ח קכ"ד) "דוד המלך תקן להם לישראל אמירת מאה ברכות בכל יום כנגד מאה נפשות שהיו מתים כל יום ולא היו יודעים על מה. עד שחקר דוד והבין ברוח הקדש לסבת הדבר ותקן להם מאה ברכות, ומיד נעצרה המגפה, ונפסק להלכה "חייב אדם לברך בכל יום מאה ברכות" ובעל הלכות גדולות מנה זאת במנין המצוות בכלל תר"ג מצוות, וסמוך לזה "מה ה' אלקיך שואל מעמך אל תקרי מה אלא מאה" ה' שואל מעמך.

ובכתבי האריז"ל מובא כי המאה ברכות הן כנגד מאה קללות שבפרשת כי תבוא. ובלבוש פ"ש: "דוד ראה ברוח הקדש והבין שלא היו ישראל משבחים ומפארים כראוי את ה' יתברך על כל הטובה שהשפיע עליהם ולכן תקן להם מאה ברכות ומיד פסקו למות".

ב. אמירת הברכות בכונה מביאה לשמחה

הסדר הענין בהרחבה הוא, כי העדר השמחה בקיום המצוות היא הסבה להבאת הקללות הנוראות כפ"תוב "תחת אשר לא עבדת את ה' בשמחה ובטוב לבב" וכתב הרמב"ם (סוף הל' לולב) וכל המונע עצמו משמחה זו ראוי להפרע!

ומה היא סבת העדר השמחה בקיום המצוות? מבאר ה"ארחות צדיקים" חסר ה"בטחון" והדאגה לעתיד גוזלת שפע מהאדם ותקון נפלא לזה מצא דוד המלך ע"ה והיא תקנת מאה ברכות, כי על ידי מאה ברכות משתרשת בלב האדם אמונה חיה בכל מעשה ומעשה במשך היום על כל פ"טיו וגונו שרק ה' נתן לו זאת, ולית ליה מדיליה כלום, ומאה הברכות מעוררות את האדם מאה פעמים ביום כצלצול השעון מדי

שעה להזכירו כי הכל בהשגחה פרטית, ולא לנו ההדאגה כלל זולת לדבר אחד לקיים מצוותיו. נמצא שהמברך ברכה פראוי מתקשר בקשר של קימא עם השם יתברך שעז וחדוה במקומו ואיש זהו שרוי תמיד בשמחה, אפוף בשלחה כגמול עלי אמו וחבוב בחומה של עבודת ה' מתוך שמחה וטוב לבב.

תקנה זו שופכת אור ושמחה בעבודת ה' ולא די בזה שעוצרת את המגפה אלא אף הופכת את הקללות לברכות כי במקום תחת אשר "לא עבדת" באה עבודת ה' בשמחה ובטוב לבב.

מספר על האדמו"ר מצאנז' וצ"ל בהיותו בלוא תשעה חדשים במחנה "מיהלדארף", הנה רואה תמיד מול עיניו פלג מים זכים שקלחו מעבר לגדר, ברם הגדר היתה מחשמלת ומסכן היה אפלו להתקרב אליה, התפללתי כל אותם הימים להקב"ה: "הגני אבא רחמימאי רק עוד פעם יחידה לברך ברבת שהכל על מימיו החיים", ברגע שיצאתי לחרות הודחתי בראשונה במהירות אל פלג המעין למבל, ולשתות מים מתוך ברכה בהתרגשות רבה כמי שעוד לא ברכתי מעולם "שהכל נהיה ברכרו", סיים האדמו"ר וצוק"ל ואמר: הלואי ואזכה עוד פעם אחת לברך בהתרגשות כזו.

(לפיד אש חלק א')

ג. ה"שוית"י מאה פעמים ביום

אומר הרב "שפתי חיים":

ביצד לוקחים את ה"שוית"י אל כל השנה?

יש לנו גישה ישירה אל ה' מאה פעמים ביום! "תניא הנה ר"מ אומר חביב אדם לברך מאה ברכות בכל יום שנאמר ועתה ישראל מה ה' א' שואל מעמד כי אם ליראה". קרי ביה מאה - רש"י (מנחות מג:). כדי לקבל יראת ה' תמיד ולהרגיש בנוכחותו יתברך, העצה לפנות אליו ישירות מאה פעמים ביום: "ברוך אתה" - פניה בנוכח אל ה'. כשמברכים עם קצת חזוק וחושבים על מלות הברכה מרגישים בכך, אני עומד לפני הקב"ה, שהוא מקור הברכות.

זוהי מהות הברכה - להבין ולהכיר שהכל מהקב"ה, אם זו ברכת הנהנין - על ידי הברכה מבין שזה לא שלו אלא שהנאה זו נתנת לו מהקב"ה. "המוציא לחם מן הארץ" - הקב"ה הוא המוציא לחם. בעל התבואה, האופה והמוכר אינם אלא צנורות להבאת הלחם, אבל הקב"ה הוא שמוציא הלחם מהארץ. "שהכל נהיה בדברו" - הוא ממציא הכל, ובכל רגע. ברכה - הפרה שהשם יתברך הוא מקור השפע.

ולא די בזה, אלא צריך להכיר שאנו מקבלים את השפע ממלך העולם, ואנו עבדיו. "כל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה" (ברכות מ:). יסוד גדול נאמר כאן, גם לאחר שמכיר שלוקח מהקב"ה אבל עדין צריך לדעת ולהכיר כי כל דבר שאנו מקבל איננו מקבל סתם אלא שאנו עבד ה' ומקבל זאת מ"מלך העולם", הואיל ואנו עבדיו. לכן אנחנו מקבלים ממנו. כן הוא בברכת הנהנין. וכן הוא בברכת המצוות - "אשר קדשנו במצותיך", "וקרבתנו מלפניו לעבודתך". שיכותנו במצוות היא בגלל זה שהוא מלך ואנו עבדיו. ברכת השבח אף היא כעבד המשבח מלכו, שאם לא כן כיצד רשאים אנו לשבח? אלא - כיון שרצה בנו כעבדיו והוא מלפנינו, אנו ממליכים אותו. זוהי המלכות הטמונה בכל ברכה.

ד. מעשה רב מהזכרת שם שמים בכונה

כתב החיי אדם כלל ה' ס"א, וזו לשונו: כדי להלהיב לב אנשים לגדל הזהירות בהזכרת שם שמים בכונה אעתיק מעשה רב. גדול אחד אנגיד (התעלה) ושמע בבית דין של מעלה קול רעש גדול "פנו מקום לצדיק אחד שגפטר". וקבלוהו בכבוד גדול ונתנו לו ספר תורה בזרועו ושאלוהו, קימת מה שכתוב בזה. ואמר, הן. ובאו המלאכים שנגבראו מהמצות אשר עשה עד אין מספר והעידו בו זה אומר, נבראתי ממצוה זו וכו'. אחר כך הביאו לפניו ארבעה טורים ושאלוהו, קימת תורה שבצל פה. ואמר, הן. ומי מעיד. ובאו המלאכים כפ"ל. אחרי זה שאלוהו, נזהרת מלהוציא שם שמים לבטלה, וידם. חזרו ושאלו, שתק ולא אמר להם כלום. והכריזו אחר עדות, ובאו גדודים מלאכים לבושים שחורים והעידו. זה אומר, נבראתי ביום פלוני כשהוציא אזכרות כך וכך בתפלה בלא כונה. וזה אמר כך. ויקרעו שמלותם כל הבית דין של מעלה, וגם

אני קרעתי. ואמרו, טפה סרוחה, איך לא יראת וכו'. ונגמר דינו, או לבוא לגיהנם או לחזור ולבוא בגלגול, ובחר בגיהנם מבגלגול, עד כאן לשונו. ואיך לא ישים האדם אל לבו להזכיר השם ביראה ופחד ובכנות הלב.

ולפחות באמירת הברכות, שעל זה עקר פונת השו"ע בסימן ה' לכוון בשמות ה' כשמזכיר אדנות וכו' אדון הכל וכו', העקר הוא לכוון בשמות ה' הנזכרים בברכות וכן מבאר ב"אור לציון" ח"א.

אמנות החנוך

משאלה עמקה שואלים כל אב ואם יהודיים! נחת נחת! "אידישע נחת"! נחת יהודית! הכיצד זוכים לזה? ועוד בנקמה?

הבה נתבונן במלים ספורות שאמר בעל "יסוד ושרש העבודה" מעיד אני על עצמי שגזרתי מאד מאד לחנך בברכת הנהנין ושאך ברכות אף שלא היו יכולין עדין לדבר בראוי, וברכתי עמדם בעצמי על אכילה ושתייה גם ברכת המזון. ומחנוך זה היה לי התענוג יותר מכל התענוגים שבעולם שגרמתי בזה נחת ליוצרינו ובזראנו יתברך ויתעלה.

כלל ראשון להצלחה למדנו בעל יסוד ושרש העבודה והוא: "ברכתי עמדם בעצמי"! לתן מזמננו העמוס והלחוי, לישוב עם ולדינו שיתנו ברכה ליוצרינו בנחת ובשלחה! וכדי שתהיה השפעה על שתילי הזיתים מענגת ובמוחה ישנו כלל קדום והוא: שתהיה בראוי ה- : "ברכתי בעצמי"! זו ההשפעה הכפירה ביותר!

ספר הגאון רבי משלם דוד סאלוויצק שליט"א כי בהיותו בן ארבע או חמש שנים ראה בבית המדרש בבריסק יהודי זקן מכרך ברכת "אשר יצר" בדרכות עצומה ובהתרגשות גדולה, אשר עד היום הרי אותה ברכה אינם יכולים למוש מזכרונו, וכששאל מי הוא אותו אדם שמכרך כך? אמרו לו: הלא זהו רבי ברוך בער!

(עובדות והנהגות ח"ב - צ"ט)

ה. תפלתו של החפץ חיים

זכרונותיו של הרבי מרדכי צוקרמן נ"י מתוך הספר "מאיר עיני ישראל"

עשר שנים טרם בואי לראדיון, כשלבמדתי בישיבה קטנה בלידא והחפץ חיים פידוע היה בא שמה לפרקים, הייתי נוכח בבית הכנסת שבצעירה שם כשדבר וחזק את תושבי לידא, וכשהיו הזדמנויות שהתפלל שם וקראו בתורה, לא היה נותן שירבו עליו בתארים כשקראו לו בתור כהן לעלות לתורה, אלא רק - יעמד ר' ישראל מאיר, ותו לא מידי! באותן הזדמנויות פז גם היתה לי הזכות לחזות בכהן גדול הזה בעבודתו שבלב היא תפלתו. וגם כאן לא ראו עליו שום דבר יוצא דפן אלא ככל הנהגתו שהיתה בפשטות ממש כך גם בתפלתו. היה מונה את תבות התפלה מלה במלה, וכיון ששמיעתו כבר היתה לקויה מאד הגביה קצת את קולו. ושמתי לב לפרט חשוב, שבתפלת שמונה עשרה של לחש, לפני כל ברכה וברכה מכל השמונה עשרה ברכות, היה החפץ חיים ממתין קמעא ורק אחרי המתנה קצרה היה פותח בברכה הבאה. וטעם הנהגתו זו בלי ספק נבעה על פי מה שהוא כתב בספרו (בהשמטה להקדמה לספרו "שמירת הלשון") שבכל ברכה במשך היום שאדם מוציא מפיו עליו להתבונן קצת קדם מה תכון הברכה שהוא עומד להוציא כעת מפיו, ובפרט בתפלת שמונה עשרה, ואם כן זכיתי אז לראות היאך שהחפץ חיים עצמו קים את אשר כתב.

(א"ה - וזו לשון מרן החפץ חיים שם: וכן נמי בענין תפלת י"ח ברכות שקבעו חז"ל בהם הרבה ענייני שבח המקום והרבה ענייני בקשות הנוגעים לגופו ונפשו, ובכל אחת ברכה לה', צריך להתבונן מתחלה מה הוא רוצה לבקש מה', ועל מה יברכנו, ואחר כך יאמר אותה הברכה. ואל יחשב הקורא שדבר זה צריך שהיו גדול, לא כן הדבר - כאשר בחנתי ונסיתי - אלא יהיה פתוח הסדור נגד עיניו ויתבונן רק איזה רגעים אחדים קדם כל ברכה, דהינו למשל קדם ברכה ראשונה יתבונן שרוצה לומר שבח לפני המקום שהוא אלקינו ואלקי האבות, וקונה הכל, ולברך אותו על שהגן על אברהם. וכן קדם ברכה שנייה, יתבונן שרוצה לברכו על תחית המתים. וקדם ברכה ג' לברכו שהוא א-ל קדוש, וכן קדם רביעית לבקשו על הדעה ולברכו על זה, וגם קדם החמישית לבקשו על התשובה ולברכו על זה, וכן בכל הי"ח

ברכות. וכן כהאי גוונא יעשה בברכות השחר, וכן בברכת המזון יתבונן קדם שמתחיל הברכה על מה רוצה לברכו. כלל הדברים, לא יאמר הברכות כפי הרגלו בפיו, רק יתבונן על מה הוא מברך לה', ויאמר בזריזות ובשמחה כל ברכה על שזכה לברך לה' אלקי השמים, ע"כ לשון מרפא של מרן החפץ חיים, יעו"ש).

לאחר שנים מאותם ימים שראיתיו בלידא, כשהגעתי כבר ללמד בראדון, זכיתי להתפלל במגן שהתקיים בביתו אחרי השיחות בשבתות, ולפעמים גם בימות החול היתה לי הזכות להתפלל במגן שהתקיים בביתו.

זכורני - מספר רבי מרדכי - שפעם לאחר התפלה ביום חול חלקו לרגל איזו סבה עווגה למשתתפי המגן, וכמובן שכלם תכף ברכו ואכלו על אתר. אבל אני שהתבוננתי היטב בחפץ חיים, הבחנתי שהוא החזיק ביד את העווגה במשך דקות ארוכות, החזיק והחזיק ולא מהר לאכל... ורק לבסוף החל לאכל.

ו. אצל הצדיק מצאנו

מפי עדת ראייה

זה היה אצל הרבי מקלויזנבורג זצ"ל בסעודה השלישית באחת השבתות שהייתי נוכחת שם. היה שם שלחן פרות על יד הרבי. הילדים כ- 150 במספר עמדו בשורה ארכה, כל ילד נגש אל הרבי קבל פרי וברך בקול "בורא פרי העץ" והרבי ענה אמן ואז נגש הבא אחריו.

הרבי ישב בסבלנות כאלו יש לו כל הזמן שבעולם, כדי להקשיב לברכות של הילדים ולענות אמן, אף על פי שאצל הרבי זצ"ל היתה כל דקה מחשבת. ובית הכנסת היה מלא מפה אל פה.

והנה הגיע תורו של ילד קטן, אחד. נתן לו הרבי פרי ולא רצה לברך, והרבי אמר לו עוד פעם ועוד פעם ולא ברך. חכה הרבי עוד רגע שהילד יברך והילד לא רצה. לקח לו הרבי את הפרי מהיד בלי גנונים יתרים ושלח אותו. ולא חמל הרבי על הילד הקטן ולא אמר הרי עוד קטן הוא ואינו מבין, והרבי לא ותר.

היה זה איתות ברור בשבילי ואמרתי לעצמי: אם הרבי הטהור והקדוש הזה, שכל דקה ושניה מחשבים אצלו, מקדיש כל כך הרבה זמן לעגנית אמן על כל ברכה של ילדים קטנים, זה אומר לנו, המחנכים, מה עלינו לעשות בקשר לברכות, זה אומר לנו שברכה של כל ילד היא דבר שעומד ברומו של עולם שאנחנו צריכים לעמד עליו בכל כח ההשפעה שלנו, להשפיע על הילד ולא בתקיפות, אלא להאהיב עליהם את הברכות. ועולה על כלם הדגמא האישית.

(נכתב מפי הגב' ב. שמעון תחי' מחיפה)

מתוך הספר "לפיד האש" על הרבי מקלויזנבורג זצ"ל

...למים ספר הרבי, כי בכל עת שהותו ברכבת המחניקה, כאשר אנשים ממש נועו בצמא, היה חושב ומהרהר בלבו, כי בבוא הרגע המאשר וזכה לגימיה של מים, בודאי יברך "שהכל" בכנה גדולה ובהתלהבות עצומה עד שיודעונו השמים. לבסוף המשיך בצער כבוש מרב ענוה, הנה בלגימה הראשונה עוד היה איזשהוא טעם של ירדישקנט "טעם יהודי" בברכה, אבל כמרצת הזמן והשגרה נשכח הכל - מי עוד יודע לחוש כיום את המשמעות של לגימת מים?

ז. שהכל נהיה בדברו

מספרים, כי פעמים כנס הגאון הקדוש רבי ישראל מסלאנט זצ"ל, מיסד תנועת המוסר, את תלמידיו לדון בפניהם בענין אחד: בברכת "שהכל נהיה בדברו". ברכה שמברכים על כוס מים, על סכריה, לכאורה, ברכה גדולה כל כך - "שהכל נהיה בדברו"?! כל הקיום כלו! - על דבר פעוט כל כך... ברם אין זו קשיא. להפך! שכן הגמרא אומרת (בברכות דף נ) כי מברכותיו של האדם נפר האדם אם תלמיד חכם הוא. כיצד? האומר בברכת הזמון: "ברוך שאכלנו משלו ומטובו חיינו" הינו מקצת טובו חלק מטובו, הרי זה בור ועם הארץ. חגיבים לומר: "ובטובו חיינו", בכל טובו! ולכאורה יפלא: אדם אכל, כזית, פת יבשה, בלא חמאה וממרח, אף לא אכל לשבעה - כיצד יאמר "בטובו חיינו", בכל טובו? האם זה כל טובו של הקדוש ברוך הוא?! שאלה טובה היא, שאלתו של

בור ועם הארץ... כי המעין והמבין יודע, שאמנם כן- בפרוסת לחם מתמצת כל הטוב שבעולם, אותה מדת חסד וטובה שנוצרה לבריאת כל העולמות, נצרכה כל כלה גם לפרוסה זו! יתכן לשאל, מדוע לא זכית לעוד ועוד טובה, וזו אמנם שאלה חמורה ועליך לבקר את מעשיך ולראות האם ראוי אתה לכך. אבל כשלעצמה, מקפלת בפרוסת הלחם כל הטובה, כפי שבטפת מים מקפל האוקיינוס בלו, וכל תא חי מכיל את כל הד.נ.א. בשלמות! ולפיכך, על כל כוס מים ועל כל ספריה יש לברך "שהכל נהיה בדברך", כי כל הטובה שבכל העולם מקפלת בכל פרט ופרט בו. והדברים עמקים, כמה עמקים הם!

לימים, נסע הגאון מסלאנט לפריז, בעסקי הכלל. בעודו הולך ברחובות הפרך הגדול צמא עד מאד. נשא עיניו וראה בית קפה בפאתי השדרה, סר לשם ובקש כוס מים. מיד צץ מלצר ענוד עניבת פרפר, קד קדה והזמינו לשבת, וכעבר רגע הנח לפניו ספל חרסינה מלא מים צוננים. ברח בכוונה ושתה והמלצר לידו: "שני פרנקים בבקשה". תמה תמיהה גדולה, שקל לידו את הכסף ושאל: "תמהני, מחיר המים הוא - אולי - סו אחד. שני פרנקים, על שום מה?" קד המלצר וענה: "המים, אדוני, הם רק מרביב אחד. שכירות המקום עולה הון, רהוטו יקר, המלצרים עובדים, התזמרת מנעימה, וספל החרסינה העדינה, על מפת התהרה"...

אורו עיניו של הגאון הקדוש. כשחזר לארצו שב וכנס את תלמידיו: "הזוכרים אתם מה אמרתי לכם על ברפת שהכל נהיה בדברך, שמברכים על כוס המים? ובכן, גם אסיר עולם בצ'ינוק, האוגר את טפות הטחב הנוטפות מקיר השחם גם הוא חייב לברך זאת. אבל אנו, רבותי, אנו - הרי שותים אנו לא בצ'ינוק טחוב, חלילה, אלא ב'בית קפה'! בדירה מרוחת, בקרבת משפחה אוהבת, חברה תומכת, בבריאיות ולהנאה, בכלים נאים - כלום יש לנו משג כמה חייבים אנו להודות, פי כמה גדלה ומקפלת חובת תודתנו?"

ח. דברי חזוק - גלקט מתוך שיחה של הרב שמשון פִּינקוּס זצ"ל / [תרגום מאנגלית]

אחת ממצוות עשה דרבנן, היא מצות אמירת מאה ברכות בכל יום.

מצוה זו היא תקנת דוד המלך וספרו חז"ל, שבזמנו פרצה מגפה נוראה שהמיתה בכל יום מאה בחורי ישראל. עמד דוד ותקן שיאמרו בכל יום מאה ברכות. בדרך כלל אין בעיה לקיים את המצוה שהרי כל אדם שמתפלל שלש פעמים ביום, אוכל ושותה כרגיל מגיע ממילא למאה ברכות. בשבת ובמים טובים שבהם התפלה היא שבע ברכות במקום תשע עשרה, חסרות ברכות לכן מוסיפים לברך על פרות וכדומה כדי להשלים את מגן המאה.

ולכאורה, כשבא דוד המלך לעצר את המגפה, מה ראה לתקן בדוקא ענין של אמירת מאה ברכות? למה לא תקן איזה ענין אחר כגון: נתינת מאה פרוטות לצדקה, כדכתיב, "צדקה תציל ממות", או מאה פרקי תהלים שמיוחד לדוד, למה דוקא ענין הברכות מיחד לעצר המגפה?

והנה, ברכה מלשון ברכה, נהר, מפל, שטפון. כשאנו אומרים - ברוך אתה ה' - אנו מתכוונים, אתה ה' - מפל, ושטפון של ברכה. והנה דוד המלך ראה שה"ברכה" של החיים סגורה, תקן ופתח אותה על ידי מאה ברכות בכל יום.

בכללות עבודתנו, וכן בעמדתנו לפני הימים הנוראים, קימות שתי דרכים להתכונן למשפט לפני בית דין של מעלה. דרך ראשונה והעקרית - להרבות זכיות ולעשות תשובה כדי להיות בגדר צדיק ולזכות בדיון. ואכן זוהי המטרה העקרית, אבל למעשה קשה מאד להרבות מעשים טובים ולהגיע למדרגת צדיק, שמי יצדק לפניו יתברך בדיון. והדרך השנייה, לעורר את הקרבה והחבה שבינינו לבין אבינו שבשמים.

ודומה הדבר לאדם שמזמן למשפט על ענין חמור והוא יודע שכל חייו תלויים בזה, ולעמת זאת יודע כמה שבמצאיאות הנתונים הם נגדו, מה עושה? תחלה, מנסה בכל אופן וצורה להשתדל שיזכה בדיון. ושנית, ביצעו כמה קשה המשפט שנגדו, מנסה למצא חבר או מכר שמכיר את

השופט וידבר על לבו. הדבר הזה הוא כח עצום וידוע שמקבל בבתי משפט שעד שעת המשפט לא מגלים מי יהא השופט לכל אחד, כדי שלא ינסו "לשחדו", רק ביום המשפט מתגלה מיהו השופט. ונתאר, אחד שעמד נגדו משפט נורא והנה מגיע לבית המשפט, ומה רואות עיניו? מיהו השופט? אביו היקר! כמה שמחה מתמלא לבו באותו רגע!!!

כך אנו בימי הדין והמשפט, במשך חדש אלו עושים כל מה שביכולתנו לזכות בדין. מתעוררים לתשובה, לזהירות במצוות ובדקדוקי הלכות. והנה מגיע יום הדין, ומיהו השופט - השם יתברך - אבינו אב הרחמן. ואז אנו מנצלים את הקרבה הנוראה בין השם יתברך לבניו רחומיו, כדי לבקש ולעורר רחמים ולזכות בדין. ורב התפלות הם בכוון זה, לעורר זכות אבות, ובפרט זכות העקדה, שבאמת רק על ידי כך נוכל לעבר הדין הנורא.

ובאמת, המשל עמק יותר. שיש שני סוגי קרבה, קרבה של קרובים כגון: אב לבן או אחים וכדומה, ויש את הקרבה של בעל לאשתו, שהיא קרבה אחרת לגמרי. בהלכות עדות נאמר כשמעידים כמה עדים על ענין מסים ונמצא אחד מהם הוא קרוב של בעל הדין נפסלה העדות כלה, אבל אם בעל יבוא להעיד על אשתו, לא תפסל העדות על ידי כך, שבעל לאשתו אינו בגדר קרבה ופסול עדות אלא אשתו כגופו וכמו הוא עצמו. ואם כן במשך ה"ל אם אשה צריכה לעמד במשפט נורא, והנה מתגלה שהשופט הוא בעלה היקר, מה היא אומרת לו? - כל מה שאתה גוזר בעצם אתה גוזר על עצמך!

והשיכות של השם יתברך אתנו הוא גם כמו קרוב - אב לבן, וגם בשיר השירים הקב"ה פונה אלינו - "פתחי לי אחותי רעיתי יונתי תמתי", הינו שהקרבה שבינינו לבין בורא עולם היא גם קרבה של דבקות ואחדות גמורה.

והנה דוד המלך כאשר ראה את חרון האף הנורא שמתים מאה בחורי ישראל בכל יום, ברגע נורא זה אי אפשר להתרכז על זכוי הדין, זה לוקח זמן עד שמחזירים בתשובה ומסגלים מעשים טובים, והוא ע"ה ראה שצריך לעשות פיוס ולהחזיר הקשר והקרבה שיש בין הקב"ה לעמו, והרי זה כמשפחה שיש פעם ביניהם, וצריך להחזיר האוירה הטובה, ואז

אפלו אם לא ראויים אבל הקב"ה מרחם מחמת הקרבה והאהבה.

והיסוד לקרבה הוא שלום בית, מהו שלום בית? בעקר תקשורת נאותה, לא די בכך שיאהבו זה את זה, אם אין ביניהם תקשורת בריאה, לומר שלום יפה ולומר תודה יפה, אז שלום בית מהם והלאה...

והוא הדין בשלום-בית בינינו לבין הקב"ה. על ידי תקשורת בריאה בכל שעות היום. פשוט לדבר יפה, לומר תודה יפה בכל משך היום על כל מה שמקבלים ברב טובו. וזה ענינה של תקנת מאה ברכות שתקן דוד המלך ע"ה. על ידי הברכות אנו פוגשים את הקב"ה בכל שעות היום: לפני קיום מצוה ולפני כל אכילה ושתייה - תקשורת תמימית.

ולכאורה, כל אחד מאתנו מברך את הברכות. אבל האם זה באמת כך? המלמול המהיר "בוך תה אדולינו" אין זה ברכה.

לפעמים רואים מצב כל כך עגום!!! יהודי עולה בבית כנסת לתורה, והוא מברך ברכות התורה ושומעים איך אומר המלים לא כהגון, כמה שהדבר עגום, יהודי בן 70. אם נחשב את מספר הברכות שברך בחייו במשך 65 שנה, כפול 365 ימים בשנה, כפול 100 ברכות בכל יום, נגיע לאלפי ברכות שצבר. והנה היהודי הזה לא ברך מעולם מלבד המלמול "אדולינו". זו לא ברכה!!! והוא הפסיד את כל אותן הזכיות הרבות שיכול לצבר... וגם אנו, אם ננסה להקליט את עצמנו בשעה שאנו מברכים לא נשמע כלל ברכה, כי אם מלמול מהיר של הברות - זו לא תקשורת! וזו הסבה לכל האסונות הרבים שפוקדים אותנו, כי ברכה פרושה - ברכה, ואנו סוגרים את הברכה, עוצרים לעצמנו את המפל, את השפע האלקי!!!

רואים בטבע הבריאה שהקב"ה ברא בעולמו, יש צדיקים גדולי עולם שהיו שקועים בתלמודם שעות ארוכות ללא הפסקה ולא היו מפסיקים לצרכי אכילה ושתייה במשך זמן רב. אך בודאי בעל כרחם היו מפסיקים באמצע למודם לצרכי גופם. נשאלת השאלה, הנה יושב מתמיד באמצע למודו שקוע לגמרי, פתאום צריך להפסיק לצרכיו, למה ומדוע עשה להם כך הקב"ה להפסיק למודם לצורך זה? התשובה לכך - מכיון שהברכה היא מעין חיים, אותו צדיק שקוע בלמודו אבל צריך לחיות.

בְּכַדִּי לְלַמֵּד צְרִיף בְּרִיאוֹת, וְלִכְּן בְּעַל כְּרֹחוּ מִפְּסִיקוֹ הַטְּבַע, לְהִתְחַבֵּר מִחֲדָשׁ אֶל מַעֲיָן חַיִּים שְׁלוֹ. לִכְּן, כָּל כַּמָּה שְׁעוֹת הַפֶּסֶק אֶת לְמוֹדֵד! צֵא וּבְרֵד: "בְּרוּךְ אַתָּה ה'... רּוֹפֵא כָּל בְּשָׂר", וְזֶה מִמְּלֵא אוֹתוֹ בְּחַיּוֹת וּבְרִיאוֹת לְעוֹד שְׁעוֹת נּוֹסְפוֹת...

כָּל כֵּךְ הִרְבֵּה חוֹלִים בְּסִבִּיבַתְנוּ, וְאֲנוּ כָּל כֵּךְ מִדְּאָגִים וְרוֹצִים בְּרְפוּאָתָם. וְאִין סִפֵּק שֶׁסִּגְלָה אֲמִתִּית וּבְדוּקָה יוֹתֵר מִכָּל, לֵאמֹר בְּרַכַּת "אֲשֶׁר יִצַּר" מֶלֶךְ בְּמִלָּה וּבִכְוִנָּה! פְּשוּט עַל יְדֵי בְּרוּךְ אַתָּה ה' רּוֹפֵא כָּל בְּשָׂר, לְפִתַּח פְּעָמִים רַבּוֹת בְּיוֹם אֶת הַבְּרַכָּה שֶׁל רְפוּאָה, רַבִּים מֵאֲתָנוּ לֹא אָמְרוּ אֲשֶׁר יִצַּר מֵאֵז הַיּוֹתֵם בְּגִיל שֵׁשׁ... פְּשוּט אִין לָנוּ פְּנָאִי, אָנוּ מְמַהֲרִים, אֲבָל מֵה מִפְּסִידִים? הֲרִי אֲמִירַת "בְּרוּךְ אַתָּה ה'" פּוֹתַח מִמֶּשׁ 'בְּרַכָּה', 'מִפְּל', 'נְהַר', שֶׁל מָה? - שֶׁל "רּוֹפֵא כָּל בְּשָׂר" ... הַקִּבְ"ה, הוּא הֲרּוֹפֵא הַגְּדוֹל בְּיוֹתֵר וּמִפְּלִיא לַעֲשׂוֹת. וּכְשׁוֹבְאִים לְהִתְפַּלֵּל עַל חוֹלָה מְסִים אִין צְרִיף לְחַכּוֹת עַד 'רְפֹאנוּ' אוּ 'שְׁמַע קוֹלָנוּ', אֲלֵא בְּבִרְכַת "אֲשֶׁר יִצַּר" זֶהוּ הַזְּמַן וְהַמְּקוֹם לְבַקֵּשׁ עַל כָּל חוֹלָה וְחוֹלָה. זֶהוּ זְמַן שֶׁל פְּתִיחַת שְׁעָרֵי הַשֶּׁפַע וְהַבְּרַכָּה שֶׁל רְפוּאָה, וְאִין סִגְלָה גְּדוֹלָה מְזוּ.

כֵּךְ גַּם בְּעֵינֵי הַפְּרַנְסָה, לֹא פְעַם אָנוּ מוֹצֵאִים אֲנָשִׁים עֲשִׂירִים וְאֶפְלוּ בְּעֵלְי צְדָקָה עֲצוּמִים שֶׁפְּתֹאוּם בְּיוֹם בְּהִיר מֵאֲבָדִים אֶת כָּל רְכוּשָׁם. - מִדּוּעַ? זֶה אַחַת מִן הַסְּבוֹת, כִּי לֹא יוֹדְעִים לִומר "בְּרוּךְ אַתָּה ה'" וְלִכְּן ה'בְּרַכָּה' סִגוּרָה!...

מִתִּי אֲפֶשֶׁר לְחוּשׁ קִרְבָּה אֱלֻקִּית מְמִשִּׁית?

כְּאֲשֶׁר אָדָם מְרַגֵּשׁ עֵיף וּמוֹתֵשׁ, רְעֵב וְצָמָא. כְּשֹׂאוֹכֵל וְשׁוֹתָה מְרַגֵּשׁ הַחַיִּים חוֹזְרִים אֵלָיו, מֵה בְּעֵצָם קוֹרָה כָּאוּ? - הַקִּבְ"ה מֵאֲכִילוּ וּמַחֲיָה אוֹתוֹ. "כְּגִמֵּל עַלִּי אָמוֹ" ה' נוֹתֵן לוֹ חַיִּים. זֶהוּ רְגַע שֶׁל קִרְבַת הַשֵּׁם נוֹרָאָה. וּכְמוֹ הִרְבֵּה רְגָעִים נוֹרָאִים שֶׁאֲפֶשֶׁר לְנַצֵּלָם וְאֲפֶשֶׁר גַּם לְהַפְּסִידָם. אֲפֶשֶׁר לְהִתְנַפֵּל עַל הָאֲכָל לְחֻטֵּף - וְלְהַפְּסִיד, וְאֲפֶשֶׁר לְבָרֵךְ וְלְהַפִּיק מְרַגַע גְּדוֹל זֶה אֶת הַתְּחוּשָׁה הַגְּדוֹלָה בְּיוֹתֵר שֶׁל קִרְבַת אֱלֻקִּים.

הַגְּמָרָא אוֹמְרַת (גִּיטִין דף ע"ו) "סְעוּדָה שֶׁהִנְאָתֵךְ מִמְּנָה מִשְׁדֵּךְ יָדךָ מִמְּנָה" - בְּפִשְׁטוֹת מִפְּרָשִׁים דְּהֵינּוּ, שֶׁלֹּא לְאָכֵל מִדְּבַר שֵׁישׁ מִמְּנוּ הִנְאָה גְּדוֹלָה. אֲבָל בְּאֲמַת, לֹא כְּתוּב לֹא לְאָכֵל אֲלֵא, מִשְׁדֵּךְ יָדךָ, הֵינּוּ, חִכָּה רְגַע! אֵל

תחטף את האכל אלא המתן קצת, וכמה? - עד שתסיים את הברכה! ואז תאכל. חשב על הקב"ה והודה לו. וכאשר מתרגלים לברך בכונה, זו מתנה עצומה, וזה משנה את כל צורת החיים.

ובאמת הדבר אינו בא מכח "גדלות", אלא זה מהדברים הבאים בכח ההרגל, וכל אחד יכול להרגיל את עצמו בזה. ומי שאמנם מתרגל בזה, לברך - מלה במלה - "ברוך אתה ה'" כגון "שהכל נהיה בדרו" - זה נותן תחושה נפלאה! מדברים להשם יתברך, והוא עונה לנו, ומחזיר לנו שפע של ברכה וטובה - זו איכות חיים שונה ומיוחדת.

ובכלל אין דבר נפלא יותר מתקשרת בריאה בינינו לבין השם יתברך! כל אחד צריך לנסות את זה, לדבר עם ה' מאה פעמים ביום. בשפה פשוטה ומובנת, וכגון לברך ברכת התורה במתינות "והערב נא" - כמה שהמלים נפלאות, וכמה אנו צריכים אותן! כאשר ילדנו צריך לשגן את החמש, פתאום לא מוצא את החמש. ולמה לא נאבדות לו האופנים? אלא ההבדל הוא שהתורה אינה מתוקה בעבורו, היא מרה לו. ולמה היא מרה לו? - כי אמא אינה אומרת "והערב נא" בכונה ובמתינות.

ננסה להכנס להרגל נפלא זה של תקשרת בריאה עם הקב"ה! נלמד את עצמנו לברך כל ברכה בכונה מלה במלה. אז יפתחו לנו ברכות, מעינות ונהרות של שפע אלקי, ברכות וישועות ונחמות... אמן.

ט. דברי רבותינו על לשון הברכה שחציה לשון נוכח

(ברוך אתה), וחציה לשון נסתר (אשר קדשנו ולא קדשתנו).

הרשב"א בשו"ת ה"ה סי' נ"ב: שאלה למה נתקן נסח הברכה מחצה נוכח ומחצה נסתר. דע שיש לבעלי החכמה סוד נשגב, ואין לנו עסק בנסתרות. ואמנם יש טעם נגלה גדול התועלת במה שתקנו נסח הברכות בנגלה ובנסתר. לפי שכבר ידעת דשני יסודות יש שעליהם נבנה הכל: האחד לדעת שהוא יתברך מחיב המציאות ושאיין ספק בזה כלל כמו שנתבאר ונתפרסם המופת עליו באור רב. והשני שאין אמתתו יתברך משג כי אם לעצמו יתברך לבד. הוא במציאותו נגלה לכל

ובאמתת מהותו נסתר ונגעלם מהכל. וכדי לקבע שתי הפנות האלה בנפשיותינו קבעו הנסח בנגלה ובנסתר. "ברוך אתה" - כמדבר עם מי שהוא נמצא מפרסם שהוא מדבר עמו פנים אל פנים, וכדי שלא תשבש המחשבה שהוא יתברך נמצא כמציאות שאר הנמצאים ושיש יחס בין מציאותו למציאותם קבעו "אשר קדשנו" לקבע בנפשיותנו שאף על פי שהוא מפרסם, מהות מציאותו נעלם ונסתר שאי אפשר לדבר בו רק בנסתר ברוך הוא, עד כאן לשונו.

וכמו כן בזה יתישב אמרנו "ברוך אתה" בלשון נוכח, ולסיום: שהכל נהיה "בדברו" ולא "בדברך". וכן מובא גם ברבנו בחיי (שולחן של ארבע ערך "ברכות") וכן ב"נפש החיים" (שער ב'), וכן ברבנו הגר"א אדרת אליהו (דברים א, ו)

ספר הרה"ג ר' אליעזר טורצ'ין שליט"א שהוא הבחין שבאשר החזון איש היה מברך ברכה היו רואים בו שמתאמן כל כך עד כדי שהיו בולטים לו הורידים מרב מאמן.

מן הקהלות יעקב שהיה מתפלל ומברך הרגישו בחוש איד שהוא ממליך את הקב"ה עליו, ותמיד ראו איד שמכונ בשמות הקדושים, וכשהזכיר "אלקינו מלך העולם" היה שואג בקול ומדגיש - שכלם הרגישו שהקב"ה הוא מלך העולם. בראש השנה היה צועק בקול ברבקות שאין לתאר על הכתב "ה' מלך ה' מלך ה' מלך העולם ועד" עמדנו מול פניו הבוערות כעמוד אש ומסתכלים, ונמס לבנו ויהי למים.

מתוך שנים וחצי מיליון הברכות, תשארגנה רק כמה מאות

זה המקום זה הזמן להוסיף דברים מפלאים בענין הפונה בברכות שנאמרו על ידי הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל, ראש ישיבת פורת יוסף. אלמלא היה אותו גאון עושה את החשבון הזה, לא היינו אנחנו מעזים לומר זאת, אבל הדברים נדפסו בספרו וראויים הדברים למי שאמרם:

וכך אמר הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל, בענין פגנה בברכות:

אדם יהודי שחי בשבועים שנה, יכול להגיע בימי חייו לכדי שנים וחצי מיליון ברכות... לכאורה, כאשר מגיע יהודי בן שבועים לבית דין של מעלה, מגיעים קרונות ענקיים. בקרונות מצטופפות זו ליד זו כל מיליוני הברכות שאמר האדם בימי חייו. כמה יכולות לזכות הן בדיון! כמה יכולות הן לעורר ליהודי הנצב בפני בית דין של מעלה!

אבל--- כאשר מתחילים להוציא את הברכות מן הקרונות ולעמד על טיבן - מתברר שרבות רבות מהן אינן יכולות להועיל. כל אלו שנאמרו בחצי פה, במהירות רבה, ללא פגנה, ללא מחשבה, ללא תחושת הודיה, כל אלו שספק נאמרו ספק לא נאמרו, שהתעסקו בדברים אחרים בשעת אמירתן - כל הברכות הללו נצבות מבישות...

כאשר בודרים את הברכות שנאמרו בפגנה הראויה, בשמחה ובדבקות בה' - מוצאים רק כמה מאות ברכות... אמר רבי יהודה צדקה, בשביל פמות כזו של ברכות לא היה צורך בקרונות. די היה בכמה שקיות גילון... בהיותנו פאן, בעולם העשייה, אנו יכולים לראג לכך שיהיה צורך, אכן בקרונות, ושתכולתם בלה תהיה משבחת.

והבאור בזה: על פי מה שכתבו הספרים על הפסוק "כי הולך האדם לבית עולמו". שכל צדיק בונה לו פאן את עולמו לעולם הבא, ובאותה צורה שהוא מתנהג בעשיית המצוה ובונה ושלמות המצוה, בדיוק באותו אפן נבנה לו עולמו בגן עדן, שכל אחד בונה לעצמו את היכלו בגן עדן בדיוק לפי מעשיו!

(הבו לה' כבוד)

י. מקור נסח התפלה והברכות

כתב ב"נפש החיים" (שער ב' פי"ג): שנסח התפלה והברכות תקנו אנשי כנסת הגדולה על ידי נבואה העליונה ורוח הקדש אשר הופיע עליהם

בהופעה עצומה, ... והקב"ה נתן בלבם לתקן הנסח באותיות ספורות ונגזרות שהם כוללות בתוכם כל התקונים, ובכל תפלה ותפלה מתקנים תקונים נפלאים ונוראים בכל העולמות העליונים והתחתונים וסדור פרקי מרכבה, ובכל תפלה ותפלה נעשים תקונים חדשים, בבחינת שכל תפלה בנפרד לא היה ולא יהיה שום תפלה הדומה לה בסדר התקונים, ולכך אמרו חז"ל שמי שחסר קריאת שמע או תפלה אפלו פעם אחת בלבד הרי זה "מעוות לא יוכל לתקן".

יא. כל המברך בכונה, אין אש של גיהנם שולטת בו

בספר חסידים סימן מ"ו מובא מעשה באדם אחד שנפטר לפני זמנו כמה שנים. לאחר הרבה יותר משנים עשר חדש נתגלה בחלום לאחד מקרוביו, שאל אותו אחד מקרוביו איך אתה בעולם שאתה שם, אמר בכל יום דנין אותי על שלא הייתי מדקדק לברך ברפת המוציא וברכות הפרות וברכות המזון בכונת הלב, ואומרים לי להנאתך נתפונת, שאלו והלא אין משפט לרשעים אלא י"ב חדש בלבד, וכבר עברו עליך יותר משנים עשר חדש, ועדין דנין אותך, אמר לו אין דנין אותי בפרעניות חזקים כמו בשנים עשר הראשונים עד כאן לשונו הקדושה.

חחי יתן אל לבו לברך את השם יתברך בכונת הלב, ונפשו ישם בכפו בעת שמברך לפני בוראנו יתברך שמו, ובפרט מברכות המזון.

ומצאתי למה אין "ף" בברכות המזון, שכל המברך ברכות המזון בכונה אין שולט בו לא אף ולא קצף, ומזונותיו מצויין לו ברוח ובכבוד כל ימיו.

והמדקדקים יזהרו לברך דוקא מתוך הספר ולא בעל פה.

יב. שיהיו ברכות ראיות למנות

מובא בספר "סדר היום":

ויהיו ברכות ראיות להמנות, שיברך אותם בכונה ראויה, דאי לאו הכי ברכות פסולות אקרו ואינם ראיות למנון, אדרבא לחטא יחשב לו חס ושלום, ומה טוב חלקו ומה נעים גורלו אם יוכל למנות אותם כלם

בְּכֹנָה, כִּי וְדָאֵי יַעֲשֶׂה רִשְׁם לְמַעְלָה, וּמִבְּרֻכּוֹתַי יִבְרְכוּ עֲלֵינוּם וְתַחְתּוֹנִים.

כִּי עֲנִין סוּד מֵאָה בְּרֻכּוֹת הוּא עֲנִין וְשׁוֹבֵב עַד מְאֹד וְנוֹרָא, כִּי לֹא עַל חֲנִים אָמְרוּ ז"ל מֵה' אֶלְקִידָה שׁוֹאֵל מְעַמָּה, אֵל תִּקְרִי מֵה אֶלָּא מֵאָה, וְכִינן שְׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אֵינּוּ שׁוֹאֵל מְעַמְנוּ כִּי אִם הַדְּבָר הַזֶּה בְּלִבְד דְּבַר גְּדוּל הוּא.

וְהַעֲנִין הוּא כִּי כָּל הָעוֹלָמוֹת אֵינָן מִתְקַיְמִים כִּי אִם מִצַּד הַפְּעֻלוֹת הַטּוֹבוֹת הַנְּעֻשׂוֹת לְמַטָּה, כִּי צְדִיק יְסוּד עוֹלָם, וְאִם אֵין צְדִיק אֵין עוֹלָם מִתְקַיֵּם, וּמִבְּרֻכּוֹתַי יִבְרְכוּ כָּל צְבָא הַשָּׁמַיִם מִרוֹם רִקִּיעָא עַד תְּהוֹמָא. וְאִם כֵּן כְּשֶׁהָאָדָם הַשֶּׁפֶל מְשַׁגִּיחַ עָלָיו וּמִתְבּוֹנֵן בְּבְרֻכּוֹתַי לומר אוֹתָם כְּרָאוּי, הֵבֵל אוֹתָם הַבְּרֻכּוֹת עוֹלָה וּבֹקֵעַ כָּל הָאֲוִירִים עַד שְׁמַגִּיעַ לִפְנֵי כְּסֵא כְבוֹדוֹ וְהַקְּבָ"ה כְּבִיכּוֹל מִתְעַטֵּר בּוֹ וְשִׂמַח שְׂמִיחָה גְדוּלָה בְּאוֹתוֹ שֶׁבַח הָעוֹלָה מֵאֵת אָדָם נִגְזַר מֵאֲדָמָה כִּי מִחֲמַר קִרְיָ, וּמִתְעַלָּה בּוֹ, וּמִכֵּין לוֹ מַחִיָּה וּמְזוּז וְנוֹתֵן טָרֵף לְבֵיתוֹ, פּוֹתֵחַ אֶת יָדָיו וּמְשַׁבֵּיעַ לְכָל חַי רְצוֹן, אֲבָל פְּחוֹת מִמֵּאָה אֵין הַדְּבָר נִגְמַר כְּאֲשֶׁר יְדוּעַ לְיִודְעֵי חוֹן.

חֲמֵף מֵה שְׁאֲפָשָׁר

הַחֲמֵץ חַיִּים הֵיךְ אוֹמֵר: אִם לֹא הַצְּלִיחַ לְכוּן בְּתַחֲלַת הַתְּפִלָּה אֵל יִפֹּל לְתוֹךְ יְאוּשׁ וְעֻצְבוֹת אֶלָּא יִמְהַר לְכוּן לְפָחוֹת מֵה שְׁנֵשְׂאָר בְּיָדוֹ וְאִפְלוּ אִם לֹא יִצְלִיחַ אֶלָּא לְכוּן רַק חֵלֶק קָטָן מִתְּפִלָּתוֹ, חֲזֵב הוּא לְמַהֵר וְלְחַמֵּף שְׂאֵם לֹא יַעֲשֶׂה כֵּן, אִף מְעַט זֶה לֹא יִשְׂאָר בְּיָדוֹ.

מִשָּׁל לְחֵינְקַת שְׁעֵמְדָה בְּשׁוֹק וּמְכַרָּה תְּפוּחִים לְיָד דּוּכְנָה שֶׁל אִמָּה, בָּא גּוֹי שְׂכוֹר וְהִתְחִיל חוֹמֵף אֶת הַתְּפוּחִים, עֲמָדָה הִתִּינְקַת נְבוּכָה וּמְרַרָּה בְּכַכּי וְלֹא יָרְעָה מֵה תַּעֲשֶׂה, עֵבֶר שֵׁם פִּקְחָ אֶחָד וְאָמַר לָהּ: מַדּוּעַ אֵת עוֹמְדַת וּבּוּכָה? הֲרֵי נִשְׂאָרוֹ לָהֶם עוֹד קִצָּת תְּפוּחִים, מִהֲרֵי קָחִי אוֹתָם וּבְרַחֲמֵי, שְׂאֵם לֹא כֵּךְ תַּעֲשִׂי אִף אֵלּוֹ לֹא יִשְׂאָרוּ לָךְ.

יג. אֵין עוֹד מְלַבְּדוֹ/סְפוֹר

סִפֵּר הַרְה"ג רַבֵּי דֵן סָגַל שְׁלִיט"א: אֶחָד מִגְּדוּלֵיהָ וְחֲשׁוּבֵיהָ שֶׁל הָעִיר תּוֹנִיס שֶׁבְּסִפְרָד הֵלֶךְ עִם שְׁנַיִם מִתְּלַמֵּידָיו לְפָתַע הַגִּיעַ לְמוֹלָם שׁוֹדֵד עֲרַבֵי

גבור וחקק כשהוא חוסם את דרכם ומאיים בכל תקף לרצח את הרב, מיד נסו שני התלמידים לגונן על רבם הנערץ מידי הערבי המתפרע והם נסו לשדלו ולדבר על לבו שיסיר מחשבתו הרעה.

אך הוא בשלו: רוצה הוא בכל מחיר לרצח את הרב ואם יפריעו לו התלמידים בדרך יהרג גם אותם. הרב שראה פי כלתה אליו הרעה, הפציר בתלמידיו להתרחק, בלב דואב ועינים דומעות התרחקו התלמידים, אך צופים הם ממרחק לדעת איך יפל דבר. בטרם התנפל הערבי על הרב נתן הוא שהות לרב לבקש את בקשתו האחרונה קדם המות, הרב בקש להגיש לו כוס מים, ומיד בהתלהבות קדש החל לברך בקול צלול ומשתפף. "ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם שהכל נהיה בדברך".

עד אשר כלה הרב לשנות מן המים, התרחש נסא, ופתאום עבר בשעטה לידם שיח ערבי שאף הוא שונא יהודים, אולם ראו זה פלא משראה את הערבי כשהוא מתכונן למעשהו השפל זעק לעברו: את כל היהודים בידך להרג אך את רבם השאר בחיים!

מששמע זאת הערבי שחרר מיד את הרב וקם לחפש את שני התלמידים שבין כך ובין כך נשאו רגליהם וברחו.

אחר שנפגשו התלמידים עם רבם, שאלוהו על מה ולמה בקש בבקשה אחרונה כוס מים?

נענה הרב ואמר: כלום סבורים אתם שלכוס מים גרידא הייתי זקוק! בודאי שלא, אלא זקוק הייתי לברך עוד פעם אחת ברכת "שהכל נהיה בדברך". שכך מקבלנו: שעל ידי ברכת שהכל בכונה נתן לקרע גזרות רעות ואין שום בריה יכולה להזיק ולשלט במי שמאמין בודאות כי "אין עוד מלבדו" והכל הכל בדברו... וכדברי הנפש החיים, בסגלתו הנפלאה "ובאמת הוא ענין גדול וסגלה נפלאה להפך ולבטל מעליו כל דינין ורצונות אחרים שלא יוכלו לשלט בו, ולא יעשו שום רשם כלל. כשהאדם קובע בלבו ואומר "הלא הוא האלקים האמתי ואין עוד מלבדו"...

יד. דברי המלאך גבריאל להנשמה שהיא בת מלך, לפני ירידתה לעולם הזה

בספר הקדוש "שלחן הטהור" (להגה"ק רבי אהרן ראטא מח"ס שומר אמונים ז"ע) מתאר בלשון ארמית את ההוראה שהנשמה מקבלת מן השמים לפני ירידתה לעולם הזה, ואתגם אותו ללשון הקדש כדי להקל על המעיין, ואלו הן דבריו הקדושים:

ועתה אחי פקח עיניך וראה דברי אלקים חיים, מה שאבאר בסייעתא דשמיא על פי דברי רבותינו הקדושים אשר נהירו להו כל שבילי דרקיע וכל רז לא אניס להו.

דע, כי בשעה שנשמת האדם צריך לצאת לאויר העולם, בא אליה מלאך גבריאל ואומר לה, את בת קדושה של המלך, תדעי דתצטרכי לצאת מזה העולם העליון לרדת לעולם השפל, ולתקן שם התקון של המלך הקדוש, ולתקן אלו המדרגות העליונות שתלויות בך. וזאת היא עבודתך בהעולם שתלכי לשם, צריך שתדעי, בת קדושה, דתתנסי שם בכמה נסיונות, ועוד שתצטרכי להתחבר שם עם כמה מיני אש רעה שיסובבו אותך מכל צד, אחד, הגוף הרע, ושני, היצר הרע וכל חילותיו, שמלאים כל אויר העולם, והם יסובבו אותך ויפתוך לסור מדרך הקדשה, להתדבק בתאות טנפת של עולם הזה השפל, ותסתכני שם מאד שלא תפלי חס ושלום לרשת שלהם.

לכן אמסר לך בשליחות של הרבוננו של עולם מאה מרגליות קדושות שהן מאה ברכות דלעלא, שכל חפציד לא ישוו להו.

ובכן בת קדושה של המלך העליון, אם תזהרי באלו הק' ברכות קדושות לברך אותן פראוי, ובכונה וברצון הלב, ביראת ואהבת אדונה, שכר טוב ושמחה רבה וברכות ואורות רבות תקבלי, עד דלא אפשר לפרט בשפתים, וכל זה שמור לך בשכר אלו הברכות הקדושות.

וצריך את לדעת, שבזכות אלו הברכות העליונות, יפתחו לך מאה אורות ואוצרות עליונות, וכל עולמות הקדושים העליונים יקבלו שפע ואור גדול מאלו הברכות כשהן נאמרות פראוי. ועל ידי זה כלם ישתדלו

בְּעֵדָה לְסַיֵּעַ אוֹתָךְ לְקַרְבֵּךְ לְעִבּוּדוֹת אַבִּינוּ הַקְּדוֹשׁ, וְאַף הַגּוֹף שִׁיְהִי מְשֻׁכָּנָה וְחִבְרָךְ שָׁם, יִזְדַּכֵּךְ בְּטַהֲרָה רַבָּה, וְכִשְׂיִזְדַּכֵּךְ גּוֹפֶךָ בְּאוֹר הַקְּדוֹשׁ שֶׁל אֱלוֹ הַבְּרִכוֹת, אָזִי יִכְנַע הַיָּצֵר הַרַע וְיַעֲזֹב אוֹתָךְ מִלְּפִתּוֹתֶיךָ לְרֹדֶף אַחֵר תְּאוֹוֹת זְרוֹת, וְתִתְקַדְּשִׁי וְתִתְטַהַרִי מִכָּל צַד, וְכִשְׂיִגִיעַ זְמַנְךָ לַחֲזֹר לְאֲדוֹנֶךָ, תִּצְטַרְכִי לְתַן חֶשְׁבוֹן עַל כָּל בְּרָכָה אֵיךְ הִיא יִצְאָה מִפִּיךָ, וְאֵיךְ הִיא נִתְפָּרְדָה מִמֶּךָ, אִי בְּהִתְעוֹרְרוֹת שֶׁל הַנְּשָׁמָה וְרוּחַ לְכוֹן בָּהּ דַּעֲתָךְ וּלְבָבְךָ. וּבִזְהָ יוֹצֵאת בַּת קְדוּשָׁה לְעוֹלָם הַזֶּה הַתְּחַתּוֹן לְעַבֵּד וּלְתַקֵּן עֲבוּדוֹת וְתַקְנֵת רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם.

טו. שְׂכָרֵן שֶׁל הַבְּרִכוֹת

וְכַתֵּב הָאֲרַחְוֹת חַיִּים (ח"א בדין מאה ברכות) כָּל הָאוֹמְרֵן (הק' ברכות) מִבְּטַח לוֹ שֶׁהוּא בֶן עוֹלָם הַבָּא.

כְּתַב הַחֵיד'א (בספר פני דוד, פ' נשא) שֶׁהַנְּזָהָר לְבָרֶךְ הַמָּאָה בְּרִכוֹת כְּרָאוּי נֶצַל מִגֵּיהֶנָם.

כְּתַב הָאוֹר זְרוּעַ (מובא במטה משה, ובא"ר סי' נ"א סק"י) מַעֲשֵׂה שְׂבָא מֵת בְּיוֹם שְׁנֵי לְקַבּוּרָתוֹ וּבְרָאשׁוֹ כְּתָר שֶׁל עֲשֻׁבִים מִגֵּן עֵדֶן כְּדִי לְבַטֵּל רִיחַ רַע שֶׁל עוֹלָם הַזֶּה, וְאָמְרוּ לוֹ וְהִלֵּא אֶתְּהָ אֶדָם קָל, אָמַר לָהֶם: רַק בְּזִכּוֹת שֶׁהֵייתִי אוֹמֵר בְּרִכוֹת בְּקוֹל נְעִים בְּבֵית הַכְּנָסֶת הַבִּיאוֹנִי לְגַן עֵדֶן וּמְכַבְּדִים אוֹתִי.

בְּזִכּוֹת בְּרִכוֹת הַנְּהַנִּין בְּכוֹנָה יִתְעַשֵּׂר

כְּתַב הַמְּטָה מֹשֶׁה (תלמיד המהרש"ל, בסי' שנ"א) וְזוֹ לְשׁוֹנוֹ (בְּקַצּוֹר), יִתֵּן הוֹדָאָה וְשִׁבְחָה לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עַל מְזוֹנוֹ וְעִשְׂרוֹ שֶׁנָּתַן לוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּרַחֲמָיו וּבְרַב חֶסְדָּיו. וְהוּא בְּבְרִכוֹת יוֹבָה לְעִשְׂרֵי כִּי בְּרִכַּת ה' הִיא תְּעַשִּׂיר.

טז. הַדְּרֵךְ הַיְחִידָה לְהַגִּיעַ לְמִדַּת חֶסֶד הוּא עַל יְדֵי קִיּוֹם מִצּוֹת הַמָּאָה בְּרִכוֹת כְּרָאוּי

כְּתַב הַרְּאִשִׁית חֲכָמָה (בשער האהבה פ"י) וְזוֹ לְשׁוֹנוֹ, הַרְּוִצָה לְהִיּוֹת חֶסֶד וְשִׂיקְרָא "אוֹהֵב" מִזְרַע אֲבָרְהָם שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ זֶרַע אֲבָרְהָם אֲהַבִּי, צְרִיךְ

להיות שמח בהיותו מברך להקב"ה בברכת הנהנין וכן בתפלתו ובתורתו ובמצותיו ובקבלת בני אדם בשמחה ובימי המועדים כמו שבארנו לעיל. בברכותיו יכון לתת שבח והודאה לעלת הכל שבא הדבר ההוא ועל ידי השבח יתדבק באהבת הבורא ובגדלתו ורוממותו.

כבר אמרנו שכל העליונים והנשמות למעלה כלם משבחות להבורא מפני הטובה שקבלו ממנו ולעולם עלת הכל שפעו ואורו אינו נמנע מלהשפיע ועל זה אנו חייבים לברכו. ולסבה זו הוא ענין הברכות שתקנו אנשי כנסת הגדולה.

יז. עבודת הברכות חמורה מאד והיא הגדולה שבכל המצות

כתב בספר מצוות זמניות (לאחד מן הראשונים, רבנו ישראל ב"ר יוסף הישראלי ז"ל, בהלכות ברכות) וזו לשונו, דע בני, יצליחך האל-יתברך, כי הגדולה שבכל המצות, והחזקה שבכל העבודות הם הברכות, שכל מאמין חייב לברך לאלקינו על כל מה שבא בזה על כל דבר ודבר הברכה המיוחדת לו ובזמן שהגבילוהו קדמונינו ז"ל, כי כל מה שבא הקל יתברך והוציא למציאות, הכל היה לצרף האדם.

יח. על ידי ברכות הנהנין המברך מעלה הקדשה שבאכל לשרשו

הנה נודע שבכל הנבראים ובכל מיני מאכל יש בהם ניצוצין קדושים וזהו טעמן של המאכלים וריחן וטובן, וברבות הניצוצות נתרבה הטעם וריח הטוב. והנה הניצוצות-קדושים כל היכא דאיתנהו בי גזא דרחמנא איתא (היכן שהם ניצוצות הקדשה שייכים המה לאוצר ה') והמה הקדש, לזה אסור לאדם להנות מהם והוא פאלו מעל, כי אין לך הקדש גדול מזה. ואמנם כאשר האדם איש הישראלי מברך על איזה דבר, ברכה הראויה לו על פי תקנת חז"ל, ומברך אותה בכונת הלב ובדבקות ואהבת ויראת שמו יתברך, בזה מעלה הניצוצות קדושים למקורן ושרשן הרמה בקדש, וממשיך שפע טוב וברכה לכל העולמות.

תפלת החטים

הרבנית מבעלז ע"ה ראתה פעם חסיד אחד נוטל פרוסת עוגה, ומברך עליה
במהירות ובשפה רפה. נגשה אליו ואמרה לו כך:

הכה נעשה חשבון פשוט. כמה עשויה העוגה הזו?

מחטים, כאשר צמחו החטים בשדה - הן נעו אנה ואנה, בהמיה חרישית, ופנו
בתפלה לרבון העולמים: אגא, אלקים שבשמים, חמל עלינו ועל גרגירנו הצעירים.
תן לנו - הכח לגדל ולצמח, עזר לנו לשותות את מי הגשמים, שלא נתיבש, חמל
עלינו שלא יפגעו בנו ולא נקצר טרם זמננו. אל תשכח את חסידך, רבונו של עולם,
הלא אתה משגיח על הכל ועל כלם. השגח עלינו, פקח עלינו את עיניך הטובה
ותבנו.

הקדוש ברוך הוא, שומע תפלות, נענה לבקשות, והצמיח את החטים. שלח מלאך
שהכה על התבואה ואמר לה: גדלי, חטה גדלי!

בהגיע עת הקציר הודתה החטה לה' על החסד שגמל עמה עד הלום, ונשא
תתנה מחדשת לבורא עולם. אהה, אלקי, שועה אליו, זכני שלא אתפור ברוח
כמו אחרות מחברותי, שלא אפל; זכני שאגיע לדידי של יהודי שיברך עלי בטרם
יאכל.

כאשר זרו וטחנו את גרגרי החטה - היא לא תרלה מלבקש ומלהפציר בקב"ה.
שלא ינקו גרגיריה ולא יצטרפו, בטעות, לפסלת; שהמחינה תהיה במדה הרצויה
ותצר קמח טוב, שישמור עליה מכל תקלה ומכל פגם. כך המשיכה החטה להתפלל
- בכל גלגוליה ובכל שלבי עבודה - ובקשה עקרית לה מקונה ויוצרת: במטותא
מקד, בוראי, אתה שגדלת אותי עד היום - עזר לי שאובח להגיע לפיו של יהודי,
שיקדש אותי באכילתו, ויתן טעם ותכלית לכל גדולי. זו הדרך שבה אוכל גם אני
לזכות לגרם נחת רוח לאלקי.

"ואיך מתנחם אתה לכל תחנוני החטה?" - שאלה הרבנית את החסיד.
"האם כל תפלותיה אינן נחשבות בעיניך כלל? האם תחנוניה אינם
משכנעים אותך לא לחטף את הברכה אלא לברך אותה בכונה ראויה
ועל פי החלכה?"

שבלת חטה מה היא אומרת? "ממעמקים קראתיך ה'".
(בריתא - פרק שירה)

וּכְתַב רַבְּנוּ מֵהַרְח"ו ז"ל בְּשֵׁם רַבְּנוּ הָאֲר"ל חו' לְשׁוֹנוֹ, אָמַר לִי מוֹדֵי ז"ל כִּי עֵקֶר הַשְּׁגַת הָאָדָם אֶל רוּחַ הַקֹּדֶשׁ תְּלוּיָהּ עַל יְדֵי כְּוִנַּת הָאָדָם וְהַיְרֻחַת בְּכָל בְּרֻכּוֹת הַהַגְוִי, לְפִי שֶׁעַל יָדָם מִתְבַּטֵּל כַּח אוֹתָם הַקְּלָפוֹת הַנְּאֻחֻזוֹת בְּמֵאֲכָלִים הַחֲמֻרִים, וּמִתְדַבְּקִים בְּאָדָם הַאוֹכֵל אוֹתָם, וְעַל יְדֵי הַבְּרֻכּוֹת שֶׁעֲלֵיהֶם הַנְּאֻמְרוֹת בְּכֻוֹנָה הוּא מְסִיר מֵהֶם הַקְּלָפוֹת הַהֵם וּמְבַקֵּךְ הַחֲמֻר שְׁלוֹ, וְנַעֲשֶׂה זֶה וּמוֹכֵן לְקַבֵּל קִדְשָׁהּ, וְהוֹהִירָנִי מְאֹד בְּזֶה.

כְּתַב בְּסֵפֶר "מִכְתָּב מֵאֲלֵהוּ" (ח"ג דף 141), אָנוּ בְּמִדְרַגְתֵּנוּ - מְבָרְכִים כְּדֵי שְׁנוּכַל לְהַגִּיחַ, אוֹלָם גְּדוּלֵי הַיְדוּרוֹת נִהְנוּ כְּדֵי שְׁיֻכְלוּ לְבָרֵךְ, כִּי עַל יְדֵי הַהֲנָאָה גּוֹבֶרֶת הַבְּרַחַת הַמְּזֻכָּה וְהַהוֹדָאָה. הֵם הַרְגִּישׁוּ אֶת גְּדֻלַּת חֲסִדֵי ה' שֶׁנִּתְּנָה הַנְּאֻמָּה וְתִאֲוָה אֶפְלוּ לְעִנְיָנוּ עוֹלָם הַזֶּה וְהֵם לְמַדּוֹ מֵהַאֲהָבָה וְהַחֲשׂוּקָה לְהַנְּאֻמָּה הַנְּשֻׁמִּיּוֹת, צִיּוֹר וְגַם קַל וְחֲמֻר, לְאֲהַבַת הַבוֹרָא יִתְבָּרֵךְ וְלְהַגְּבִירַת הַשְּׂאִיפָה לְדְבָקוֹת בּוֹ.

זֶהֱרָ קְדוֹשׁ וְחַיָּא דָּף רַבִּי

עַל יְדֵי הַבְּרֻכּוֹת שֶׁמְבָרְךְ לְהַקְבִּיָּהּ, מִתְבָּרְכִים עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, וְלִכְךָ בְּתַפְלוֹת יִשְׂרָאֵל מִתְבָּרְכִים הַעוֹלָמוֹת, וּמִי שֶׁמְבָרְךְ לְהַקְבִּיָּהּ יִתְבָּרֵךְ, וּמִי שֶׁאֵינוֹ מְבָרְךְ לֹא יִתְבָּרֵךְ וְכוּ'.

יט. עֲצַתוֹ שֶׁל הַגְּר"ש ז' אוֹיִרְבֵּאָךְ זצ"ל לְפִתְרוֹן הַצְּרוֹת

מִתּוֹךְ הַהַקְדָּמָה לְסֵפֶר "כְּוִנַּת הַבְּרֻכּוֹת" לְהַרְב פּוֹטֵשׁ שְׁלִיט"א:

וְאָמַר לִי תַלְמִיד חֲכָם אֶחָד שְׁלִיט"א מִמְשַׁפַּחַת מְרוֹן הַגָּאוֹן הָאֲדִיר רַבִּי שְׁלֵמָה זְלַמֵּן אוֹיִרְבֵּאָךְ זצוק"ל, שֶׁפַּעַם אַחַת בָּא אֵלָיו גְּדוֹל אֶחָד שֶׁהָיָה חוֹלָה מְסֻכָּן לֹא עָלִינוּ וּשְׁאֵלוּ אֵיךְ לְהַתְחַזֵּק וּלְעוֹרֵר רַחֲמִים עַל עֲצָמוֹ בְּעַת צָרָתוֹ. וְעָנָה לוֹ הַגָּאוֹן רַבִּי שְׁלֵמָה זְלַמֵּן ז"ל, שֶׁאֵינִי רְאוּי לְהַגִּיד זֶה לְאַחֲרִים, אֲבָל אֲנִי אֶגִּיד לָךְ מַה שֶׁהֵייתִי עוֹשֶׂה בְּעֲצָמִי בְּמִצְבַּב כְּזֶה, הֵייתִי

מחזק את עצמי באמירת המאה ברכות, שתהא אמירת מלת ברוך כמו שצריך, ומלת אתה כמו שצריך, ואמירת השם כמו שצריך לומר את השם, ואם אצליח בזה, הרי זה בשבילי המוסר הכי גדול.

והוסיף התלמיד חכם הנ"ל שבגעת שאמר רבי שלמה זלמן זצ"ל דבורים אלו נעשו פניו הקדושים בוערים כאש. ועוד העיר שהיה אז רבי שלמה זלמן זצ"ל בשנתו האחרונה, ואף שהיה מפרסם שכל ימיו היה מברך כל ברכותיו בכונה עצומה, ואנשים היו באים להאזין לברכותיו כגון ברכת המזון ואשר יצר, מכל מקום היה מוסיף חזוק בזה עד סוף ימיו, וכנראה דהינו משום דאין שעור למדרגות של פונת המח והלב בזה.

אמנם המאה ברכות אינן רק שמירות נגד צרות, אלא הן צנורות רחבות להמשיך שפע ברכות רבות מאד מאת הבורא ברוך הוא, כמפרש בכל הראשונים (עי' בשערי אורה שער א', ובספר חנוך במצות ברכת המזון, ובכד הקמח לרבנו בחיי, אות ברכה שהאריכו בזה) וכן רמז בבעל הטורים (דברים ל"ג א') על הפסוק, וזאת הברכה אשר ברוך משה איש האלקים, ראשי תבות מאה, וסופי תבות השם או משה, וזהו ה' אלקיכם יסוף עליכם ככם אלף פעמים, (שם א' י"א) שאמר משה תנו לו מאה ברכות בכל יום, וכל ברכה י"ד זהובים (חולין פז). הרי אלף. לכך אמר יסוף ה' עליכם ככם אלף פעמים, משלי, ויברך אתכם משלו.

כ. ברכה אחת בשבוע/ספור

בירושלים היתה מתגוררת אלמנה צדקנית מסרבלת ביסורים ורתוקה למטתה שהיתה זקוקה לטפול מיחד, מהר"ל דיסקין זצ"ל היה נוהג בכל ערב חג לעבר דרכה בברכת החג, פעם אחת כאשר בא מהר"ל לביתה והנה להפתעתו האלמנה מבקשת ממנו שיברך אותה באריכות ימים, מהר"ל תמה ואמר לשם מה זקוקה זקנה בעלת יסורים לאריכות ימים בו בזמן שכל גופה מסרבל ביסורים ואפלו להתפלל ולברך איננה יכולה (מחמת נקיון הגוף)... האלמנה ענתה שפעם בשבוע כאשר באה האחות ורוחצת אותה ומיד לאתר מִן הרי היא מצליחה לחטף איזה ברכה בנקיות ואם כן כדאי לה לחיות בשביל ברכה אחת בשבוע אשר

אין ערוף למתן שכרה [מפי ר' מרדכי לרנר שליט"א ששמע מזקני ירושלים].

כא. צריך תפלה ובקשה שיוכל לכוון

ברוך אתה ה' למדני חקיה (תהלים ק"ט), ולכאורה למה נכתב פסוק זה בלשון ברכה, רק דוד המלך ע"ה אמר, בשאר ברכות ותפלות אין אני דואג כלום כמו בתפלין וציצית ותפלה, שאומרים לשם יחוד ועושים הכנה לזה מקדם, אבל ברכות הנהגין שהוא כמה פעמים ביום ובא פתאום, על זה בקש דוד ע"ה שיסייע לו הקב"ה על זה לכוון דעתו.

וזה ברוך אתה ה' למדני חקיה, חק לישנא דמזונא, וזה למדני בעת שצריך לברך ולומר ברוך אתה ה' שאומר בכונה, כי צריך סיעתא דשמיא כו'.

(שולחן הטהור)

נסח תפלה לפני הברכות

קדם התחלות הברכות טוב לומר, רבונו של עולם יהי רצון מלפניך שתזכני לכוון דעתי בכל הדבורים שאמר לפניך, ובפרט בהזכרת שמותיך הקדושים.

(אור חדש ה' ברכות.)

כב. על ברכות בכונה עונים מלאכי מעלה אמן בקול גדול

אחי אהובי איך לא נירא מאימת הדין וכו' וכמה ברכות אמרנו שלא בכונה, וכמה שמות הקדושים הוצאנו מפינו לבטלה כו', ועובר על לא תשא, ועל זה הוא תחלת דין בראש השנה, כמו שפמבאר בזהר הקדוש ויבואו בני אלהים להתיצב על ה'.

וכשאדם מברך איזה ברכה צריך שיכוון שעומד לפני הבוֹרָא ברוך הוא

ואומר לו "ברוך אתה" שהוא לשון נוכח, וכשאומר "מלך העולם" יכון שיתקדש מלכות הבורא בעולם, ועל זה הברכה עונים כל מלאכי מעלה אמן בקול גדול, ומקלסין ומקדשין את הבורא. נמצא נתקדש שמו בעולם התחתון ובעולם העליון ועל ידי זה המלאכים הם מליצי ישׁר, לפי שבאים על ידי זה למדרגה יותר גדולה.

(ס' תולדות אהרן פ' כי תבוא)

כג. כמה שמחה גורם בכל העולמות

עתה אחי אהובי תראה במאמר הזהר הקדוש כמה שמחה וחדוה יש בכל העולמות מהדורון הקדוש של הברכות שעולה למעלה, וכל שכן כשעונים אחריהן אמן, וכל שכן כשרבים הם העונים, וכל שכן אם זו הברכה על דבר מאכל ויוצא מפיך בכונה גדולה ובכח, אז נעשה מזה תרין חדוואן, חד בדורון הברכה, ואידך בדורון הניצוץ הקדוש דסליק לעלא מן החיצונים, כצפור הנמלט מפח.

אוי האיך נתטפש כל כך אם יש לנו עבודה רמה ועצומה כזו, ואיך נשליך זאת מפינו בלתי כונה, והלא כמה אורות ושפען ושכר בלי שעור המוכן לנו בעבור כל זה, ובזה תלוי כל תקון נפשנו.

(שולחן הטהור)

כד. שיחות מתוך הספר "עלי שור" (ח"ב, מאת הרב ש. וולבה שליט"א) (הדרכה לבחורי ישיבה בענין הברכות)

מתוך ועד ראשון

"תניא הנה ר' מאיר אומר חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום שנאמר ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה" (מנחות מג, ע"ב).

בפסוק זה נאמר כי כל תכלית עבודתנו היא היראה, ובדאי זוהי תכלית כל המצוות כן בכלל. והנה גלו לנו חד"ל כאן דרך פרטית, והיא: מאה ברכות בכל יום...

מי שאינו "זורק ברכה מפיר" אלא מברך בהתבוננות - די במאה ברכות בכל יום לעשותו לירא שמים! תהיה, אפוא, ההתלמדות הראשונה שלנו לא "לזרק ברכה מפיר" (עי' ברכות מז ע"א). כדרךנו - "תפסת מרבה לא תפסת, תפסת מועט תפסת", ונתלמד להגיד ברכת המוציא בכל סעודה בשימת-לב רבה, ונעסק בזה כמה שבועות עד שנתחיל בענין חדש בסוגיא זו.

מתוך ועד שני

מה מאד מתיב אותנו ענין גדול זה להחשיב ענין הברכות! והנה די הקדימה בהתלמדות יש לברכת המזון שהיא מדאורייתא. נתלמד, אפוא, להגיד ברכת הזן פעמים ביום בהתבוננות מרבה, ויש לדיק בנסח הנפלא של הברכה ואין זה מדברים הקלים להגיע להרגשה בפרטיה. הרי איפה אנו מבחינים "טובו, חן, חסד ורחמים"? האם מלים אלו משגים מפשטים? בודאי לא! הרי לחם, חלב, פרי: בהם מתלבש טובו יתברך וחסדו! הלחם משיביע, החלב מבריא - זה טוב וזה חסד! ואת הפרי הגיש לנו הקב"ה בקלפה, שלא יתלכלך תכנו והפרי נחמד למראה וגם נותן ריח טוב - זהו "חן"! הרי כל מה שאכלנו הוא התלבשות מדותיו יתברך, ממקום קדוש קבלנוהו ותוכו רוחניות. והוא נותן לחם לכל בשר: לכל תולעת, ואפלו לכל חידק הכין את מאכלו המיוחד לו; החידק הגורם לטיפוס וזה הגורם לדלקת ראות אינם אוכלים את אותו מאכל - והכל הכין הקב"ה, הרי לעולם חסדו! ועד היום לא חסר לעולם מזון וכן לעולם מוכן לכל אחד מזונו, כי הפרנסה באה משמו הגדול יתברך.

הן, די לנו להתלמד בהתבוננות רבה בברכת הזן, ונשקיע בה מחשבה מרבה במשך זמן ממשך, עד שהברכה עצמה "תגיד" לנו משהו.

מתוך ועד שלישי

... כאן יש מקום להתלמד: נתחיל בברכת "שהכל" בשלשת הפעמים הראשונות שאנו מברכים אותה להתבונן בה היטב במשך כמה שבועות. אחר כך נתלמד בברכת הפרות באפן זה גם כן זמן ממשך, ונתבונן בזה כי כל מין פרטי בפרות יצא מידי ש של הקב"ה...

מתוך ועד רביעי

עוד סגלה נפלאה ישנה בברכות הנהנין: הן נותנות טעם חדש להנאה עצמה. בוא וראה מאמר חז"ל בילקוט שמעוני תהלים לד:

"טעמו וראו כי טוב ה' - אמר הקב"ה הוי מקים כל המצוות שנתתי לך בתורה. אם אכלת מפרות הארץ או מן האילן הוי מברך עליהו, שאם אכלת ולא ברכת אתה גוזל את הפרות ואת האילן ואת הארץ ולמי שהוא מגדלן, ואם אכל אדם וברך הוא ממליך לבוראן - הוי טעמו וראו כי טוב ה'".

"חזית רענן" (הוא המגן אברהם) מבאר פונת הילקוט - "כל המצוות - פרוש אם ברכת על כל דבר כאלו אתה מקים כל המצוות..."

הבה נתלמד בזה למעשה: ננסה לטעם טעם רוחני בפרי שברכנו עליו כמה פעמים ביום. כמו בכל ענין מעניני העבודה נצטרך להתלמד בזה איזו תקופה עד שנגיש משהו, עד שלבסוף נצליח לקים ממש "טעמו וראו כי טוב ה'". ורבת תועלת היא ההתלמדות הזאת.

מתוך ועד חמישי

"החפץ ביצירה שיברכו עליה לשמו הגדול" - אין הקב"ה זקוק לברכתנו, אף הוא הקים את היצירה על מתכנת זו שנתן בידינו להוסיף כח וגבורה בפמליא של מעלה, וכך מפרש בתהלים (סח, לה): "תנו עז לאלקים, על ישראל גאותו ועזו בשחקים - נורא אלקים ממקדשיה, אל-ישראל הוא נתן עז ותעצמות לעם ברוך אלקים". עלינו לתת עז להשגחה העליונה, כי בזה על ישראל גאותו, אף שבדאי עזו יתברך בשחקים, אף הוא יתברך נתן עז ותעצמות לעם ישראל שהם יברכו אותו. כך רצה הקב"ה, זוהי עבודתנו ובזה יהיה שכרנו. ר' ישמעאל בן אלישע - כנראה הכהן הגדול האחרון לפני החרבן - נכנס ביום הכפורים לפני ולפנים ואמרה לו השכינה "ישמעאל בני ברכני" והוא נתן ברכה, ומשם אנו לומדים "שלא תהא ברכת הדיוט קלה בעיניך" (ברכות ז, ע"א).

כה. סגלתו וכחו של ה- 100 ברכות (מתוך "עלי שור")

להבנת הענין יש לדעת כי ידועות לנו שתי הנהגות בהשגחה העליונה: הארת פנים והסתת-פנים. בהארת הפנים טמונות כל הברכות וההצלחות ("כי באור פניך נתת לנו ה' א' כו"), והסתת-פנים הוא המקור לכל הצרות והגזרות שבעולם (ואנכי הסתר אסתיר פני מהם והיו לאכל' - וילך, חמישי). איזו הנהגה שולטת בעולם תלוי במעשינו. (הרחב באור בענין תמצא בדעת תבונות לרמח"ל.) כל מה שאנחנו מכירים יותר את הבורא ומברכים אותו, אנו ממשיכים על העולם הארת פניו יתברך. מי שאינו מברך ואינו מכיר את בוראו המיטיבו גורם הסתת-פנים בעולם, שזוהי הסתלקות השכינה מישראל כלשון הרמב"ן.

בכח הברכות הוא להפך הסתת-פנים להארת פנים! מי שאינו מברך גוזל לקב"ה ולכנסת ישראל את הברכה! בכח אדם מישראל הוא לתת עז לאלקים", "כי על ישראל גאותו" יתברך - כבכול את אפן ההשגחה העליונה הוא הפקיד בידי הכלל ישראל, וכשמזלזל בברכות גוזל את אותה הארת פנים שנמנעת מישראל. (ה"גור אריה" בקדושים מפרש שהוא גוזל את הפרי, וכמותו מפרש בילקוט שהבאנו בועד הרביעי, ואלו ואלו דברי אלקים חיים.) וזהו פרוש תבת ברוך: אתה הוא מקור כל הברכות, ויהי רצון שתתרבה השפעתיך בעולם כדי שנכיר אותך יותר, ועל דרך זה הוא מבאר בנפש החיים בשער השני.

עדין רבה העבודה אשר לפנינו. מעתה נתלמד לכוון היטב בתבת ברוך כמה פעמים ביום עד אשר היא תתישב בלבנו. כדאי לקבץ התלמודות זו בברכת "אשר יצר" אשר בה אנו מרגלים במיוחד לזרקה מפנינו אף שנמצאים בה עניינים גדולים. מה שיש לעורר בברכה זו יבוא בשער ג' פ"ע בועד השני.

דברים גדולים ועמקים מצאנו בברכות הנהנין. לו יציר שמישהו יצליח לכוון מאה פעם ביום בברכה, הלא באמת הוא נהיה ירא שמים ומה גם אם תמיד מכוונים בכל הברכות! והגע בעצמך: מאה ברכות ביום הן 36,500 ברכות בשנה, ואין לשער רב התועלת שיכולים לקבל אם אינם זורקים ברכה מהפה, ומה רב ההפסד אם מברכים כה הרבה ברכות

בלי שימת לב, הלא כמה יראת שמים מפסידים, וכמה שמות קדושים
אומרים בלי כוונה!

מאה ברכות ביום היא עבודה רבה מאד כשרוצים להגיד אותן
בהתבוננות, ולא כל מוחא סביל דא. אך אפלו אם אומרים עשר ברכות
בהתבוננות אין לשער כמה ברכה ממשיך אדם על עצמו ועל העולם
על ידו. הרי המברך - יתברך.

(מתוך "עלי שור")

אין רמה שולטת בו

בני שים נא לבך לזה, כל המברך ברכות ראשונות ואחרונות על כל
אכילה בכוונה, אין רמה שולטת בו.

(ספר משפט צדק על תהלים פ"ו ע"ב)

כו. כוונת הברכה (מהספה"ק יסוד ושרש העבודה)

כלל גדול בכל ברכה כשתוציא מפיה, כשתאמר ברוך אתה תציר
בדעתך כאלו אתה עומד ממש מול הבורא ברוך הוא, ואליו לנכח אתה
אומר ברוך אתה כי הלשון ברוך אתה מורה על זה.

ברוך תכנון, אתה הוא מקור הברכות.

אתה תכנון שאתה עומד ממש נכח פני הקב"ה ומדבר אליו לנוכח.

א-ד-ג-י כשתוציא מפיה שמו הגדול של הקדוש ברוך הוא תדע
בדעתך שאת שמו של מלך המלכים אתה מזכיר בפיה, ותכנון שהוא
אדון הכל, הנה הנה ויהיה.

אלקיניו תכנון אתה הוא אלקיניו, תקיף ובעל היכלת ובעל הכחות כלם.

מלך העולם תכנון אתה הוא מלך העולם.

באמת כל אלו הדברים הם פשוטים לכל אחד רק צריך שימת לב
שלא יזרק ברכה מפיו.

פרק ב' "אֲשֶׁר יִצַר"

א. בְּרֵכַת "אֲשֶׁר יִצַר" בְּרֵכַת הַבְּרִיאוֹת

הַבְּרֵכָה עַל יְצִירַת הָאָדָם סְגֵלָה בְּדוּקָה וּמְנִסָּה לַבְּרִיאוֹת שֶׁגִּלוּ לָנוּ חֲז"ל בְּבְרֵכַת אֲשֶׁר יִצַר יֵשׁ מ"ה תְּבוּת כְּמִנֵּין אָדָם, וְכֵן תְּבוּת חֲלוּלִים גִּימְטְרִיָּא רמ"ח, כְּנֶגֶד רמ"ח אַבְרִיּוֹ שֶׁל הָאָדָם, וְכֹשֶׁהָאָדָם נִזְהָר וּמְבָרָךְ בְּנַחַת וּבְכֹוֹנָה, לְפִי פְרוּשׁ הַדְּבָרִים זֹכָה עַל יְדֵי זֶה שִׁיְהִיָּה בְּרִיא בְּכָל גּוּפוֹ בְּמִשְׁךָ חַיִּיו. וְרַבִּים רַבִּים נוֹשְׁעוּ מִמַּחְלוֹת רְבוֹת וְקִשּׁוֹת עִם קְבֻלָּתָם לְבָרֵךְ בְּרֵכַת "אֲשֶׁר יִצַר" מֵהַכְּתָב וּבְכֹוֹנָה הַרְאוּהָ.

כְּתַב אִישׁ אֱלֻקִּים הַחֶכֶם הַשְּׁלֵם הַחֲסִיד רַבִּי מִשֶּׁה מְכִיר וְצִיל

בְּסֵפֶר "סֵדֶר הַיּוֹם" (מִשְׁנַת שֵׁנ"ט)

"יְבָרַךְ אוֹתָהּ בְּכֹוֹנָה וַיֹּאמֶר מְלֶה בְּמִלָּה...

לֹא יִחַלָּה כָּל יָמָיו וְלֹא יִצְטַרֵּךְ לְרֹפֵא וְלֹא לְרֹפְאוֹתָיו."

ב. כֹּחַה שֶׁל בְּרֵכַת "אֲשֶׁר יִצַר"/סְפוּר

"בְּכָל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֲזַכִּיר אֶת שְׁמִי אַבּוּא אֱלִיךָ וּבְרֵכַתִּיךָ" (שְׁמוֹת כ' כ')

בְּחֹר כְּבוֹן שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה הִגִּיעַ אֶל ד"ר בְּרוּקָס מ"תֵּל הַשּׁוּמֵר" וְשִׁטַּח בְּפָנָיו בְּעִיָּה קִשָּׁה. לְמִרְוֹת גִּילוֹ הַמְּבַגֵּר הוּא סוֹבֵל מִבְּעִיּוֹת הַרְטָבָה וּבְקִשׁ רְפוּאָה לְמַכְתּוֹ. הַרְוֵפֵא ד"ר בְּרוּקָס, שֶׁהוּא גַם תַּלְמִיד חֶכֶם, נִתֵּן לוֹ כֹּמָה עֲצוֹת רְפוּאוֹת אֲבָל לְאַחַר מִכֵּן הִצִּיעַ לוֹ גַם לְבָרֵךְ בְּרֵכַת "אֲשֶׁר יִצַר" בְּכֹוֹנָה וְהִטְעִים בְּפָנָיו שֶׁבְּכַתְּהָ שֶׁל בְּרֵכָה זֶה לְהִבְיָא לְרֹפְאוֹ.

לְאַחַר זְמַן קִצֵּר חֲזַר הַבְּחֹר אֶל הַרְוֵפֵא וְהוֹדִיעַ לוֹ שֶׁאֲכֵן הִעֲצָה פְּעֻלָּה אֶת פְּעֻלָּתָהּ וְהִבְעִיָּה הִיְתָה כְּלֵא הִיְתָה. הָרַב זִילְבֶּרְשֵׁטַיִן שְׁלִיט"א שֶׁהִבְיָא אֶת הַסְּפוּר אָמַר שְׁמוּכָח בְּעֵלִיל שֵׁיט בְּבְרֵכָה זֶה כַּח רַב כְּדִי לְרַפֵּא חוּלִים

ותחלואים קשים וכדאי אם כן לקבל על עצמנו לברך "אשר יצר" בכונה גדולה.

ומעשה שהיה גם באחד הכוללים בבני ברק שבנו הקטן של אברך חשוב חלה במחלה קשה, התאספו האברכים בגין זה לכנוס של חזוק והחליטו לקבל על עצמם לברך ברפת אשר יצר בכונה. ואכן גם כאן פעל החזוק בצורה המהירה ביותר והילד נרפא מהמחלה באפן נסי לחלוטין.

אשר יצר בכונה סגלה לבריאות הגוף

הגיר יחזקאל לוינשטיין זצ"ל היה רגיל לומר שיש להתבונן בשאומרים ברפת אשר יצר, ולהודות להקב"ה על כך שאיבריו וגידיו פועלים בשורה. והיה אומר שברפת אשר יצר בכונה היא סגלה לבריאות הגוף.

המשגיח ממיר הגיר ירוחם ליבוביץ זצ"ל היה אומר שאם האדם היה יודע מה שנעשה בגופו משעה שמכניס מאכל בלשהו לתוך פיו עד שיוצא הימנו, היה שולח מברק בכל פעם, שהכל עבר בשלום.

ג. ברפת 'אשר יצר' במקום 'הגומל'

"בשחין רע על הברכים ועל השקים" (דברים כ"ח ל"ה)

התעוררות רבה חלה בזמן האחרון בענין ברפת 'אשר יצר'. הדפסות מהדפסות שונות רואות אור בפורמט מאיר עינים, ובו פרושי הברכה עם דברי חזוק מגדולי הדורות בענין החיוב להודות להקב"ה על שנתנו לנו אפשרות לפנות מגופנו את הפסלת.

והנה, הגיעה אל הרב זילברשטיין שליט"א שאלה כדלהלן: אברך באחד הכוללים מברך ברפת אשר יצר בקול רם, והוא עושה זאת באמצע סדרי הלמוד, והדבר מפריע ליתר האברכים הנאלצים להפסיק מלמודם בעת הברכה. האברכים שאלו האם אפשר להורות לו להפסיק לברך בקול רם?

הרב הביא את דברי שר"ת "מן השמים", סימן ל"ג, שהעלה שברכת אשר יצר כמותה בברכת הגומל, כי אם היה האדם יודע איזה נסים מתרחשים לו כל פעם כאשר הוא מסלק את הפסלת מגופו ומתפנה לצרכיו, היה... מתקשר לבני ביתו להודיע להם שהכל עבר בסדר.

וכמו בכל ברכת הגומל, כאשר המברך נזקק לעשרה, מתר לו להטריח את הצבור שייענו אמן, כך גם בברכת אשר יצר, מאחר והיא כעין ברכת הגומל.

ומבאר בחז"ל שדוד המלך תקן לברך בכל יום מאה ברכות, ובזכות זה התבטלה הגזרה שהיו מתים מאה בחורים בכל יום. ולפי זה מסתבר שגם ה'אמן' שאחרי כל ברכה מגונה ומצילה ממלאך המות.

(טובך יביעו)

ד. ברכת אשר יצר - ברכה לדגמת חנוך ילדים

מלמד בחדר פנה למרו הקהלות יעקב זצ"ל לשאל ממנו עצה כיצד לתת לילדים חשק להתפלל בכונה? מרן ענה לו: פרגיל, אנשים מבגרים כל אחד לא חסר לו דאגות שזקוק הוא לרחמי שמים, וממילא נאלץ הוא להתפלל לפני בורא עולם, שופך הוא שיח לפני אביו שבשמים על כל צרכי עמך בית ישראל, מה שאין כן בילדים שבדרך כלל לא חסר להם שום דבר ואין להם דאגות, כך שאין מה שיידחף אותם להתפלל, ולמעשה העצה הטובה ביותר היא לבאר להם כל פעם איזה ברכה אחת בתפלה, ולאט לאט להקנות להם ידיעה ומשג בכונת הברכות, ובמשך הזמן כבר יקבלו מעצמם חשק להתפלל בכונה.

ובתור דגמא צין מרן זצ"ל את ברכת "אשר יצר", שצריך להמחיש לילדים שבבתי חולים שוכבים מאות חולים עם קשיים בנשימה או באכילה או בעכול ושאר מחושים רחמנא לצלן, והחולים צמודים לכל מיני מכשירים שונים שמקל עליהם את מחלתם, ואם כן כאשר האדם זוכה ובסיעתא דשמיא איננו שוכב בבית החולים, ואיבריו וגופו עושים את תפקידם ללא עזרת מכשירים רפואיים, כמה עלינו להודות להקב"ה על כך ואיך אנו יכולים להודות לו, על ידי שנתבונן בברכת אשר יצר לברך בכונה, ולא לחטף את הברכה כמצות אנשים מלמדה, ועל ידי

שִׁיבִירוּ לָהֶם כָּל הַיּוֹם, בְּוֹדָאֵי יִתְרָגְלוּ לְבָרֵךְ אֲשֶׁר יַצַּר בְּכֹנֶנָה, וְסִיִּים וְאָמַר שִׁגְם הַמְּלַמֵּד בְּוֹדָאֵי יִהְיֶה לוֹ מִזֶּה תוֹעֵלַת גְּדוּלָּה.

ה. בְּרַכַּת "אֲשֶׁר יַצַּר" שֶׁל הַ"חֶפֶץ חַיִּים"

סֵפֶר תְּלִמִיד חֶכֶם אֶחָד שְׁלִיט"א מְזַקְנֵי הַדּוֹר, שִׁפְעָם אַחַת בְּקָר אֶצֶל הַחֶפֶץ חַיִּים, וְרָאָה בְּעֵינָיו אִיךָ שֶׁהַחֶפֶץ חַיִּים מְנִיחַ אֶצְבְּעוֹ בְּסִדּוֹר וּמְבָרֵךְ אֲשֶׁר יַצַּר כִּשְׁהוּא מְצַבִּיעַ מֶלֶה בְּמֶלֶה בְּתוֹךְ הַסִּדּוֹר.

ו. הַבְּרָכָה וְכֹנֶנָה

כָּל פְּעַם שֶׁנִּכְנַס לְבֵית הַכֶּסֶף וְעָשָׂה צְרָכָיו גְּדוּלִים אוֹ קִטְנִים, צְרִיךְ לְבָרֵךְ בְּרַכַּת "אֲשֶׁר יַצַּר", וְחַיִּבִים בְּבְרָכָה זֹאת אַנְשִׁים וְנָשִׁים, וְיִזְהָרוּ שֶׁלֹּא לְדַלֵּק מִבְּרָכָה זוֹ אֶפְלוּ מֶלֶה אַחַת מִגְּדָל חֲשִׁיבוֹתָה וְסוּדוֹתָהּ.

צְרִיךְ לְהִבִּין פֶּשֶׁט הַמְּלִים שֶׁל בְּרָכָה זוֹ, שֶׁהִיא חֲשׁוּבָה מְאֹד כִּי רַבּוּ סוּדוֹתָהּ, וְעוֹשָׂה בָּהּ תְּקוּנָה גְּדוּלָּה, וְעַקְרָהּ הוּא הוֹדָאָה לַהֲשִׁי"ת עַל יַצִּירַת הַגּוֹף הַמְּפֹאָר וְהַמְּגֻנָּנִים שֶׁבּוֹ שֶׁמְטַרְתֶּם לְאִפְשָׁר אֶת עֶכּוֹל הַמְּזוֹן בַּצּוֹרֶה הַטּוֹבָה בְּיוֹתֵר כְּדִי לְאִפְשָׁר קִיּוֹם הַגּוֹף.

"הַעֲקֹר שֶׁהָאָדָם יִתְבּוֹנֵן בְּחֻכְמָה הַנִּפְלְאָה וּגְבוּרַת הַבוֹרָא יִתְבָּרֵךְ בְּיַצִּירַת הָאָדָם וְאֵף בְּכָל הַבְּרִיּוֹת שֶׁבְּעוֹלָם, וְיִתֵּן שְׂבָחִים וְהוֹדָאוֹת לְבוֹרָא יִתְבָּרֵךְ עַל זֶה. לִכֵּן כִּשְׂאוֹמֵר הַתְּבוּת אֲשֶׁר יַצַּר אֶת הָאָדָם בְּחֻכְמָה, יְכוֹן בְּמַחְשַׁבְתּוֹ גְּבוּרוֹת ה' גְּבוּרוֹת ה' כְּמָה פְּעָמִים בְּשִׂמְחָה עֲצוּמָה מְאֹד, עַל שֶׁאֵנְחָנוּ עִם קְדוּשׁ עוֹבְדִים לְאֵלֶּה וּבוֹרָא כֵּזֶה. וּבְתְּבוּת וּמְפִלְיָא לְעִשׂוֹת, יְכוֹן בְּמַחְשַׁבְתּוֹ גַּם כֵּן גְבוּרוֹת ה' כְּמָה פְּעָמִים בְּשִׂמְחָה עֲצוּמָה עַל גְּדָל אֱלֻקוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ וְיִתְעַלֶּה."

(יסוד ושורש העבודה)

אֲסוּר לְעַסֵּק בְּשׁוּם עֵסֶק אֶפְלוּ כָּל שֶׁהוּא כִּשְׁהוּא מְבָרֵךְ וְאֵף לֹא יִגָּב יְדָיו, וְלֹא יִלֶּךְ, שְׂאֵם לֹא יִכּוֹן נִמְצָא שֶׁהוּא מְבָרֵךְ אֶת ה' כְּבִדְרָךְ אֲגַב וְאִינוּ מִתְכַּוְּנִים בְּבְרָכָה זוֹ.

וְרָאָה שֶׁבַח וּמַעֲלַת בְּרָכָה זוֹ, שֶׁהִרִי אֵין שׁוּם בְּרָכָה שְׂאָדָם מְזַכִּיר בָּהּ אֶת כֶּסֶף הַכְּבוֹד מֵה שְׂאִין כֵּן בְּבְרָכָה זוֹ, שְׂאוֹמֵר: גְּלוּי וְיָדוּעַ לִפְנֵי כֶּסֶף כְּבִדְךָ...

פרק ג'

ברכת המזון

ברכת המזון, לא בעל פה

יש להזהר לברך ברכת המזון, דוקא מתוך הסדור ולא בעל פה.
(ב"ח סי' קס"ה).

א. מפעל הכנסת אורחים למילואדי אנשים

הרבה שלוחים לו למקום לספק את מזונה של כל בריה ובריה שברא בעולמו. הלכה המאלף מספור זה, המובא במקורות, הוא שכל האמצעים שבאמצעותם אנו מקבלים את מזוננו, הם רק שלוחים, אבל האדון האמתי שהוא בעל האוצרות, הזן ומפרנס אותנו בכל עת ובכל שעה, הוא הקדוש ברוך הוא, ואלו צריך לשאת את עינינו בבואנו לבקש ולהודות על המזון.

לאחרונה יש חזק רב בעניני הברכות בצבור כולו יש המדפיסים את ברכת "אשר יצר" בפורמטים שונים ומבקשים לחזק בכך את הקהל בברכה זו, ויש שקבלו על עצמם להתחזק בברכות אחרות.

בשורות אלו באנו לעורר על ברכת המזון, שהרי אין לה דבר יותר "הגיוני" מאשר ברכה זו. וכי יעלה על הדעת, שכאשר יתארח אדם אצל חברו וזה יגיש לפניו סעודות כיד המלך, יצא האורח את הבית בלי לומר תודה? והרי אם יקרה דבר כזה, יחשב האורח כבן-בלי-דעת.

והנה אנו מתארחים שלש פעמים ביום על שלחנו של הקב"ה, והיתכן שלא נאמר לו תודה רבה במאור פנים?! היתכן כדבר הזה? ואנשים רגילים לשבח בכל לשון של שבח את מפעלי הכנסת האורחים הקיימים בצבור החרדי, בהם מקבלים מאות איש, עניים ונזקקים, סעודות חמות ומזינות, חנם אין כסף. אכן, מפעלי חסד אדירים.

אבל אסור לשכח שמפעל הכנסת האורחים של רוענו-אבינו מתפרס על כל העולם כולו, מקטב לקטב, כשהתפריט משתנה ממדינה למדינה, ומאזור לאזור, ומדבר במפעל עם סניפים ושלוחות בכל העולם המספק מיליארדים של מנות-אכל מכל הסוגים - שלש פעמים ביום...

ב. למה אין 'ף' בברכת המזון

למה אין 'ף' בברכת המזון? לפי שכל מי שברך ברכת המזון בכונה אין שולט בו לא אף, ולא קצף, ומזונותיו מצויין לו ברוח וכבוד כל ימיו, והמדקדק יזהר לברך מתוך הספר ולא בעל פה. (באר היטב ס' קפה, בשם החנוך). וזו לשון הרקח (סימן של"ו): צריך שתדע שכל האותיות של אלה בית יש בברכת המזון חוץ מן 'ף', באו להודיענו, שאין מלאך אף, שצף, קצף, אגף, זעף, נגף, רשף, שיך בסעודה במקום שמברכין ברכת המזון בשעתה ובכונה.

ג. כלם שליחים מאת ה'

בימים קדמונים, היה קל יותר להרגיש שהמזון מגש לנו מאתו יתברך. יצא אדם בשעת בקר לערוגה שבחצרו וקטף כמה עגבניות, כך עשה גם עם המלפפונים ויתר מצרכי המזון שלו, בצורה זו אי אפשר שלא להרגיש את יד ה' המצויה בכל פרי ובכל ירק.

היום כשקונים את המצרכים במכלת ובחנוות הירקות, חודרת ללבנו מבלי משים הרגשה שכביכול אני הוא הקובע את מזוני ולחם חקי, והתחושה שהוא יתברך נותן לחם לכל בשר, רחוקה מעט מאתנו.

אך פיהודים מאמינים חובה עלינו לדעת שגם הצרכניות, הסופרמרקטים, הקונדיטוריות וחנויות המזון המצויות, ללא ספר במקומותינו - כלם שליחים הם מאת ה' לספק לנו את המזון; וכי בגלל שהיום קל יותר להשיג את המזון, נשכח מי הוא המפרנס אותנו?!

ד. גם היצר הרע יודע את ערכה של ברכת המזון

כשסימנו לאכל והננו אווזים בידינו את הברכו, נעצר לרגע את מרוץ החיים ונחשב שברכה זו היא בעצם אמירת תודה למי שנתן לנו

את הלחם ואת המרק, את הפרות ואת העוגות. את הכל.

תודה, תודה רבה. פשוט כך.

עצה טובה היא לא להעפיל לכונות גבוהות מדי בברכת המזון. יש להשתדל להבין את ההסבר הפשוט של המלים שאנחנו מוציאים מפינו, ותו לא.

ולמשל: 'הזן את העולם פלו בטובו, בחן' וכו'. מה פרוש המלה 'בחן' מסבירים המפרשים, שהרי אפשר היה לברא את התפוח מבלי לעטוף אותו בצבע כה אדמדם או ירקרק, או אפשר היה גם לברא את התפוז והאשכולית, העגבניה והגזר, מבלי להעניק להם את הגון הצבעוני שלהם.

אבל הקב"ה החפץ בטובתנו היטיב אתנו גם בנקדה זו ויפה את הפרות ואת העוגות, ואת כל סוגי המאכלים, צבע לנו את הפרות והכניס בהם ריחות נעימים כדי להנות אותנו באכילתנו. וכיוצא בזה יתר הפרושים הפשוטים על ברכת המזון, שאם 'נשמע' מה אנחנו אומרים נוכל לכון בהם בקלות.

לא סוד הוא שדוקא ברגע זה של ההכנות לברכה, ובזמן הברכה עצמה, מגיעים לפתע כל הטלפונים וכל הדפיקות בדלת, וכו'. כמוכן, גם היצר הרע יודע את חשיבותה של ברכת המזון, ולא יזוז מדרגה היא עשויה להעלות את היהודי, ולכן הוא מגיע דוקא ברגעים אלה, כדי לנסות את המברך.

וכידוע להרב "יסוד ושרש העבודה" היה נסח תפלה מיחד להתפלל לה' קדם ברכת המזון שלא תהא לו בברכת המזון שום הפרעה ולאחר שהיה מסים ברכת המזון היה מודה לה' על כך.

אחת העצות להרגיש את חובת הכרת הטוב לקב"ה בענין המזון, היא למנות לפני ברכת המזון אחד לאחד את כל סוגי המאכלים שטעמנו בארוחה. רק אז נראה את חסדי ה' בכל מאכל ומאכל ובכל מנה ומנה שהכנסנו לפינו. אז תהיה גם ההודיה בלב שלם יותר.

אם לא משחזרים את פריטי המאכלים, נדמה לנו ש"מה כבר אכלנו",

פרוסה קטנה מרוחה בחמאה, אולי קצת מרק, לפתן, ותו לא. אבל כשזכרון חסדי ה' עולה במחשבותינו - במלאו - לפני הברכה, יש בכך עצה בדוקה שתסייע לנו לכוון טוב יותר.

הרי גם בחשבון המגש לאדם לאחר ארוחה שאכל במסעדה, יש דיווח על כל פריט ופריט, שהרי אין ולו גרגיר מלח אחד המגש חנם. כך באותה מדה יש להתבונן בכל סוגי המאכלים שאכלנו כדי שידע להודות על כך לבורא העולם.

ה. עדיף לותר על קנה המזון ולא על מיתרי הקול

”ויהי האדם לנפש חיה” (בראשית ב' ז)

יהודי החולה במחלה הידועה, רחמנא לצלן, נגש אל אחד מהמיוחדים שבגדולי דורנו ובפיו שאלה: רופאיו הודיעו לו שיש צורך לבצע ניתוח בגרונו, והבררה היתה או לכרת את מיתרי הקול, או לכרת את קנה המזון, הוא הושט, וכדי לתת לאכל מקום לעבר בו, יאלצו במקביל לפתח פתח בצוואר.

השאלה היתה האם כדאי לותר על מיתרי הקול ואז לא תהיה אפשרות לחולה לומר קריאת שמע, ברכת המזון וכו' בקול, או שמא יש לותר על הושט דרכו עובר המזון, ואז ימנע ממנו לקיים את המצוות הקשורות באכילה כמו אכילת מצה, אכילת ערב יום הכפורים, כזית ראשון בסכה, וכו'.

הגאון הגדול הרב זילברשטיין שליט"א הכריע לותר על קנה המזון ולא על מיתרי הקול, בנמקו את החלטתו בכך שבקולו נפר האדם מן הבהמה ובכך הוא מתיוחד מיתר בעלי החיים, כמו שכתוב ”ויהי האדם לנפש חיה” ומתרגם התרגום ”לנפש ממללא”.

יש להוסיף על דברי הגאון שהמצוות הקשורות לדבור מרביות מהמצוות הקשורות לאכילה, שהרי קריאת שמע, ברכת התורה וברכת המזון, הן מצוות שבכל יום, לעמת מצה, סכה ואכילת ערב יום הכפורים שהן נדירות יותר. (מספר ”טובך יביעו”)

1. ממה התפעל הפרופסור הגוי?

עוד מהספר הנ"ל: זכורני, הוסיף הרב זילברשטיין שליט"א, כְּאִשֶּׁר הָיִינוּ בְּשׁוּיַע הַגִּיעַ לְבֵיתנוּ פְּרוֹפֶסוֹר גּוֹי שָׂרָאָה אֶת הַהֲכָנוֹת שְׁעוֹשִׁים בְּבֵית יְהוּדֵי לְפָנַי שְׁנֹגְשִׁים לְאָכֹל. "אַתָּה יוֹדֵעַ, הוּא אוֹמֵר לִי לְפָתַע, יֵשׁ בְּתוֹרַת יִשְׂרָאֵל מֵה שְׂאִין בְּאֵף תּוֹרָה וְאִמָּה אַחֲרָת". כְּשֶׁהִתְעַנְנִיתִי מֵה הָבִיאוּ לְמִסְקָנָה זֹו דּוֹקָא עֵתָה, הִשִּׁיב הַפְּרוֹפֶסוֹר שְׁכֹאֲשֶׁר רָאָה שְׂאֲנַחְנוּ נוֹטְלִים יָדַים לְפָנַי הָאֲכָל, מְבָרְכִים בְּרֻכּוֹת לְפָנַי שְׁמִכְנִיסִים אֶת הַמֶּאֱכָל לְפִינוּ, וּמִתְעַכְבִּים בְּעֻכּוֹבִים שׁוֹנִים עַד שְׁמִגִּיעִים אֶל הָאֲכָל עֲצֻמוֹ, הַבִּין שֶׁרַק תּוֹרַת אֱלֹקִים חַיִּים מְכִירָה לֹא רַק אֶת נַפְשׁ הָאָדָם אֲלֵא גַם אֶת גּוֹפוֹ.

וְהִסְבִּיר זֹאת הַפְּרוֹפֶסוֹר:

כְּשֶׁהִנֵּךְ בָּא מִהַכּוֹלָל בְּעָרַב, אָמַר הַפְּרוֹפֶסוֹר, וְרִיחָה שֶׁל הַסְּעוּדָה שְׁהִכִּינָה לְךָ רְעִיתְךָ עוֹלָה בְּאִפְךָ, מִתְחִילוֹת בְּלוֹטוֹת הָרַק לְעַבְד, וְצָרִיךְ לְהִמָּתִין כְּמָה דְקוֹת עַד שֶׁהָרַק יִהְיֶה מוּכָן לְקַלֵּט אֶת הַמֶּאֱכָל, הַנְּטִילָה וְהַבְּרֻכּוֹת מְכֻשִׁירוֹת אֶת הַמְּעַרְכָת כְּדֵי שֶׁהָאֲכָל יְקַלֵּט וְיִתְעַכֵּל הַיֵּטֵב, וְלִכֵּן הַבִּינוֹתִי מִתוֹךְ מְעֻשִׁיכֶם שֶׁהִתוֹרָה שְׁלָכֶם הִיא הִיא תּוֹרַת הַחַיִּים הָאֲמִתִּית.

2. בְּרַכַּת הַמְּזוֹן - בְּכֹנָה

כְּתַב הַחֲנוּךְ מְצוּה ת"ל וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: כִּךְ מְקַבֵּל אֲנִי מִרְבוֹתֵי: שְׁכַל הַזְּהִיר בְּבְרַכַּת הַמְּזוֹן, מְזוֹנוֹתֵי מְצוִיִּין לוֹ כְּכָבוֹד כֹּל יְמֵיו.

וּמְעֻשָׂה בִיהוּדֵי שֶׁהִתְקַשָּׁה בְּפִרְנָסְתוֹ וּבֹא לְשֹׂאֵל עֲצָה מִמֶּרֶן הַגְּר"ח זֹונְנֶפֶלְד זצ"ל וְעֵנָה לוֹ הַגְּר"ח שִׁיְבְרֵךְ בְּרַכַּת הַמְּזוֹן בְּכֹנָה, כְּדַבְרֵי הַחֲנוּךְ הַנ"ל, וְכֵן שִׁיאֲמַר פְּרֻשַׁת הַמֶּן בְּכָל יוֹם, וְעֵנָה לוֹ אוֹתוֹ יְהוּדֵי שֶׁהוּא מִשְׁתַּדֵּל בָּזֶה וְעֵדִין לֹא בָּאָה הַיְשׁוּעָה, וְאָמַר לוֹ הַגְּר"ח: הַחֲזֵק בָּזֶה בְּהִתְמַדָּה וְאֵל תִּרְפָּה מִמֶּנּוּ וְסוֹף הַיְשׁוּעָה לְבוֹא בְּסִיעֵתָא דְשְׁמַיָא.

לברך ברכת המזון מתוך סדור

משגיח בישיבה שהיה צריך לומר הספד שאל את מרן הגרא"מ שך זצ"ל על מה לדבר. ראש הישיבה ענה לו: שיעור את הקהל לברך ברכת המזון מתוך סדור. באי ביתו של מרן זצ"ל מעידים שתמיד הוא היה מקפיד על כך ומברך ברכת המזון מתוך סדור.

ברכת המזון של מרן הגר אליהו לופיאן זצ"ל

נכד שלו מספר - שפעם שהיה במלון והבחין ביהודי מגשם שהתנהג בכבודת בכל ענין רוחני, אבל כשהגיעו הדברים לברכת המזון היה הופך לאדם חדש והיה מברך בטעם וברגש ובדבקות כאיש המעלה, וכששוחח אתו על כך ספר לו את הדברים בהיותן: פעם אחת הודמנתי במחיצה אחת עם הצדיק ר' אליהו ושמעתי אותו מברך ברכת המזון... ומאז אינני מסגל עוד לברך בצורה אחרת...

ח. ברכה כתקונה נחשב כאלו קיים כל המצוות

מובא בילקוט שמעוני תהלים פרק ל"ד וזה לשונו: אמר הקב"ה הוי מקים כל מצוות שנתתי לך בתורה, אם אכלת מפרות הארץ או מן האילן הוי מברך עליהם, שאם אכלת ולא ברכת אתה גוזל את הפרות ואת האילן ואת הארץ ולמי שהוא מגדלן. ואם אכל אדם וברך, הוא ממליך לבוראם, ובזית רענן פרש וזה לשונו: אם ברכת על כל דבר כאלו אתה מקים כל המצוות.

ט. ברך ברכת המזון בהתלהבות והציל אשה מנשואין

אסורים/ספור ("טובך יביעו")

אם עדין לא למדנו פרק מוסר באשר להשפעה האינסופית שיש לכל מעשה ומעשה שאנו עושים, ובמיחד הליכותיהם של בני תורה

המדקדקים במעשיהם, כדאי לשמע את המעשה הבא.

אברך בן תורה נגש לספריה מסימת בירושלים כדי לעיין בספר נדיר שלא היה בנמצא בספריות בתי הכנסת. כיון שידע מראש שאין במקום מסעדה כשרה שאפשר לאכל בה, דאג להביא כריף מהבית, ובמהלך העיון בספריה, כשהציק לו הרעב, פנה לטל את ידיו, ברך על נטילת ידים ואכל את הפת.

כתם הארוחה נטל מים אחרונים וברך ברכת המזון בהתלהבות רבה. כשסיים לברך נגשת אליו מנהלת הספריה ושואלת אותו מדוע אמר בברכת המזון "שלא נבוש ולא נכלם ולא נכשל", הרי צריך לומר רק "שלא נבוש ולא נכלם", בתוך כדי דבור הסבירה לו שהיא ממשפחה דתית מאד, ובקבר שמרה על מצוות בהקפדה רבה, אבל בשנים האחרונות סרה מן הדרך עד שהגיעה לאן שהגיעה.

האברך שהרגל מקטנותו לברך כנסח הנ"ל, הבטיח לשלח לה צלום מסדור או מכל ספר אחר כדי להוכיח שיש נסח הזה. ואכן עוד בהיותו בשטח הספריה החל לחפש ולנבר במאות הספרים הרלוונטיים שהיו שם, אך לא מצא אף אחד הגורס את המלים "ולא נכשל". הוא יצא לשכונת מאה שערים וחפש גם שם בבתי המדרשות, עד שלאחר שעות ארכות הצליח למצא סדור עתיק, וכמדמה שהיתה זו הגדה של פסח, שבה הופיע הנסח שלו.

מידענו ממחר לצלם את הדף עם ברכת המזון, ומתכוונן לשלחו לספריה. לפני שהכניס את הצלום למעטפה, הוא עושה סימן לעט אדם זוהר על המלים "ולא נכשל", ואף הקיף את המלים הללו בחצים מכל הצדדים, כדי שמנהלת הספריה תוכל למצא את המתבקש על אתר. כיון שלא ידע את שמה של האשה שגר את הצלום לספריה, ובקש שיעבירוהו לאשה שעבדה ביום פלוני, בשעה פלונית ובחדר פלוני.

לאחר שקים את בקשתו, שכח מכל הענין והסירו מלבו.

לאחר חדשים ארפים מתקבלת בביתו הזמנה לחתונה. הוא פותח את ההזמנה המהדרת ומתפלא להוכח שאינו מכיר לא את החתן ולא את הכלה. סבב מסובב הסבות שבאותו יום בו התקיימה החתונה עבר

התלמיד חכם ההוא 'במקרה' דרך אולם השמחות, והוא מחליט 'להציץ' בפניהם של המחתנים, שמא בכל אופן יתברר לו שהוא מכיר מי מהם.

פליאתו גברה לאחר שלא זזה איש מבאי השמחה. הוא מסתובב שם שעה ארבה, ולבסוף מחליט ללכת לדרכו. "היתה זו מן הסתם טעות אנוש, שהביאה את ההזמנה לביתנו", אמר לאשתו שלותה אותו, והשנים מתקרבים אל דלת היציאה.

ובדיק באותו רגע נגש אליו מאן דהוא ושואל לשמו, וכששמע את התשובה הודיע לו שהפלה מענינת לשוחח עמו כמה מלים.

עכשו גדלה ההפתעה בכפלים. מה לו ולפלה?

"האם הנך מכירני?" - שואלת הפלה את האברך הנבוך, שהשיב בשלילה.

"הלא אנכי מנהלת הספרייה שנהלה עמך ופוח על הנסח של ברפת המזון!" אמרה בהתרגשות. "דע לך, הוסיפה, שהנך המחתי הראשי בשמחה זו, כיון שרק בזכותך ובזכות המכתב ששגרת אלי, זכיתי לחזור בתשובה ולהנשא לבעל תשובה חרדי, היושב ולומד כל היום"

להלן תארה לו הפלה את מהלך הענינים מאז שעזב את אולם הספרייה. "בעיונותי המרבים, ספרה, הייתי אמורה להתחתן עם גוי. למרות שבאותה תקופה לא שמרתי מצוות, התלבטתי קשות האם להנשא לו, ובשלב מסוים שגר לי הלה מכתב ובו 'אולטימטום', שאם עד יום פלוני בשעה פלונית לא אתן לו תשובה, אין יותר מה לדבר.

כשהגיע היום בו הייתי צריכה לתת את תשובתי הסופית, לא ידעתי את נפשי מרב התלבטיות. הגעתי לספרייה כסרהורית, וכשנכנסתי לחדרי מצאתי את מכתבך על השלחן. המכתב כן התברר, התגלגל 'במקרה' מחדר לחדר במשך שבועות רבים ולא הגיע לי עדו, עד לאותו יום.

אני פותחת את המכתב, ומגלה בו שתי מלים המקפות בחצים אדמים, ומסמנות בעט אדם-זוהר.

"ולא נפשל"!!! ההחלתי לזעק בקול לא-לי: כיצד את עומדת להכשל

בַּחֲטָא כַּה חֲמוּר! הֲרִי בֵּת יִשְׂרָאֵל אֶת!

באותו רגע נפתרו לי באחת, כל הספקות וההתלבטיות. ידעתי שאסור לי להכשל...

הודעתי לגוי על נתוק הקשרים.

ומצוה גוררת מצוה. זמן קצר לאחר מכן חזרה מנהלת הספרייה בתשובה שלמה, נשאה לבעל תשובה, בן תורה, והקימה בית לתפארת.

זכיותי של אותו בית טהור, על מי תזקפנה? - על אותו אברך שב'סוף הכל" ברח ברכת המזון בהתלהבות בהיותו בספרייה.

באותה שיחה ספר הרב על בעל תשובה שספר שמי שגרם לו לחזור אל המקורות ולהיות יהודי שלם היה האדמו"ר מסלונים זצ"ל בתל אביב, 'ביום אחד שמעתי מברך על הספירה בהתלהבות אדירה, ומזה התעוררתי להרהר במהות החיים בעולם הזה וחזרתי בתשובה שלמה'.

י. חשיבותה של ברכת 'הרחמן' לאחר ברכת המזון

"ואכלת ושבעת וברכת" (ח' י')

יש שאינם נזהרים בברכת 'הרחמן' שאחר ברכת המזון, ולמרות שיתכן שאת ארבע הברכות של ברכת המזון הם מברכים בכונה גדולה, אבל לקראת 'הרחמן' יקומו כבר ממקומם ויתעסקו בחפציהם.

וכמה טועים הם! ההפץ חיים הסביר בטעם קביעת 'הרחמן' לאחר ברכת המזון, שכן כל תפלה שמתפללים לאחר עשיית מצוה, יש בה סגולה רבה שתתקבל בשמים, ולכן דוקא לאחר שברכנו על המזון וקימנו מצות עשה דאורייתא, יש מקום ל'הרחמן'.

אחד מוטיקי ראשי הישיבות הגדולות שבקר ברמת אלתנן ספר שהיה נוכח פעם בבקורו של מרן הגרא"מ שף זצ"ל אצל מרן הגרי"ז מבריסק זצ"ל. הרב מבריסק שמח מאד בבואו של ראש הישיבה ודחק בו שיאכל פת כדי שיוכל לברך ברכת המזון ולומר בפניו את ברכת 'הרחמן', וברכת האורח לבעל הבית.

ובהקשר זה פדאי להזכיר גם מה ששמעתי מהגאון רבי אהרן ראטה זצ"ל, בעל ה"שומר אמונים", שאמר שכאשר יהודי הולך ברחוב ונתקל במראה לא צנוע ומוריד עיניו ואינו מסתכל, מבטח לו שתפלתו שיתפלל באותו רגע תתקבל בשמים.

והדברים תואמים לנמוקו של החפץ חיים על מקומה של ברכת ה'הרחמן' לאחר ברכת המזון.

יא. ההודיה אינה על הלחם עצמו

ושמעתי פעם בשיחה של אחד מגדולי בעלי המוסר, דבר נאה מאד. ההודיה שאנו נותנים להקב"ה בברכה זו שלאחר המזון אינה רק על כף שלפני האכל היתה בטננו רעבה ולאחר שקבלנו ממנו, מרבון כל העולמים, את האכל, הפכנו לשבעים ומדשנים.

אם נתבונן נראה שיש לנו להודות הרבה מעבר לכך. בברכת המזון אין אנו מודים רק על האופה שאפה עבורנו את הלחם או לחקלאי ולאכר שעבדו את השדה כדי להצמיח את החטה.

אנו מודים להקב"ה שנתן כח ובריאות לאלפי-אלפי אנשים שאלמלא הם לא היינו זוכים להכניס את הלחם לפינו. אנו מודים לה' שנתן כח לאשתו של החקלאי שתכין לו ארוחת בקר כדי שיוכל לצאת לשדה לעבד. אנו מודים לבעל המכלת שספק את המצרכים למכלת, ולבעלי המפעל שיצרו את המצרכים, לאשה שתכין אכל לבעלה, וממילא יש בפנינו הודיה למי שספק את המצרכים למכלת, ולבעלי המפעל שיצרו את המצרכים, ולרעיית בעלי המפעל שנתנה להם אכל בבקר.

אנו מודים ליצרני המכונות החקלאיות אי שם באפריקה ובאמריקה שאפשרו לחקלאים לעבד, ועוד כהנה וכהנה, בחשוב פשוט נגיע לרבבות אנשים שבחסדי כל אחד מהם אנו תלויים, ובלעדי הכח שנתן להם על ידי הקב"ה לא היינו יכולים לבסוף לאכל לחם.

כל זה מוכיח לנו על גדל החובה להזהר בברכת המזון שהיא מצוה דאורייתא בדיוק כמו כל המצוות-עשה האחרות עליהן אנו מקפידים בהקפדה יתרה.

ובאמת שהדבר אינו מובן, מדוע קים זלזול בברכת המזון; והלא לפני שהכנסת את המאכלים לפיך היית רעב מאד, ולפעמים הציק לך הרעבון בצורה כה חזקה, שעוד רגע עוד רגע ו... עוד רגע, היית מתמוטט מרב חלשה.

והנה ספק לך הקב"ה את צרכיך במלאם, קבלת כל מה שרצית; כל מה ששאלו עיניך לא מנעו ממך, ואם כן מדוע לאחר ששבעת ובאת על ספוקך המלא, ואתה שבע ומדשן-ענג, תשכח ותתעלם ממי שנתן לך את הלחם?

כמה זמן לוקח לומר את ברכת המזון? ארבע דקות, חמש דקות ולפעמים שש, לא יותר. האם אי אפשר לדחות את כל הסדורים וההוראות, הקריצות והרמיזות, עד לאחר חלף הדקות הללו?

יב. לשכח לברך!!!

"ואכלת ושבעת וברכת" (ח' י')

המשנה (ברכות, פרק ח' משנה ז') עוסקת בדינו של "מי שאכל ושכח ולא ברך", ומביאה שם מחלקת בית שמאי ובית הלל האם יחזר למקומו או יברך במקום שזכר.

וקשה, מדוע מאריכה המשנה בדבריה - "מי שאכל ושכח ולא ברך" - ואינה אומרת "מי שאכל ושכח לברך"?

ואפשר לומר, דהנה באמת קשה כיצד קורה כדבר הזה שיהודי ישכח לברך? האם אפשר לשכח טובותיו של מקום שהעניק לו את המאכלים הטעימים? על כרחנו חייבים אנו לומר שהאדם לא שכח לברך, אלא שכח שאכל, והפשט במשנה הוא, "מי שאכל ושכח" - שכח שאכל, וממילא "ולא ברך"...

וגם זה לא צריך לקרות... אסור לאדם לשכח את המאכלים שהטעימו אותו מן שמיא. בטויה של הכרת הטוב כלפי השם יתברך, הוא, לא לשכח את הטובות שהוא עושה עמנו בכל עת ובכל שעה, והבא לטהר יסיעו בידו שגם זה לא יקרה לו.

יג. מי-בשמים על הידים לפני ברכת המזון

”מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה” (י"ב)

(מספר "טובך יביער")

דרכים רבות עומדות בפני היהודי שבאמצעותן מתאפשר לו לכבד את בוראו ואת מצוותיו, ולהוכיח שהוא עושה את צויו של בורא כל העולמות לא כמצוות אנשים מלמדה אלא מתוך יראה ופחד מחד, ושמחה וחדוה מאידך, בבחינת 'וגילו ברעדה'.

נכנסתי פעם לביתו של יהודי ירא שמים תושב חולון, ושמו הרב אליהו פלאגי, מצאצאיו של איש האלקים רבי חיים פלאגי זצ"ל, וראיתי אצלו הנהגה יפה לכבוד ה' יתברך.

האיש היה עסוק בסעודתו, וכאשר הגיע זמן הברכה הבחנתי שבגני הבית מביאים לו קערה קטנה לטל ידיו במים אחרונים וגם מי-בשמים שריחם הטוב נודף למרחקים...

כששאלתי לפשר המנהג, השיב לי רבי אליהו שכך נוהגים במשפחתו מזה דורות, והסביר שטעם המנהג הוא כדי לכבד את ברכת המזון על ידי רחיצת הידים במי-בשמים ולסלק על ידי כך את ריחות המאכלים השונים שאכלו בסעודה.

נהניתי מאד לראות את בעל הבית מברך את ברכת המזון בידיים מבשמות להפליא.

בהקשר לכך כדאי להביא את דברי רבנו יונה בשער שלישי, סעיף ז', שכתב "ותקנות חכמים וגדריהם יסוד לדרך היראה, וכו', והנה כי תראה אנשים זוללים מזולזלים בנטילת ידים, וישבו לאכל לחם, בזאת תדע כי הם רעים וחסאים לשם מאד".

יד. נותן לחם לכל בשר כי לעולם חסדו

מבאר בגמרא (פסחים ק"ח) שפרק קל"ו בתהלים נקרא הלל הגדול משום פסוק זה של "נותן לחם לכל בשר כי לעולם חסדו", שהקב"ה

יושב ברומו של עולם ומחלק מזונות לכל בריה.

וכמו כן אמרו במסכת ברכות (ד.) כל האומר תהלה לדוד בכל יום שלש פעמים, מבטח לו שהוא בן עולם הבא, והטעם, משום שנאמר בו "פֹּתַח אֶת יְדֶךָ וּמִשְׁבִּיעַ לְכָל חַי רְצוֹן".

והדברים נוראים למתבונן בהם: שפידוע פרק קל"ו שבתהלים מונה בתוכו כ"ו חסדים הגדולים והנוראים שהקב"ה עשה בבריאת העולם ועם עם ישראל ביציאת מצרים, ומכל החסדים האלו העומדים ברומו של עולם, בחרו חז"ל בדוקא בפסוק זה של "נותן לחם לכל בשר" שזהו נחשב להלל הגדול יותר מכל חסדי ה' בבריאה וביציאת מצרים.

וכמו כן במזמור קמ"ה של "תהלה לדוד" (הנקרא בלשוננו "אשרי יושבי ביתך") אשר דוד המלך מונה בו את גדלות ונוראות מדותיו של הקב"ה, ומכלם בחרו חז"ל לפסוק זה של "פֹּתַח אֶת יְדֶךָ", שמדה זו שאנו מזכירים ג' פעמים בכל יום, על ידה אנו מבטחים שאנו בני עולם הבא.

ולמדנו מכל זה, שספוק מזונותיו של אדם הם מהדברים העומדים ברומו של עולם, וכפי שידוע שיש רק ב' ברכות שהם מצות עשה מן התורה, ברכת התורה וברכת המזון, ומכל זה למדנו עד כמה צריך להודות ולהלל להקב"ה על המזון שנותן לנו יום יום וכדכתיב "נותן לחם לכל בשר כי לעולם חסדו".

טו. כֹּונַת בְּרִכַּת הַמְּזוֹן

כתב בספר שלחן הטהור: דע, כי ברכות - "ברכת המזון" המה גבוהים ורמים, כי יש להם מעלה יתרה מכל יתר המאה ברכות, כי המה מן התורה, מה שאין כן שאר הברכות, שאינן רק דרבנן.

וכתב בספר "מגלה עמקות" פרשת עקב: כתיב (דברים י, יב): "מה ה' אלקיך שאל מעמך כי אם ליראה" - הכונה על ברכת המזון שיש בהם מ"ה ברכות בשבוע, הינו בשתי סעודות ביום, ובכל סעודה שלש ברכות דאורייתא, ובשבת קדש שלש סעודות. שלש פעמים ט"ו עולה כמספר מ"ה, וזה מ"ה ה' אלקיך שאל מעמך, ועל ידי זה תזכה ליראה את ה' אלקיך. וכל ספרי יראים מלאים מזה מגדל מעלת ברכת המזון, ורק צריך לברך בשמחה.

טז. עקר גדול לברך ברכת המזון בשמחה

בספר הקדוש "שער המצות" לרבנו הארי" ז"ל כתב, וזה לשונו: ברכת המזון כבר נתבאר, שיברך ברכת המזון בכונה גמורה, וידין אסורות זו על גבי זו על החזה, ועוצם עיניו אם אין שם כוס, לפי שסטרא אחרא עומדת שם לקטרג על האדם באם לא יברך כראוי, ובפרט אם הוא ביחיד. גם צריך שתדע, כי אף על פי שנתבאר לעיל שבתוך הסעודה - אם הוא בחל - יתעצב אל לבו על החרבון, כנזכר לעיל בשם הזהר, אמנם בברכת המזון אדרבא - צריך להראות שמחה יתרה בלב, וכמו שכתוב בזהר תרומה על בעז "ויאכל וישת וייטב אל לבו" (רות ג, ז), דבריו על מזוניה בשמחה ובטוב לבב. והטעם הוא, כי הנה ענין האכילה נתבאר לעיל שהוא בנוקבא העליונה האוכלת משפע הזכר, ועל ידי מה שאנו מכוונים באכילתנו, אנו ממשיכין לה השפע ומזון, וממה שאנו ממשיכין לה, היא מחלקת אחר כך ונותנת מזון ואכילה אלינו, ולכן צריך לברך ברכת המזון בעין טובה ובשמחה יתרה, להראות לפניך פנדיבים בעין טובה ולא כצרי עין, ואז גם היא נותנת לנו מזונותינו בשמחה ובעין הטוב.

ועוד שם: ודע, כי צריך האדם להזהר בתכלית בברכות הנהנין, כי גוף האדם נהנה מהן ומתקדש בברכות אלו, וכמו שנאמר (תהלים מ, ט): "ותורתך בתוך מעי", וגורם שפע עליון באדם. עד כאן. ואם כן, תראה מדברי הקדושים הללו גדל מעלת ברכת המזון ורום ערכה, וצריך לסגור ידיו ביחד ולסגר עיניו, כנזכר לעיל, כי על ידי ארבע ברכות אלו אנו ממשיכים שפע מארבעה עולמות - אצילות, בריאה, יצירה, עשיה. ואם מכוון בברכת המזון ומזמן בשלשה, המה נגד שלשה הראשונים, וממשיך משם השפע לשבע מדות הקדושות, וכל שכן אם הם עשרה אז המה כנגד עשר ספירות הקדושות העליונות, וכל שכן אם מברכים על כוס של יין, וכל שכן אם כלם מברכים בכונה ובשמחה, גורמים בזה יחוד גדול ועצום נורא מאד והמשכות השפע לכל העולמות, עליונים ותחתונים.

יז. המברך ברכת המזון בשמחה, מגיעים לו מזונותיו בכבוד כל ימיו ולא שולטים בו דינים וקטרוגים

עוד מספר שלחן הטהור:

ומובא בשם "ספר החנוך", שקבלה בידיו מרבותיו, שכל הנזהר בברכת המזון, מזונותיו מגיעים לו בכבוד כל ימי חייו, ובלבד שלא יתכון - רק לעשות נחת רוח לבוראנו שצונו על זה במצותיו ולגרם שפע וברכה למקום הצריך ברכה. וכתב בב"ח וכן בעטרת זהב, למה אין אות פ' בברכת המזון? לפי שכל מי שמברך ברכת המזון בכונה אין שולט בו לא אף ולא שצף ולא קצף, והמדקדק במעשיו יזהר לברך דוקא מתוך הספר ולא בעל פה. באר היטב בשם הב"ח. וכן הרמ"ק הקדוש נהג לברך מתוך הסדור.

ראה, אחי, גדל מעלת המחה של מצוה הקדושה הלזו של ברכת המזון, שהרי אמרו בשכור שמתר לברך ברכת המזון, מה שאין כן בתפלה - אסור אפלו לטעם לפניה, והטעם, מפני ששכור יכול להיות בשמחה יותר. ועין בסדור התניא במאמר ברכת המזון אשר מאריך בזה בדברים נפלאים. ובאם ששותה יין יבא לו התגלות המחה ביותר, ואלו אורות הנמשכים בברכת המזון צריכים דיקא על ידי שמחה עד שמתר להביא המחה אפלו מדברים חיצוניים כמו השכרות, וזה הכונה דיקא בסעודה של מצוה, בשמחת חתן וכדומה, ובפורים, או לשותות קצת לחזק כחו ולפקח לבו לעבודת ה', אבל חס וחלילה להשתכר, אשר אין גרוע ובזוי כמוהו, כמובא בכל ספרי יראים.

יח. כונת ברכת המזון מועילה לתקון הברכות שקדם הסעודה שלא כון בהם

עוד מובא בספר שלחן הטהור:

וכבר כתבנו לעיל, שאפלו לא כון אדם כלום באכילתו, דהינו, שלא כון מתחלה שאוכל לחזוק גופו לעבודת השם וכיוצא - עם כל זה יש עוד עצה לפניו - לברך ברכת המזון בכונה ובשמחה, ועל ידי המשכות

אורות קדושות הללו שעל ידי ברכת המזון, ממילא יעלו עמו הניצוצין ביחד. והגם כי חלוק גדול בין כון לבו בתחלה בשעת אכילה לבין לא נזכר רק בברכת המזון, כי באם כון בנטילת ידים ובהמוציא ואכל בקצת כונה, אז בשעת ברכת המזון כבר חוזר אליו השפע והמשכות מחות קדישין על ידי עליות הניצוצין קדישין בחדוה ובשמחה. עם כל זה - אם חסרת לכוון - בכל זאת חטף ובריק, כי אטו מי שאכל שום וריחו נודף, יחזר ויאכל שום, חס וחלילה? ומה שבכחך ויותר מכחך קום ועשה.

פרק ד' עניית אמן

א. שומר אמונים

איתא בזהר סוף פרשת וילך וז"ל (מתורגם ללה"ק): כַּאֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל לַמַּטֵּה מִשְׁמֵרִין לַעֲנוּת אָמֵן וְלַכּוּן לְבָבָם כְּמוֹ שְׁצַרִּיךְ, כְּמָה פְתָחִים שֶׁל בְּרָכוֹת נִפְתָּח לָהֶם לַמַּעֲלָה, כְּמָה טוֹבוֹת נִמְצָא בְּכֹל הָעוֹלָמוֹת, כְּמָה שְׂמִיחָה לַמַּעֲלָה, מֵה שְׂכָר לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל שְׁגוֹרְמִים זֶה, שְׂכָר לָהֶם בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, בְּעוֹלָם הַזֶּה, בְּשַׁעַר שְׂדוּחְקִין לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל, וּמִתְפַּלְלִים תְּפִלָּה לִפְנֵי בּוֹרְאֵם, הַקּוֹל מְכַרִּיז בְּכֹל הָעוֹלָמוֹת "פְתָחוּ שְׁעָרִים וַיָּבֵא גּוֹי צַדִּיק שֹׁמֵר אָמֵנִים" אֵל תְּקַרֵּי אָמֵנִים אֲלֵא אָמֵנִים, פְתָחוּ שְׁעָרִים - כְּמוֹ שִׁישְׂרָאֵל פּוֹתְחִין לָהֶם שְׁעָרֵי הַבְּרָכוֹת כִּי עַכְשָׁו פְתָחוּ שְׁעָרִים וְתִתְקַבֵּל תְּפִלָּתָם מֵאֵלוֹ שְׂדוּחְקִין לָהֶם בְּעוֹלָם הַזֶּה, וּבְעוֹלָם הַבָּא מֵה שְׂכָרָם, כַּאֲשֶׁר יוֹצֵא הָאֱדָם מִן הָעוֹלָם הַזֶּה וְכוּ' נִשְׁמָתוֹ עוֹלָה וּמְכַרִּיזִים לִפְנֵי פְתָחוּ שְׁעָרִים לִפְנֵינוּ, כְּמוֹ שֶׁהוּא הִיָּה פּוֹתְחַ שְׁעָרִים כָּל יְמֵיו כְּשֶׁהִיָּה שׁוֹמֵר אָמוּנִים, וְעַיִן שֶׁם עוֹד מֵה גְדֹל הָעֲנֻשׁ שֶׁל מִי שְׂאִינוֹ נִזְהָר בְּעֲנִיַת אָמֵן.

וְהִיָּה אוֹמֵר הַגֵּר אֲלֵיהוֹ לּוֹפִיָּאן זצ"ל בְּשֵׁם הַגְרָשׁ"ז מִקְלָם זצ"ל:

הִיָּה כְּדָאֵי לְהַקְבֵּ"ה לְבֹרָא אֶת הָעוֹלָם לְמִשְׁךְ שֶׁשֶׁת אֲלָפִים שָׁנָה כְּדִי שִׁיְהוּדֵי יִזְכֶּה לּוֹמֵר פְּעַם אַחַת בְּלִבְד בְּכֹל מִשְׁךְ זְמַן הַבְּרִיאָה "בְּרוּךְ הוּא וּבְרוּךְ שְׁמוֹ". וְאֵלֶּף פְּעָמִים בְּרוּךְ הוּא וּבְרוּךְ שְׁמוֹ לֹא מַגִּיעַ לְגֹדֶל חֲשִׁיבוֹת שֶׁל אַמִּירַת "אָמֵן" פְּעַם אַחַת בְּלִבְד. וְאֵלֶּף פְּעָמִים "אָמֵן" לֹא מַגִּיעַ לְגֹדֶל חֲשִׁיבוֹת שֶׁל אַמִּירַת "אָמֵן יְהֵא שְׁמִיה רַבָּא" פְּעַם אַחַת בְּלִבְד. וְאֵלֶּף פְּעָמִים שֶׁל אַמִּירַת "אָמֵן יְהֵא שְׁמִיה רַבָּא" לֹא מַגִּיעַ לְזִכּוֹת שֶׁל "תְּבָה אַחַת" מִלְּמוֹד הַתּוֹרָה. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וְהַגְרָ"י לוֹיִנְשְׁטֵיין זצ"ל הִיָּה אוֹמֵר בְּשֵׁם הַרְש"ז מִקְלָם זצ"ל:

כְּדָאֵי לוֹ לְאֲדָם לְהַבְּרָאוֹת וְלִבּוֹא לְעוֹלָם הַזֶּה וְאֲפֹלוֹ לְסַבֵּל יְסוּרֵי אִיּוֹב שְׁבָעִים שָׁנָה בְּשִׁבִּיל שִׁיעֲנָה פְּעַם אַחַת אָמֵן בְּמִשְׁךְ כָּל יְמֵי חַיָּיו.
(תְּפִילַת חֲנָה עֲמוּד ט"ז).

עוד איתא במדרש ריש פר' תבא וזה לשונו: אין לך גדול לפני הקב"ה יותר מאמן שישראל עונים. ודברי חז"ל קדש קדשים, שענין זה של ענינת אמן הוא דבר גדול מאד בבחינת שאין לך גדול לפני הקב"ה יותר ממנו, והדברים נפלאים!!!

על פן אחי ורעי לא יהא אמן הזה קל בעיניכם ואין האדם נקרא צדיק אלא אם קים בכל יום צ' אַמנים, וד' קדשות, י' קדישים, וק' ברכות, ראשי תבות של צדיק.

מובא בתנא דבי אליהו פרק כ' וזה לשונו: לעתיד לבוא מביא הקב"ה התורה ומניחה בחיקו ועוסק בתורה בטמאה ובטהרה באסור ובהתיר ובהלכות. ואומר דוד אגדה לפני הקב"ה ועונין הצדיקים יהא שמו הגדול מברך לעולם ולעולמי עולמים בגן-עדן, ופושעי ישראל עונין אמן מתוך הגיהנום. אמר להם הקב"ה להמלאכים מי הם הללו שעונין אמן מתוך הגיהנום, ואומרים לפניו, רבונו של עולם הם פושעי ישראל שאף על פי שהם בגיהנום בעקא (בצרה) גדולה מתחזקים ואומרים לפניך אמן. ואומר להם הקב"ה למלאכי השרת פתחו להם שערי גן-עדן ויבואו ויזמרו לפני, שנאמר (ישעיהו כו, ב) פתחו שערים ויבא גוי צדיק שמר אַמנים, אל תקרי שומרי אַמנים אלא שאומרים אמן, עד כאן.

ה' יעזרנו להתחזק תמיד בתורתו ובעבודתו ולעשות רצונו ולעבדו בלבב שלם אמן בן יהי רצון.

כד יפוק בר נש מהאי עלמא דהוי שומר לאתבא אמן, מאי שומר? כלומר נטיר ההיא ברכה דאמר האי מברך ומתכה ליה לאותבא אמן כמה דאצטריך. נשמתיה סלקא ומברוי קמיה פתחו שערים קמיה.

(זוהר - פרשת וילך)

תרגום: כשיצא אדם מעולם הזה שהיה מקפיד לשמור לענות אמן, מהו שומר? כלומר שומר על אותה ברכה שאומר המברך ומתכה לענות עליה אמן כראוי. נשמתו עולה ומברוים לפניו: פתחו שערים בפניה.

ב. שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב (תהלים קיט)

מתנה מפלאה נתן לנו ה' ואמן שמה! כשרואים כמה הפליגו חז"ל בהפלגות כבירות במעלת אמן ובעצמת כחה ושכרה, עד שאמרו: "אין גדול לפני הקב"ה מאמן שישאל עונים" (מד"ר פר' כי תבוא), כל לב מתמלא בזמר ושבחה ופיוצח בהלל והודאה לה' יתברך על יפיה של מתנה זו. ובמה נוכל לתת בטווי להתפעלות שבמעמקי הלב אם לא במלים אלו: "שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב".

"שש אנכי על אמרתך" - על ידי אמירה אחת בלבד שזפה אותנו ה' יתברך, והיא ענינת אמן, זוכים אנו "כמוצא שלל רב" - כפשוטו! "שלל רב" - לא כמשל אלא כנמשל! לא לשבר את האזן בלבד, אלא מציאות ממש! שלל בעולם הזה, ושלל בעולם הבא. ולאחר הכל - כל זה בגדר "מוצא", כמו מציאה שבאה בהסח דעת בלי עמל וטרח, כך גם ענינת "אמן", מזדמנת לאדם כל יום וכל שעה, בלי עמל וטרח, וכמעט בהסח דעת.

ג. פותחין לו שערי גן עדן.

הדברים מקבלים המחשה נפלאה לאור דברי חז"ל: "כל העונה אמן בכל כחו פותחין לו שערי גן עדן" (שבת ק"ט) בני אדם רבים מוכנים להשקיע את כספם ברכישת פרטיסי פיס מפאת ספק רחוק מאד שמא יזכו בזכיה הגדולה. ובאותה תקופה דרוכים הם בצפייה לראות האם אכן יזכו להיות "הזוכה המאשר", וכל זאת מפני שרוח הכסף חשוב הוא בעיניהם. אם כן כמה מוכן אדם לשלם כדי לרכש פרטיס כניסה ואפשרות להתקרב ל"גן עדן" ואין מדבר על ספק-כניסה, אלא על קנינת זכות כניסה ודאית!! הלא כל הון ביתו כדמים מועטים יחשב בעיניו לתמורה של נצחיות נשגבה זו. והנה חז"ל באו וגלו רז מפלא, מה הוא הכרטיס כניסה לגן עדן: ענינת אמן! "כל העונה אמן בכל כחו פותחין לו שערי גן עדן". דברי חז"ל: "פותחין לו שערי גן עדן".

אין ספק כי אדם המאמין בענין זה בלב שלם, ודאי לבו ישיאהו וירוץ בהשתוקקות ושמחה לענות אמן וקדיש, ויצפה מתי יבוא לידי ואקיימה

שוב ושוב, כדברי הזהר מהו "נוטר אמן"? יושב שומר ומצפה, מתי תבוא לדי, כמו: "ואביו שמר את הדבר". מי לא ישמח בעשותו מפרוטות נחשת כפרי זהב? והרי לבטא בשפתים ולומר באמירת פיו 'אמן', הוא דבר קל ללא מאמץ. ורוכש בזה אוצרות מפלאים לנצח, מה שכל הון שבעולם, לא יוכל להקנותו. כמה יקרה ונפלאה את אמן! כמה גדולה את! אשרי הזוכה במתנה זו, וכפי שנאמר: "שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב".

כמה תמיהה ופליאה מעורר אם כן אדם הבא לבית כנסת לתפלה בצבור ולעת גמר התפלה מקדים הוא לעזב את בית הכנסת. אדם זה (אם תשאולנו) ודאי מוכן לתת הון רב עבור כבודה של תורה וכבוד ה' יתברך, לדגמא, בשמחת תורה יתחייב להוציא דמים רבים לקניית "חתן תורה, או "חתן בראשית" וביום כפור עבור "מפטיר יונה". על אחת כמה וכמה שיתן את כל הונו ורוכשו עבור דברים המזכים בגן עדן, בקריעת גזר דין, במחילת עוונות ובאריכות ימים. והנה, כאן מקדים הוא לצאת מבית הכנסת מפסיד הוא אמנים וקדישים לרב, עניינים המקנים לו נצחיות, קורעין את גזר דינו, מוחליו על עוונותיו ומאריכין שנותיו. וכל זאת מפסיד הוא עבור מה? עבור זכיה במעט מן הקללה שנתקלל האדם "בזעת אפיך תאכל לחם"! הלא נורא נוראות הוא להמיר רגעים נצחיים שהם ברכה - בקללה, היתכו!?

אולם, אם האדם היה מברר לעצמו מה חובתו בעולמו וקונה ידיעה ברורה בלבו עבור מה נברא, היה נקבע הדבר בלבו ומחו והיה חי על פי אמת זו. באפן זה הוא היה מתגבר בנקל על הרגלו, ובמקום להיות מהמקדימין לצאת, הוא יזכה להיות מהזריזין והמקדימים לבוא ומאחרים לצאת מבית הכנסת, ויקים דינא דהשלחן ערוך שבו נאמר: ישתדל לרוץ לענות קדיש (סימן נו, סעיף א).

ד. מתקימת בכך עקר תכלית בריאתו

נפלאים הם דברי הסבא מקלם שאמר: כדאי לו לאדם להבראות ולבוא לעולם הזה ואפלו לסבל יסורי איוב שבעים שנה כדי שיענה פעם אחת במשך כל חייו אמן. על ידי כך הוא ממצה את עקר תכליתו, שהיא

קדוש ה'. עוד אמר הסבא מקלם: הִיָּה כְּדַאי לְקַבֵּ"ה לְבְרָא אֶת הָעוֹלָם לְמִשְׁךָ שֵׁשֶׁת אֲלָפִים שָׁנָה כְּדֵי שִׁיהוּדֵי יִזְכֶּה לומר פֶּעַם אַחַת בְּלִבְד בְּכָל מִשְׁךָ זְמַן הַבְּרִיאָה: בְּרוּךְ הוּא וּבְרוּךְ שְׁמוֹ. וְאֵלֶּף פְּעָמִים בְּרוּךְ הוּא וּבְרוּךְ שְׁמוֹ אֵינָם מְגִיעִים לְגֹדֶל חֲשִׁיבוֹת שֶׁל אֲמִירַת אֲמֵן פֶּעַם אַחַת בְּלִבְד! וְאֵלֶּף פְּעָמִים אֲמֵן אֵינָם מְגִיעִים לְגֹדֶל חֲשִׁיבוֹת אֲמִירַת "אֲמֵן יְהֵא שְׁמִיהַ רַבָּא", וְזֹאת מִפְּנֵי קְדוּשַׁת ה' שֶׁמִּתְקַדֵּשׁ וּמִתְקַלֵּס עַ"י עֲנִיַת אֲמֵן.

מְפָלִיא עַד מָאֵד, וּלְמַעְלָה מִהַשְׁגַּת אָנוּשׁ, הַתְּאוּר בְּחֻז'ל עַל מֵה שֶׁמִּתְחַלֵּל מִכַּח עֲנִיַת אֲמֵן. כִּי־צַד הִיא חוֹדְרַת וְעוֹלָה בְּכָל הָעוֹלָמוֹת וּפְתַחֵי עוֹלָם נִפְתָּחִים, אֲפֵלוּ רַק בְּזִכּוֹת אֲמֵן אֶחָד, בְּמִשְׁךָ כָּל חַיֵּי הָאָדָם, וְאֲפֵלוּ שֶׁל תִּינוּק הָעוֹנָה אֲמֵן. וְאֲפֵלוּ רִשְׁעֵי מִרְשָׁעֵי יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁמִּתְחַזֵּק וְעוֹנָה אֲמֵן, מִרְקִיעַ שְׁחָקִים וְעֲנִיַתוֹ מַגְעַת וּמַעוֹרְרַת רַחֲמָיו שֶׁל הַקַּבָּ"ה.

ה. הַאֲוִמֵר אֲמֵן - הוּא בֶן הָעוֹלָם הַבָּא

"וַיִּלְמַד בְּנָיו הַקְטָנִים שְׁיַעֲנוּ אֲמֵן, כִּי מִיָּד כְּשֶׁהַתִּינוּק עוֹנָה אֲמֵן יֵשׁ לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא" (רמ"א סימן קכ"ד, סעיף ז) וּמְקוּרוֹ מִדְּבַרֵי חֻז'ל: תְּנִי רַבִּי מְאִיר, מְאִימְתֵי קְטָנִים חַיִּים לְעוֹלָם הַבָּא מִשְׁעָה שְׂאוֹמְרִים אֲמֵן, שְׂנְאָמְרִ: "פְּתַחוּ שְׁעָרִים" בְּזִכּוֹת מֵהַשְׁעָרִים נִפְתָּחִים, וְלָמִי, לְשׂוֹמְרֵי אֲמוּנִים, שְׂאוֹמְרִים אֲמֵן. (סנהדרין קי:)

אֲמֵן יְהֵא שְׁמִיהַ רַבָּא פּוֹדָה אֶת אֲבִיו וְאִמּוֹ מִגִּיְהֵנָם.

ו. גְּדוֹל הָעוֹנָה אֲמֵן יוֹתֵר מִן הַמְּבָרַךְ

וּמִי שֶׁמְכַוֵּן לְכָל בְּרָכָה וּבְרָכָה הַיּוֹצֵאת מִפֵּי הַמְּבָרַךְ וְעוֹנָה אֲמֵן בְּכוֹנָה וּבְכִדְיוֹ, גּוֹרֵם לְמַעְלָה קְדוּשָׁה הַרְבֵּה מְאֹד וְשֹׁפֵעַ רַב טוֹב לְכָל הָעוֹלָמוֹת. כִּי הוּא פּוֹתַח הַמְּקוֹר הָעֲלִיּוֹן מְקוֹר מֵיִם חַיִּים כְּמוֹ שֶׁפּוֹתַח הַמַּעֲיָן לְהַשְׁקוֹת לְכָל הַצְּרִיכוֹת הַשְּׂקָאָה. וְהַקּוֹל יוֹרֵד בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל וּמוֹדִיעַ. שֶׁכָּל זֶה הַטּוֹבָה וְהַשְׂמִחָה גֵרָם פְּלוּנֵי זֶה עֶבֶד הַמֶּלֶךְ הַקְּדוֹשׁ, וְכִשְׂיִשְׂרָאֵל נִתּוּנִים בְּצָרָה וּמִתְפַּלְלִים הַכְּרוּז יוֹצֵא בְּכָל הָעוֹלָמוֹת פְּתַחוּ שְׁעָרִים וַיְבוֹא גוֹי צְדִיק שׂוֹמֵר אֲמִנִים כְּמוֹ שֶׁהֵם פּוֹתַחִים שְׁעָרֵי הַבְּרָכוֹת וְהַהֲשָׁפָעָה מִלְּמַעְלָה וְתִקְבַּל תְּפִלָּתָם. עַ"כּ בְּזֵהָר.

(של"ה עניני תפילה)

ז. המברך צריך לצאת באמן

ומכיון שפד, נבחינו בהדגשה חשובה שמוסיף רבנו בחיי: וצריך שהעד השני שהוא העונה אמן יצטרף עם העד הראשון שהוא המברך כי עמו העדות. גם להלכה כתב הרמ"א (סימן קס"ז, סעיף ב'), שהמברך יכון להאמן שאומרים, דעניית האמן היא מכלל הברכה, דעל ידי שעונים אמן, הברכה חשובה יותר, ולכן נכון לכתחלה לכוון לצאת בעניית אמן שעונה העונה (משנ"ב שם ס"ק כ') והדברים מתבארים, דכיון ששלמות הברכה, על ידי הגבורין שנוצחין, והיא קיום שטר העדות, לכו נצרך המברך לכוון לעניית האמן. כי עתה הוא גומר את ברכתו (כלשון הרא"ש), דעניית האמן היא גמר הברכה.

הנאון רבי ראובן זעליג בענגים זצ"ל, ראב"ד ירושלים, ספר שקבל את הספור דלהלן איש מפי איש, שהנאון רבי חיים מואלוז'ין נהג להקפיד שלא לברך ברכה אם לא שיהיה מי שיענה אחריו ברכתו אמן. והנה, ארע ובאחת הלילות בשעה מאחרת, והגר"ח היה צמא, ובני הבית ישנים, ורבי חיים אינו רוצה חס ושלום להעיר מישהו משנתו, כדי שיענה אמן. לפתע נשמעה דפיקה בדלת, ובפתח אחד מבחורי הישיבה עומד ובפיו שאלה הנוגעת ללמוד הסוגיא הנלמדת, הגר"ח מודה לו להכנס ופתח בכרפת שהכל והנ"ל ענה אמן. לאחר מכן דברו בלמוד וכשנפרדו הודה רבי חיים לבחור. למחרת בבקר כשהגיע רבי חיים לישיבה נגש אל הבחור והודה לו שנית על בחורו אתמול בלילה. לשמע הדברים, אמר הבחור: רבי, איני מכין על מה אתם מודים, הלא לא הייתי כלל בלילה בביתו של ראש הישיבה. התברר לרבי חיים שכיון שהיה זהיר לא לומר ברכה בלא שיענו אחריו אמן, זמנו לו מהשמים מי שיענה אחריו אמן.

(שאל אביך ויגדך).

בְּאִמִּירַת בְּרָכָה בְּקוֹל רֶם וּזְכוּיִם וּמְזוּכִיִּם

לְלַמֵּד אָדָם לִבְנֵי בֵיתוֹ שִׂיאֲמְרוּ כָּל הַבְּרוּכוֹת בְּכָל יוֹם בְּקוֹל רֶם הֵן בְּרַכַּת
הַמְּצוּוֹת, הֵן בְּרַכַּת הַנְּהַנִּין, חֲדָא שֶׁהַקּוֹל מֵבִיא לְיַד בְּוֵנָה, וְעוֹד שֶׁהַשּׁוֹמְעִים
בְּשִׁישְׁמְעוּ הַזְּכוּרָת הִי יַעֲנֵנו בְּרוּךְ הוּא וּבְרוּךְ שְׁמוֹ, וְגַם יַעֲנֵנו אָמֵן, נִמְצָא הֵם
זוֹכִיִּם וּמְזוּכָיִם. וּמְצוּהָ גּוֹרֶרֶת מְצוּהָ.

(של"ה עניני ס"ת)

ח. הַרִימִי בְּכַח קוֹלְךָ

יֵשׁ לָכוֹן בְּעִנִּיַת הַקְּדִישׁ וְלַעֲנוֹת אוֹתוֹ בְּקוֹל רֶם (ש"ע סי' נו סעיף א')
הַמְּקוֹר לְהִלְכָה זוֹ הוּא מִהַגְמָרָא בְּשֶׁבֶת קִיט: כָּל הָעוֹנָה אָמֵן יְהֵא שְׁמִיָּה
רְבָא "בְּכָל כַּחוֹ" קוֹרְעִין לוֹ גְזֵר דִּין, וּבַזְהַר הַגְּרָסָא הִיא שְׁאֶפְלוּ גְזֵר דִּין
שֶׁל שִׁבְעִים שָׁנָה. וּבְכָל כַּחוֹ, פִּרְשׁ רַש"י בְּכָל כְּוִנָּתוֹ. וּבַתּוֹסְפוֹת כְּתָבוּ
בְּשֵׁם פְּסִיקְתָּא וְכוּן מוּבָא בַּזְהַר דְּהִינּוּ בְּקוֹל רֶם, וּבְשֶׁלַּחַן עֲרוּךְ לְפָנֵינוּ
נִפְסַק שֵׁישׁ לַעֲשׂוֹת שְׁנִיָּהֶם: גַּם לָכוֹן וְגַם קוֹל רֶם.

ט. יְהֵא שְׁמִיָּה רְבָא בְּקוֹל וּבְכֻוֵּנָה - מְשִׁנָּה טַבְעָא

אֵת הַמְּשַׁג קוֹרְעִין לוֹ גְזֵר דִּין אֶפְלוּ שֶׁל שִׁבְעִים שָׁנָה, מִסְבִּיר הַמַּהְר"ל
דְּלא עֲסָקִינוּ בְּדוּקָא בְּגִזְרָה רְעָה שְׁנִגְזְרָה מִחֲמַת חֲטָאֵי הָאָדָם, אֲלֵא נִתְּן
גַּם לְשָׁנוֹת אֵת גְּזֵרַת הַבוּרָא שְׁגֵזֵר עַל אָדָם זֶה בְּיוֹם הַוּלְדוֹ, לַחֲיוֹת כֶּף וְכֶף
שָׁנִים, וּבִאֲפִן שֶׁל עֲנִיּוֹת אוֹ קִשְׁיִים שׁוֹנִים, גַּם אֵת זֶה מְסַגֵּל כַּח עֲנִיּוֹת יְהֵא
שְׁמִיָּה רְבָא לְשָׁנוֹת לְטוֹבָה. וּמָה דְנִקֵּט הַזְהַר לְשׁוֹן שֶׁל שִׁבְעִים שָׁנָה הוּא
עַל שֵׁם הַפְּסוּק "יְמֵי שְׁנוֹתֵינוּ בָּהֶם שִׁבְעִים שָׁנָה".

אוּלָּם כִּיּוֹן וּגְזֵרָה זוֹ הִיא הַנְּהַגַּת טַבְעוֹ שֶׁל עוֹלָם, שְׁכֵן כָּל טַפָּה וְטַפָּה
נִקְבַּע עֲלֶיהָ מֵרָאשׁ, חֲכָם אוֹ טַפֵּשׁ, עֲנִי אוֹ עֲשִׂיר, יֶאֱרִיךְ יָמִים אוֹ לֹא. אֲזִי
כְּדִי לְשָׁנוֹת גְּזֵרוֹת אֵלוֹ שֶׁהוּן בְּ"טַבְעוֹ שֶׁל עוֹלָם", נִצְרָךְ לְפַעַל בְּכַח עֲלִיוֹן
"מַעַל הַטַּבְעִי". שְׁיִתְגַּבֵּר כַּח זֶה לְשָׁנוֹת "טַבְעוֹ שֶׁל עוֹלָם", וְזֶהוּ כַּחַה שֶׁל
יְהֵא שְׁמִיָּה רְבָא לְפַעַל מַעַל הַטַּבְעִי.

י. קול רם - המלכה ועדות

קִימַת הַבְּנֵה נֹסֶפֶת לְפִי דְבָרֵי הַרְמַב'ן (סוף פר' בא) שְׁכַתְּב: וְזוֹ כְּוֹנֵת רוּמְמוֹת הַקּוֹל בְּתַפְּלוֹת, וְכְוֹנֵת בְּתֵי כְּנִסְיֹת וְזְכוֹת תַּפְּלוֹת הַרְבִּים שִׁיְהִיָּה לְבְנֵי אָדָם מְקוֹם בּוֹ יִתְקַבְּצוּ וְיִוָּדוּ לֹא-ל שְׁבָרָאָם וְהַמְצִיאָם וּפִרְסָמוּ וַיֵּאמְרוּ לְפָנָיו בְּרִיּוֹתֶיךָ אֲנַחְנוּ. אִם כֵּן לְפִי זֶה עֲנִין הַרְמַת הַקּוֹל. בְּעִנִּית "אָמֵן יְהִי שְׁמִיָּה רַבָּא" אֵינּוּ רַק אֲמָצְעֵי לְעוֹרֵר כְּוֹנֵתוֹ, אֲלֵא הוּא גַם בְּטוֹי וְצוֹרֵת הַמְּלֻכָּת ה' יִתְבָּרַךְ בְּכָל הַעוֹלָמוֹת, וְכִמוֹ שְׁמָצוֹי בְּהַמְּלֻכָּת מְלָכִים שְׁקוּרָאִים קְרִיאַת עֲצוּמָה שֶׁל הָעַם "יְחִי הַמֶּלֶךְ", קַל וְחֹמֵר בְּמַלְכוּתָא דְרַקִּיעָא, בְּשַׁעָה שִׁישְׂרָאֵל מְמַלִּיכִים מְלָכָם בְּעוֹלָם, רְאוּי שְׁקוֹלָן יְנַסֵּר בְּחַלֵּל הַעוֹלָמוֹת עַל יְדֵי הַכְּרֹזֵת יְהִי שְׁמִיָּה רַבָּא מְבָרַךְ לְעֵלָם וּלְעַלְמֵי עוֹלָמִים.

יא. לחזור על קדיש ואמן

מי יתן והיו משתדלים על עניית קדיש ואמנים כמו על רוח איזה פרוטות, ועל כגון זה נאמר, אם תבקשנה ככסף אז תבין יראת ה'.
(כה"ח סי' נ"ו)

להתבונן ולחטף בעודו בחיים חיותו

וְהַעֲקֵר שְׂחִיבּוֹנָן בִּימֵי חַיָּיו, שְׂיָבֹא עִת שְׂחִיפָץ בְּכָל נַפְשׁוֹ לְפָאָר וּלְקַדֵּשׁ אֶת שֵׁם ה', אֲבָל לֹא תַהֲיֶיהָ לוֹ רְשׁוֹת עַל זֶה, דְּאָדָם אֵין לוֹ רְשׁוֹת לְעַסֵּק בַּתוֹרָה וְכֵן לְקַדֵּשׁ אֶת שֵׁם ה', כִּי אִם בְּעוֹדוֹ בְּחַיָּיו בְּעוֹלָם הַזֶּה, וּבְיָדוּעַ.
(ח"ח שמה"ל חתימת הספר)

נחת רוח ליוצרנו

מעיד אני על עצמי שנוהרתי מאד מאד לחנך בני הקטנים בברכת הנהגין ושאר ברכות, אף שלא היו יכולין עדין לדבר על נכון, וברכתי עמהם בעצמי על איזה אכילה ושתייה, גם ברכת המזון, ומחנוך זה היה לי תענוג יותר מכל התענוגים שבעולם שגרמתי בזה נחת רוח ליוצרנו ובוראנו יתברך שמו ויתעלה.

(צוואת יסוד ושרש העבודה)

שמחה וחדוה בכל העולמות

מה טוב ומה נעים לאותן המברכין בכל יום הברכות בבית הכנסת ומקפידין שיענו אמן על ברכותיהן. ואשרי אדם שמברך ברכותיו בקול רם, ומרגיל בני ביתו וכל השומעין שיענו אחריו אמן בתקונה, וגורם שמחה וחדוה בכל העולמות על ידי ברכה ועניית אמן.

(סדר היום סדר הלומד ומלמד)

יב. שאלה שנשאלה לאחד הפוסקים

מספר שלאחד הפוסקים הובאה שאלה, הדנה בחולה אשר לדעת הרופאים צריך לעבר נתוח בגרונו. מנתוח זה יגרם נזק או למיתרי הקול, או לקנה המזון, וכדי שיוכל לאכל יאלצו לפתח פתח בצואר.

צדדי השאלה ההלכתית הם: האם להעדיף אפשרות של קיום מצוות בדבור כגון קריאת שמע וברכת המזון ולהפסיד את המצוות הקשורות באכילה, כגון: אכילת מצה או להפך?

ההכרעה היתה להעדיף את כח הדבור, כיון שהדבור הוא מתנת ה' שניתחד משאר הברואים. עליו להשאיר מתנה זו ולשמרה.

(ספר טובך יביעו)

יג. להפיר בערך המתנה הנקראת "אמן בכל כחו"

עגנו זה נתן להמחישו באפן נמרץ על פי הספור דלהלן: החפץ חיים זצ"ל ספר: מעשה בכפרי שהצרך להגיע אל העיר הגדולה באפן דחוף. יעצה לו אשתו עצה נבונה, שיסע ברכבת ויגיע ליעדו במהירות המרבית. יצא הכפרי עם שחר לעבר הרציף וכלו נרגש, הן עבורו זו הפעם הראשונה שבה הוא נוסע ברכבת. ה'יש מאשר הימנו?! בלב פועם נגש הכפרי לקפאי ומרב התרגשות לא הבין את משמעות השאלה שנשאל לאיזו מחלקה מעגנו אתה להצטרף? הגיש לו אפוא הקפאי כרטיס מכבד המזכה אותו במחלקה א'.

שמח וטוב לב עלה הכפרי לרכבת כשהוא תר אחר מקום ישיבה פנוי, בין כך ובין כך מצא במחלקה השלישית מקום פנוי והתישב. בעודו סוקר בעיניו את שכנו היושב לצדו, הוא מגלה כי הכרטיס שבידי שכנו שונה מכרטיסו שלו, השכן שהבחין במבטיו התמוהים, ואשר גם הוא לא היה בקי בענייני רכבת, העיר לו כי טוב יעשה אם ילך מכאן בטרם יבוא הכרטיסן ויסלק אותו מן הקרון.

נבהל הכפרי ומיד התכופף ודחק עצמו אל מתחת לספסל במטרה להסוות את עצמו מפני המבקר. עודו יושב מצטנף שמע לפתע חבטה, היה זה המבקר אשר נתקל ברגליו ונחבל. כעסו גבר עד להשחית, הוא גרר את הכפרי בזעם עצור: "היכן כרטיסך?! שאל בכעס.

הכפרי חטט בכיסיו המרפטים ובחשש הוציא ג'יר מקמט שאמור היה להיות הכרטיס, עתה השתומם המבקר נכח בערותו של הכפרי וקרא בלגלוג: "שוטה שבעולם, ביך מצוי כרטיס המשתיך למחלקה הראשונה, פתוחה לפניך הדרך למקום המכבד ביותר, ותחת זאת התישבת במחלקה בזויה זו, ולא זו בלבד אלא שעוד נחבאת מתחת הספסל למרמס רגליהם של היושבים כאן! והדבר דומה לענייננו, הלא בידינו כרטיס למחלקה הראשונה, כרטיס של "אמן בכל כחו" שעל ידו נפתחים שערי גן עדן, כל שערי שפע וסיעתא דשמיא להשגת רוחניות. חובה עלינו לנהג במשנה זהירות ולא להיות כשוטה המאבד את מה שנותנים לו, ואינו מפיר בערך המתנה הנפלאה הלזו הנקראת "אמן בכל כחו".

ומן התמה, כותב החפץ חיים (אהבת חסד ח"ב פ"ה), על האנשים שמחפשים סגלות, ומוציאין על סגלות מכספם כמה וכמה מאות ואלפים, כל אחד לפי עשרו, ומעותיהם לטמיון יורדים על סגלות חיצוניות שלא יועילו ולא יצליחו, ולריק מכלים כחותיהם הלא יותר טוב שיעשו הסגלות שנמצאו בחד"ל.

והנה לפנינו סגלה נפלאה בהשג יד עשרות פעמים ביום אחד, שסגלתה מפרשת בחד"ל למחילת עוונות, וקורעת גזרות רעות.

אשרי מי שמשכיל ויתן אל לבו להדבק בעניית אמן בקביעות ולא מוש ממנה וירגיל עצמו בתמידות במצוה זו, בכל מקום ובכל עת וזמן. גם בשמעו ברכה בבית יקפיד בעניית אמן ויענה בקול, ובזה הוא רוכש לו חומה מגנה המקפת אותו במלאכי שמירה, ועל כך המליצו: אמן ענית, מצרות נצלת!

אמן כהלכתה!

אמן היא מהמתנות הגדולות שנתן לנו ה' יתברך, מתנה בעלת עצמה אדירה, במבאר בחז"ל ובהר"ם: "שכל העולמות עליונים ותחתונים תלוים במלת אמן, והיא עקר ושרש להן" (לשון השל"ה מס' תמיד). עד שאמרו חז"ל (מד"ר כח תבוא): "אין גדול לפני הקב"ה יותר מאמן שישראל עונים".

יד. אמן בלי כוונה

אולם כגדל השכר כך גדל הענש, עד שקללו חז"ל בקללות נוראות על התרשלות בעניית אמן כראוי ובכוונה, כדאיתא בברכות (מז): "בן עזאי אומר העונה אמן יתומה יהיו בניו יתומין, חטופה יתחטפו ימיו, קטופה יתקטפו ימיו.

וכמה מבהילים הם דברי הזהר (פרשת וילך): אמר רבי יהודה מי שלא מכבד בוראו ולא מכון באמן, ששנינו גדול העונה יותר מהמברך, אף על פי שעונה אמן, אם אינו מכון, טוב לו שלא נברא, ועליו נאמר "ובזי

יִקְלֵי. וְעָנְשׁוּ, שְׁבֻזְמֵן שְׂיוּצָא מֵהָעוֹלָם מְכַרְזִינֵי: סָגְרוּ כָּל הַפְּתָחִים לְפָנַי פְּלוּנֵי שְׁלֵא יָבוֹא וְלֹא יִכְנָס לְגַן עֵדֶן, וְאוֹי לְנִשְׁמָתוֹ שְׂיוֹרְדַת לְמַדּוֹר תַּחְתּוֹן שְׁבִגְיֵהֲנוּם הַנִּקְרָא אֲבָדוֹן שְׂאוֹל תַּחְתִּית וְצִלְמוֹת וְכוּ', אֶלֶּא אִם כֵּן עָשָׂה תְּשׁוּבָה עַל כָּל אֲמֵן וְאֲמֵן שְׁלֵא עָנָה. וְעַל זֶה נֶאֱמַר: אֲתִי עֲזָבוּ מְקוֹר מִים חַיִּים לְחֻצַּב לְהֵם בְּאֵרוֹת בְּאֵרֹת נְשֻׁבָרִים, מִים חַיִּים זֶה נְבִיעַת הַבְּרָכָה, וְעָנְשָׁם לִירַד מִדְּרָגָה אַחַר מִדְּרָגָה בְּעֵנֶשׁ כְּפוֹל "בְּאֵרוֹת בְּאֵרֹת". (עֵינֵי רַבְּנֵי בַחֲיֵי פֶרֶשֶׁת בִּשְׁלַח שִׁכְתָב כָּל זֶה מִד"ע).

והגרי"ח מוואלוז'ין (בכתר-ראש) חותם עגן חמור זה כך: "על אמן בלי כונה לא מצאתי שום למוד זכותי, והדברים נוראים למתבונן. ובערוך השלחן (נו, א) פסק בן להלכה, דבלא כונה מוטב שלא יאמרנו."

"בכל כחו" של החזון איש

אֵת דְּבָרֵי חו"ל: "כָּל הַעוֹנָה אֲמֵן כָּכֵל כַּחו", פֶּרֶשׁ רַש"י: "בְּכָל כּוֹנְתוֹ". בִּיצַד נִהַג הַחֲזוֹן אִישׁ בְּעַת אֲמִירַת קִדְיֵשׁ? מִנְּהֵגוֹ שֶׁל הַחֲזוֹן אִישׁ בְּעַת אֲמִירַת קִדְיֵשׁ הִיָּה שְׁעָמַד וְנִשְׁעַן עַל הַסְּטֵנְדֵר, מְכַסֶּה בְּרִיּוֹ אֶת עֵינָיו וּמְתַרְכֵּו עַד מְאֹד!

פֶּעַם אַחַת כְּאֲשֶׁר הָיָה נִרְאָה לְאַחַר הַתְּפִלָּה שְׂאִין מִי שְׂיֵאֵמַר קִדְיֵשׁ, פָּנָה הַחֲזוֹן אִישׁ לְעֵבֶר הַדָּלֶת בְּרִי לְצֵאתָ, אוֹלָם תוֹךְ בְּרִי הִלְכְתוּ פֶתַח אַחַד מִן הַקְּהָל בְּאֲמִירַת קִדְיֵשׁ, הַחֲזוֹן אִישׁ לֹא נִעְצַר לְשִׁמְיעַת הַקִּדְיֵשׁ בְּמִקוֹם שֶׁהָיָה אֹ, אֶלֶּא חוֹזֵר עַל עַקְבוֹתָיו לְמִקוֹמוֹ הַקְּבוּעַ לִיד הַסְּטֵנְדֵר, נִשְׁעַן עָלָיו כֶּסֶה אֶת עֵינָיו לְרַכּוּ מְלֵא לְשִׁמְיעַת הַקִּדְיֵשׁ, כְּדַרְכּוֹ, "בְּכָל כַּחו" - בְּכָל כּוֹנְתוֹ!

(שאל אביך ויגדך)

טו. הלכות נחוצות.

א. כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל מְחִיב לְמַסֵּר נַפְשׁוֹ עַל עֲנִית אֲמֵן - סִימָן אֶ-מֶן - אֲנִי מוֹסֵר נַפְשִׁי, וְאֶפְלוּ שׁוֹמֵעַ הַבְּרָכָה מֵאֲשֶׁה אוֹ קָטָן. (ווי העמודים פרק

י' בסופו)

- ב. וישתדל לרוץ כְּדִי לִשְׁמַע קְדִישׁ (שׁר׳ע סימן נו סעיף א)
- ג. ויש לענות [אמן] ואמן יהא שְׁמִיָּה רַבָּא בְּקוֹל רַם (סימן נו סעיף א)
ועל יְדֵי קוֹל זֶה מִתְבַּטְּלִין גְּזֵרוֹת קְשׁוֹת (שם במשנ״ב ס״ק ה)
- ד. מִיֵּד כְּשֶׁהִתִּינוּק עוֹנָה אִמֵּן יֵשׁ לוֹ חֶלֶק לְעוֹלָם הַבָּא (סי׳ קכ״ד, סע׳ ז)
- ה. וילמד בְּנָיו הַקְּטָנִים שְׂיַעֲנוּ אִמֵּן. (שם)

ו. בְּכוֹנֵת הָאִמֵּן יֵשׁ לָכוֹן פְּעָמִים מִלְּשׁוֹן ״אֵמֶת״ כְּגוֹן כְּשׁוֹמֵעַ בְּרִכוֹת הַנְּהַנִּין, או בְּרִכוֹת הַשַּׁחַר, או ג׳ בְּרִכוֹת רֵאשׁוֹנוֹת שֶׁל הָעֲמִידָה, דָּאָז כְּאִמּוֹר כְּוֹנֵת הָאִמֵּן שְׂאֵכֵן מֵאֵמֶת הוּא הַדְּבָרִים בְּאִמּוֹנָה שְׁלֵמָה. וּפְעָמִים כְּוֹנֵת הָאִמֵּן הִיא ״אֵמֶת״ רַ״כּוּ יֵהִי רְצוֹן״ כְּגוֹן בְּרִכוֹת הַבְּקָשָׁה שְׁבִאֲמָצַע הָעֲמִידָה - חוֹנֵן הַדַּעַת, הַרוֹצֵה בְּתִשׁוּבָה, יִכּוֹן אֵמֶת שֶׁהוּא כֵּן וְכֵן יֵהִי רְצוֹן שְׂיַחֲנֵנוּ דַּעַת וְיִקְרַבְנוּ בְּתִשׁוּבָה וְכַדּוּמָה.

ז. בְּעֲנִית אִמֵּן יֵהִא שְׁמִיָּה רַבָּא יֵשׁ לָכוֹן בְּפִשׁוּטֵם שֶׁל דְּבָרִים שְׂיֵהִא שְׁמוֹ הַגְּדוֹל מְבָרֵךְ לְעוֹלָם וְלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים - וְיִכּוֹן שְׂיִמַּח שְׁמוֹ שֶׁל עַמְלֵק שְׂבָזָה תְּלוּי שְׁלֵמוֹת כְּסָאוֹ שֶׁל הַקַּבָּ״ה, וּבְכֹל כַּחוֹ וְרִצּוֹנוֹ יִתְאַוֶּה אִימְתִי יֵהִא ה׳ אֶחָד וְשְׁמוֹ אֶחָד.

הַגָּאוֹן רַבִּי יִצְחָק זִילְבֶּרְשֵׁטִין שְׁלִיט״א, בִּהְבִּיאוֹ אֶת דְּבָרֵי הַחִיד״א שְׂרָאשֵׁי תִבּוֹת שֶׁל הַמֶּלֶךְ ״בְּרָאשִׁית״ - בְּקוֹל רַם אֲבָרָךְ שֶׁם י׳הֵשֵׁם תְּמִיד! (״טוֹבֵךְ יִבִּיעוּ״ עמוד כ׳) צִיֵּן שְׁבִירוֹשׁלִים כִּנּוּ יֵהוּדֵי מְסִים בְּשֵׁם ״קְדוּשׁ״! וְזֹאת מִסְבָּה אַחַת וְיַחֲדָה, שֶׁגַּם בְּהִיוֹתוֹ חָלוּשׁ הִתְאַמֵּץ לְלַכֵּת לְבֵית הַמְּדַרְשׁ כְּדִי לְעֲנוֹת אִמֵּן עַל הַבְּרִכוֹת. וּמָה שְׂכָרוֹ שֶׁל הַזּוֹכָה לְהַקְרָא ״קְדוּשׁ״? זּוֹכָה לִ״הִלְלוֹךְ סֵלָה״ לְהִלָּל לְנִצַּח, לְלֹא הַפְּסָקָה. וְזֶהוּ שְׂאִמְרוּ בַּמְּדַרְשׁ: ״כֹּל הָעוֹנָה אִמֵּן בְּעוֹלָם הַזֶּה זּוֹכָה וְעוֹנָה אִמֵּן לְעֵתִיד לְבוֹא״.

טז. סְפוּר מַחֲיֵי רַבִּי מְרֻדְכֵי יִפָּה בַּעַל הַ״לְבוּשִׁים״

כְּדִי לְדַעַת הַחַיִּיב שֶׁל עֲנִית אִמֵּן, נַעֲתִיק סְפוּר אִמְתִי שְׁקָרָה לְפָנָי כְּאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה: הַגָּאוֹן רַבִּי מְרֻדְכֵי יִפָּה הִיָּה אֲב״ד ור״מ בְּקַהֲלָה קְטָנָה מְקַדֵּם, וְהָרִים ה׳ כְּסָאוֹ וְהַגְּדִיל לְמַעְלָה שְׂבָאוֹ שְׁלוּחִים מִק״ק פּוֹזְנָא

לקבלו עליהם לאב"ד ור"מ, כי היה גאון וריש מתיבתא גדול בנגלה ונסתר כאשר יראה כל רואה, בספריו הקדושים, שעשה עשרה לבושים. וכאשר הביאו לו אגרת רבנות פנהוג, השיב הגאון הנ"ל לשלוחים, אקבל הכתב מכם ואהיה לכם למורה, אמנם תכף ומיד לא אוכל לסע עמכם, מפני שעדין לא למדתי חכמת עבור החדש ואין שום אדם במדינות הללו ללמד ממנו, על כן אסע מקדם למדינת איטליה לויניציאה לגאונני הספרדים שהם בקיאים בחכמה זו, ושם אלמד מהם החכמה הזאת. ונסע תכף הגאון הנ"ל, ולמד אצל הגאון רבי יצחק אבוהב זצ"ל הספרדי בערך שלשה חדשים, ולמד ממנו כל החכמה הנ"ל באר היטב כאשר נראית חכמתו בספרו לבוש אדר יקר בהלכות ר"ח מקצת ממנה. והי מקץ הימים הנ"ל ויקר מקרה שהיה שם תינוק אחד בן הגאון רבי אבוהב הנ"ל, ואכל התינוק פרי אחד וברך בנרא פרי העץ בקול רם, וענו כל בני הבית אמן על ברכת התינוק, והגאון מוה"ר מרדכי הנ"ל לא ענה אמן שלא במתכוון, והחכם רבו של הגאון הנ"ל כאשר ראה שלא ענה אמן על ברכת התינוק כעס עליו בכעס גדול, ונדה את הגאון רבי מרדכי יפה, וגער בו בנזיפה, והמתין הגאון רבי מרדכי יפה ל' יום כפי הדין בנדוי הרב לתלמיד, ואחר כך בא הגאון רבי מרדכי יפה ורצה לפייס את רבו ולא היה רוצה למחל לו, ואמר לו: רבנו, ימחל אדוני ויאמר לי מה פשעי ומה חטאתי נגדו, ומה חרי האף הגדול הזה? השיב לו הגאון הספרדי הנ"ל ידע תדע שאהבה גדולה ושלמה שאינה תלויה בדבר אהבתיך יותר מבני, אבל תדע נאמנה שהיית חייב מיתה בשעה שלא ענית אמן על הברכה של התינוק. אמנם באמת ובתמים אני מוחל לך רק בתנאי זה, שבכל מקום ובכל קהלה אשר תדרך כף רגלך תדרש ברבים ותודיע להם את החטא והפגם הגדול של מי שאינו עונה אמן על כל ברכה ששומע מישראל, וגם תצוה לבניך ולבני בניך עד סוף כל הדורות שיספרו את המעשה הגדול והנורא מה שאספר:

מעשה היה במדינות ספניא, שהיו בהן קהלות קדושות קדם גזרת שנת (ארבעת אלפים תתנ"ו) [צ"ל ה' רנ"ב]. והיתה שם עיר גדולה לאלקים, עיר ואם בישראל. והיה שם מלך אחד ורצה לגרש אותם כמה פעמים, והיה שם אב"ד חסיד וענו ועשיר גדול, והיה נושא חן בעיני המלך, ובכל

פעם שחשבה דעתו של המלך לגרש את היהודים, היה החסיד הנ"ל מפר עצתם ומבטל דעתם. ויהי היום, וכעס המלך על היהודים וצוה לגרש אותם, ובאו כל בני הקהלות להחסיד הנ"ל שילך עמם, אלא שרצה להתפלל תחלה תפלת המנחה, בדכתיב ראשית חכמה יראת ה', ויפצרו בו ואמרו לו, זו גם כן מצוה גדולה היא, להציל כלל ישראל, ועתה היא עת רצון לפני המלך, ואחר כך תתפלל. ויעשה כן החסיד והלך עמם לחצר המלך. ויהי כאשר ראה אותו המלך, נשא חן בעיניו ורץ לקראתו וחקק ונשק את החסיד הנ"ל, וסבר החסיד בדעתו, שבודאי יבטל הגזרה מהגרוש, ודבר עם המלך בענינים שונים. ובתוך כך, בא כמר אחד ממדינות המלך לפני המלך, ויפל לרגלי המלך, ויברך את המלך ברכה ארכה וחשובה, בלשון לאטינית או לועזית, והחסיד הנ"ל לא הבין דבריו. וכשראה החסיד שעומד לעבר זמן תפלת מנחה, הלך לקרן זוית אחת להתפלל, וחשב החסיד שיש לו זמן להתפלל קדם שיגמר הכמר הנ"ל לברך את המלך. ובתוך תפלת החסיד, קם הכמר מעל רגליו, וצוה לכל העומדים בבית המלך לענות אמן על הברכה, כדי שתתקיים ברכתו, ויענו כלם יחדו אמן, והחסיד לא הבין לשונם ולכן לא ענה אמן, ולא רצה להפסיק בתוך התפלה. ושאל הכמר הנ"ל, האם ענו כל העומדים אמן? השיבו, כן ושאל שוב, האם היהודי ענה אמן? והשיבו, לא, מפני שהיה מתפלל. ויהי כאשר שמע הכמר שלא ענה היהודי אמן, תלש את שערו ראשו וצעק צעקה גדולה ומרה, ואמר: הוי על המעשה הרע הזה, שבגלל היהודי הזה לא תתקיים ברכתי, מפני שלא ענה היהודי אמן. ויהי כאשר שמע המלך את דברי הכמר, ויקצף המלך מאד ונהפך על החסיד לאכזר, ויצו את עבדיו להרג את החסיד ולנתחו לנתחים, ויעשו כן, והמיתו אותו ביסורים קשים בעוונותינו הרבים, וינתחוהו וישימו את הנתחים בתוך השמלה, וישאום לביתו. ואחר זאת, גרש המלך את כל היהודים. והיה שם עוד חסיד אחד חבר של החסיד הנהרג, והיה יודע מחסידותו של אותו החסיד הנ"ל, והיה כמתרעם על מדותיו של הקב"ה כבכול, וישפט אותו החסיד בדעתו, שבודאי עבר החסיד הנהרג איזו עברה בצנעה, וכי חשיד קדשא בריך הוא דעביד דינא בלא דינא? והיה אותו החסיד מתענה ובוכה ומתפלל שיודיעו לו מן השמים על איזה חטא נהרג החסיד הנ"ל במיתה משנה. ויתבודד החסיד ההוא בחדר

מיחד יושב ומשתומם על החסיד הנהרג. ובא אליו החסיד הנהרג בעצם היום בחדרו אשר ישב שם לבדו, ויחרד החסיד החי חרדה גדולה, ויאמר לו החסיד הנהרג, אחי! אל תירא ואל תחת. ואמר אליו החסיד החי, יודע אני שחסיד גדול היית, על כן תאמר לי, על מה עשה לך ה' ככה, ומה חרי האף הגדול אשר עבר עליך? והשיב הנהרג, אני אגיד לך האמת, מימי לא עשיתי שום עברה, אלא שהקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה, ורב העולם אינם נזהרים בעוונות הרבים בזה החטא - שפעם אחת ברוך תינוק אחד על הפת, ושתקתי ולא עניתי אמן על הברכה, והאריך לי הקב"ה אפו, עד המעשה שנעשה לי בעמדי לפני המלך בשר ודם, שלא עניתי אמן על ברכת הכמר, וחרה למלך מאד. ובאותו שעה, בית דין של מעלה דנו אותי על שלא עניתי אמן על ברכת התינוק. לכן אתה חביבי, תספר באזני בן ובן בן ולכל באי העולם את המעשה הזה, ותזהירם על עניית אמן. ופרח לו החסיד ז"ל.

ואחר שספר הגאון הספרדי הנ"ל את המעשה הזה להגאון רבי מרדכי זצ"ל אמר לו, אל תתנעם עלי שנדיתי אותך, כי נתכונתי למען תהיה כפרה על עוונך, ואני מוחל לך. אבל בתנאי שתדרש ברבים להזהירם על עניית אמן. עד כאן.

על כן האיש הירא וחרד על דבר ה', יקרא מעשה זה פעם אחת בחדש, להודיע לכל בני ביתו העונש הגדול למי שאינו עונה אמן, ואפלו על ברכת תינוק, ומכל שכן בבית הכנסת כשהחזן חוזר ומתפלל תפלת "ח, ובפרט ב' אמינים שאין העולם נזהרים בהם, והם: אחרי שאומר הש"צ המחזיר שכינתו לציון, אומרים תכף "מודים אנחנו לך", ואינם עונים אמן. ואמן על ופרס עלינו ועל וכו' כשמסיים הש"ץ עלינו ועל ירושלים, מתחילים תכף ומיד לומר "ושמרה", על כן צריכין לזהר לענות אמן קדם "מודים", וקדם "ושמרה". (מתוך ההקדמה לספר "לבוש מלכות" והובא בקצרה בחסד לאלפים סימן רט"ו).

(של"ה עניני תפלה)

עניית אמן על הברכות

גמר הברכה בשלמות, על ידי עניית אמן

כל ברכה דאיתבו עליה אמן, דא איהו בקימא כדקא יאות כו', וכל שכן אי הוא ברכתא דסגיאין מברכין לה ומעטרין לה בעטרין קדישין ברזא דאמן.

תרגום: כל ברכה שענו עליה אמן והו בקיום כראוי, וכל שכן אם היא ברכה שרבים מברכים אותה ומעטרים אותה בעניית אמן.
(זהר ח"ג רע"א ע"א)

להדר ששנים יענו אמן

כל רזין דברכאן הכי איהו, חד לברכא ותרין לאתבא, בגין דיסלק שבחא דקדשא בריך הוא ברזא דתלת, חד מברך ותרין דאודי ודא הוא קיימא דברכאן.

תרגום: כל סודות הברכות צריך להיות שאחד יברך ושנים יענו אמן, כדי שיעלה שבחו של הקב"ה משלש וזה הוא קיום הברכות.

(זהר ח"א ק"ס ע"א)

יהדר שיהא שנים שומעים ברכותיו ויענו עליהם אמן

(מחצית השקל סי' ר' ט' בשם העשרה מאמרות מביאו בשערי שלום)

יז. להיות בקי בהלכותיו

ילך אצל חכם וילמדנו

הנהנה בלא ברכה מעל מאי תקנתיה ילך אצל חכם, ילך אצל חכם מאי עביד ליה הא עביד ליה אסורא, אלא אמר רבא ילך אצל חכם

מעקרא וילמדנו ברכות כדי שלא יבוא לידי מעילה.

(ברכות ל"ה ע"א)

יח. מדוע חזר הרופא בתשובה?

דבר תשובתו של רבי משה פינשטין זצ"ל

פגשתי רופא דתי, שעלה ארצה מארצות הברית, שאלתי אותו על הרקע שהביאו לדת. והוא ספר לי דברים פהויתו, מה חולל בו את המהפך בחיים. הגיע אלי חולה שכל המערכות הגופניות שלו קרסו. חולה אנוש שנותרו לו רק מספר ימים לחיות.

בדיון בין רופאים בכירים הבעה הערכה, שבנתוח מסבך ומרפב נתון להותירו עוד כמחצית השנה בחיים. הנתוח יקר מאד, וגם מנת היסורים הממתינה לו גדולה. הצגנו את הבעיה לפני המשפחה והמתנו להכרעתם.

בקש החולה עצמו, שהיה מתלמידיו של מרן הגר"מ פינשטין זצ"ל, להפנות את השאלה למר"ר. שמעתי את בקשתו, והחלטתי בעצמי לנסע אל הגר"מ לשמע ממקור ראשון את דעתו. הגעתי אל רבי משה, מספר אותו רופא, הצגתי לו את הבעיה, ועיניו נוטפות דמעות. קרוב לעשרים דקות ישב ובכה. שנים לא שמע מתלמידו הזה, וברגע שנודע לו מצבו הרפואי בכה ללא הפוגה.

מה לעשות? בקש רבי משה שהות של יום לחשב ולהחליט. למחרת אמר: לנתח! אנחנו נתפלל לרפואתו ונבקש בשבילו שנים ארכות. והוסיף להסביר, חצי שנה הוא יזכה לענות אמן על כמה ברכות, מלאך יוצר מפל אמן שלו, כל מלאך יצטרף לפמליה של מעלה שתלמד עליו זכות

(מתוך מוסף שבת קדש, לפר' שמות [יתד נאמן] סקירתו של הרב אריה גפן - רפואה בהלכה)

זכותה של הנהגה קדושה

ועקר ב"ח הסגולה והשמירה של מעשה אפלו קטן, הוא דוקא באשר
אזרחים ודבקים בו בעקביות ללא הרפיה, וזוהי מעלת "נוטרי אמן", כמו
שכתב הזוהר: ממתין ומצפה לסיום הברכה כדי לענות אמן עליה, ולא
בשמתחילים לענין בדבר של מה בכך.

"עץ חיים היא - למחזיקים בה!" להחזיק בענף אחד, באפן חזק, עדיף
מלהחזיק בכל העץ בצורה רפויה, כי על ידי כך אינו מרפה את "החזקתו"
והוא נותר קשור לעץ בלול. להיות "שומר מצוה, אפלו קלה, להיות "נוטר
אמן" הדבר מחייב נאמנות מחלטת! ללא הרפיה וללא מציאת התרים וזוהי
בחינת "בכל כחו", וכל העונה אמן "בכל כחו" זוכה שפותחין לו שערי
גן עדן.

יט. אמונות החנוך

כשהיה החפץ חיים זצ"ל מוכיח את בנו ר' ליב על שיחות רעים בבית
המדרש, כדרך הצעירים, היה מתנצל ר' ליב שאין זה מן הנימוס לדחות
רע ומכיר בשעה שהוא נגש לשוחח.

השיב לו אביו: "ביום השוק בשעה שכל אחד טרוד במסחרו והחניות
מלאות קונים, אם באותה שעה יופיע אצל החנוני אחד מקרוביו שלא
ראוהו זה עתה ועדנים, והוא ישמח עד מאד על פגישתו זו, האם ירשה
החנוני לעצמו להאריך עמו אז בדברים בעוד שהלקוחות צובאים עליו?

הלא בודאי יבקש סליחתו של האורח על שאינו יכול להשתעשע עמו
לפי שעה, ויזמינו לבקרו לעת ערב כשהשוק מתרוקן, ואז יקבל את פניו
כראוי וישתעשע עמו בדברים.

והלא על אחת כמה וכמה בעת חזרת הש"ץ כשמרויחים כמה
"אמנים" ובעת קדיש מרויחים "אמן" והא שמיה רבא" היתכן בשעה זו
לנהג בנימוס ולצאת מפסד!?

כ. מסירות נפש למען עניית אמן של בעל "יסוד ושרש העבודה" / ספור

חשך, עלטה בחוץ הכל נמים שנתם. עוד רגע קט יפציע השחר ושמש חרפית חמימה תלטף בקרניה את היקום כלו. מוטי התנער בזריזות ממטתו אמר "מודה אני" בכונה. נטל ידיו ובמרץ רב לבש את מעילו וחיש נחפז לבית הכנסת כדי לא להפסיד את הקדיש הראשון קדם התפלה.

במחו רצדו מחשבות אין ספר אודות ההכנות לטיול שאמור להערך היום בלוי המדרוך נחום. אמש אמנם הכין את תרמילו, אולם עליו להגיע לחנות בטרם יצאו לטיול.

בבית הכנסת הוא שומע את החזן מתחיל את תפלת הקדיש ומוטי מנסה בכח לגרש מחשבות טורדניות ממחו. התפלה התנהלה למישרין אלא שלפתע קלט מבטו של מוטי כי חברו מימין עזב זה מכבר את בית הכנסת, גם חזקהו שישב בפנה כבר הזדרז לביתו. הצצה חטופה בשעונו הוכיחה כי בעוד מחצית השעה, בשעה שבע בדיוק עליו להתיצב בשער התלמוד תורה והמתפללים עודם אוחזים בחזרת הש"ץ. עיניו של מוטי מרצדות אחר שורות התפלה בערפול חושים, מה יהיה?! חושב מוטי בינו לבין עצמו: לעזב את בית הכנסת או להשאיר? בלבו גומלת החלטה: אשאר ויהי מה! עם סיום התפלה מחיש מוטי צעדיו לעבר החנות. בדמיונו מצטיר התור המשתרך לארפה והוא?! מה יהיה עליו?

מוטי, כבר מאחר, הכל מוכן! שומע הוא לפתע קול מאחוריו - קניתי עבורך הכל! צביקה אחיו הגיח מאחור כשבדידו המצרכים הנחוצים לטיול. יד ביד הזדרזו האחים לביתם.

מוטי נטל תרמילו בחפזה כשאחולי "דרך צלחה" מלגים אותו במורד המדרגות. במרץ צעד לעבר התלמוד תורה כשהשעה כבר שבע וחמש דקות.

קצב פעימות הלב הלך והתגבר, ממרחק שמע את טרטור מנוע

האוטובוס. הוא האיץ צעדיו, עלה על הרכב והתישב באפיסת כחות.

נסיעה נעימה ומעניינת עברה על הילדים כלם. נופים מרהיבים, כבישים, הרים, עמקים וגאיות בלויי הסברים שנאמרו על ידי המדריך נחום. כעבר זמן, הורה המדריך באצבעו לנהג וזה עצר את הרכב. נוף קסום נגלה לעיני הילדים - עמק יזרעאל במלא יפיו והדרו. "כאן בסמוך לעץ" - אמר המדריך "נשב בצותא ונסעד את ארוחת הבקר" האכילה בצותא התנהלה כסדרה, הילדים עמדו לסיים את ארוחתם אולם בטרם החלו לברך פנה אליהם המדריך נחום ובקשם שיזכירו לו לספר את הספור המרתק שבאמתחתו.

תחנת היעד הבאה הובילה את הילדים למערה ארכה וחשוכה שבמרכז תקרתה פעור כעין חר שם נשענו הילדים על דפן המערה והקשיבו בדריכות לספורו המרטיט של נחום:

"היה זה לפני למעלה ממאתים שנה, באחת מעירות גרמניה, בעיר הלכה שמועה אימה אודות יהודי בשם: ר' אליעזר בן ר' שלמה הי"ד באחד הימים שלפני פסח פגע בדרך הלוכו במחזה מבעית אשה נוצרייה נפלה לבור, שנכרה ליד הר חול. היהודי ברחמיו חש להצילה, אך ללא הועיל. בין כך ובין כך נחנקה האשה למות, ונוצרים שעברו בסמוך מצאו "הזדמנות פז" להעליל על היהודי שהרגה בזדון, על מנת להשתמש בדמה לאפית מצות בחג הפסח הקרב.

מיד הובל היהודי כשהוא כבול באזקים לדין. לא הועילו כל טענותיו בדבר כוונותיו הטהורות והחלט להרגו בצורה אכזרית ונוראה בפמבי סמוך לכפר העיר. אולם דרך אחת להצלתו הותירו בפניו אם יאות להתנצר ולהמיר דתו יבטל גזר דינו באחת. כל השתדלותם של היהודים להעביר את רע הגזרה עלו בתהו. באותה שעה התאכסן בעיר צדיק גדול ושמו ר' אלכסנדר זיסקינד זיע"א, בעל "יסוד ושרש העבודה", שמע ר' אלכסנדר את הדבר ונרתם בכל כחו ויכלתו להשגת רשיון שיאפשר לו לבקר את היהודי ר' אליעזר הכלוא בבית האסורים. עם קבלת האשור נחפו לבקרו חזק את רוחו של ר' אליעזר למות על קדוש ה' ואף למדו את נסח הברכה "אשר קדשנו במצוותיו... למות על קדוש ה'".

יום ההוצאה להורג נקבע ליום טוב שני של חג השבועות. כל יהודי העיר הסתגרו בבתיהם תוך אימת מות. מפני שכרון נקמת הגויים צמאי הדם העלולים לעשות בהם ובנכסיהם שמות. אך יהודיו אחד לא ותר ובכל נפשו ומאדו חפץ להיות שתף לנדון ולענות "אמן" לאחר ברכתו. שכן "גדול העונה אמן יותר מן המברך". וזכות מצוה גדולה ויקרה זו של "ענית אמן" על קדוש ה' לא בכל יום מזדמנת לידו. וכך, כשהוא עטוף במעילו שרף היהודי הישיש ר' אלכסנדר זיסקינד זיע"א את רגליו ופסע במסירות נפש בין אלפי הנוצרים שהתאספו במרכז של עיר, כדי לחזות במחזה ההריגה - וכל זאת כדי לענות "אמן"! הרב פסע בבטחה עד סמוך למקום עמדו של הנדון כדי לשמע את ברכת קדוש ה' שלמד אותו ברטט ובקול ענה "אמן" לעיני כלם ובנס שב לבית הכנסת לערוך אזכרה לנשמתו של הקדוש.

רטט חלף בגומו של הילדים. נדמה היה להם כאלו הם שומעים את קול ההמון הפרוע של הגויים צמאי הדם למול עצמת הברכה וענית ה"אמן" המנסרת חללו של עולם בגדל קדשתה.

"ילדים", המשיך המדריך, "ישנם בחינות נוספות של מסירות נפש המזדמנות לדינו מדי יום ביומו למען ענית אמן. לכל אחד מאתנו ישנם מפריעים העומדים בדרך ומונעים מאתנו לענות "אמן". כגון: שיחת רעים בבית הכנסת.

התגברות על קשיים אלו וענית אמן למרות פתוי היצר הרי הם בבחינת "מסירות נפש". מוטי שישב כל העת שקוע במחשבותיו חש כאלו כון כל הספור ישירות אליו. כל מארעות הבקר שחלף עברו לנגד עיניו בזה אחר זה, כשתחושת ענג עלאית של התגברות על פתוי היצר מתפשטת באיבריו.

(מתוך "נוטרי אמן" גליון מס' 3)

כא. פרעות בישראל!

את השאלה הגדולה הנשאלת בשעה זו בפיותיהם של בית ישראל הנתונים בצרה ובשביה, כבר קדם ושאלה אליהו הנביא ונבא נבואה ברורה (תנדא"ר פ"ו): "בזכות מי הקב"ה יפרע לישראל מן העכו"ם? בזכות

בני אדם שמשכימין ומעריבין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ועונים
אמן!...

וכמו כן מוכא במסכת שבת (ק"ט.) ב"ש פ"ש פ"ע (גזרות רעות) ב"ש פ"א פ"צד
ג"ח ל"שכרם ולבטלם? בזכות שמתכנסים ישראל לברך את בוראן, כמו שגאמר:
"בפרע פ"ע רעות ב"ש פ"א ב"התנדב עם ברכו ה"

ומה היא התפלה וברכה שמברכין את בוראן ושגלגלה לבטל הפרעות? על זה
עונה הגמרא שם: אמן יהא שמיה רבא!

אולם ישנו תנאי אחד לסגלה זו והוא: "לענות בכל כחו" והינו בכונה ובקול רם.
וכתב במשנה ברורה (סימן נ"ו ס"ק ה') "דאותו הקול הוא השוכר את הגזרות
הרעות", ולפי פשוטו קשה להבין מדוע דוקא הרמת הקול היא הפועלת לשבירת
הגזרות הרעות.

ובארו בספרים הקדושים בין ושעת אמירת "אמן יהא שמיה רבא" היא שעת
תפלה להמלכת ה' בכל העולמות, לכן אם בשעה זו ישראל מרימים קולם בנעקה
המתפרצת מעמקי נפשם, ושואים בנהמת הלב, ומיחלים ומתפללים: רבונו של
עולם! יהא שמך הגדול מקדש ומברך בכל העולמות, הרי גלו בהרמת קולם
והעקתם שמאנוי נפשם הם אך ורק מלכות שמים ומתגלה על ידי זה כי עוונותיהם
והטאיהם הם משפה ולחוץ ואולם בעמק עמקי חלל נפשם באמת כלם מלאים
בחשקת החזיון המפלא של יפי מלכות שמים בתפארתה. ועל ידי זה מתנגלגין
רחמי ה' יתברך ונזכר בכיכול כי עפר אנו ונמחלין עוונותינו ומתבטלים הגזרות
הקשות, [עין ספר נזמרי אמן מאמר "הרימי בכת קולך"]

מספר בחו"ל: בשעלה רבי ישמעאל למרום הכניסו המלאך לחדרי חדרים והראה
לו צרות נוראות המיעדות לבוא, אשר לחרב לחרב ואשר לרעב לרעב וכו' נצטער
רבי ישמעאל ושאל למי אלו? וענה לו בשביל ישראל, ועוד אמר לו המלאך,
שבכל יום מתחדשות צרות רבות מאלו, וכיון שגכנסים ישראל לבית הכנסת
ועונים אמן יהא שמיה רבא בקול רם אין אנו מניחים אותם לצאת מכאן.

(פרקי היכולות)

אם בן אחים יקרים!

לעם ישראל יש תרב פיפיות! וזהו הרוממות א-ל שבגרונום!

הבה לא נשים בטחוננו על מחריבי קרתא הזועקים בחי ועצם ידי - ה' יתברך מלמדנו בשעה זו של פעמי משית, כי כל האלילים ברות יברתון, ואין על מי להשען, חובתנו בשעה זו לקים המשך הפסוק "לתקן עולם במלכות ש-די ולהרים קרן ה' ומשוחו על ידי שינסר קולנו בחלל כל העולמות בועקת עם יהא שמייה רבא מברך בכל העולמות!
(מתוך "נוטרי אמך" גליון 2)

כב. כרטיס כניסה לגן עדן

מובא בספר "אור זרוע" בהלכות שבת: מעשה באדם אחד שהיה קובר מתים, והיו קוראים אותו ר' בונים. יום אחד כאשר בא ר' בונים להתפלל בבית הכנסת, והנה מחזה נורא לפניו בבית הכנסת אדם אחד שכבר מת יום לפני כן, ועל ראשו כתר של עשבים, ר' בונים נבהל ממנו וחשב אולי עומד כאן דמות שד לפניו, ושאל אותו האם אינך אותו פלוני המת שקברתי אותך אתמול, וענה לו אותו אדם, שבאמת כן הוא, וחזר ר' בונים ושאל את המת מה נשמע בדינך בעולם האמת? וענה לו המת: שכבר הביאו אותי לגן עדן, והוסיף ואמר: וזה לך הסימן שכן הוא הדבר, שהיה חלוק שלי קרוע, לפי שקרעת לי החלוק בשעה שהלבשת לי התכריכין, ושאל אותו ר' בונים במה זכית להפגס מיד לגן עדן, והרי לא היית תלמיד חכם, וענה לו המת: בזכות שהייתי אומר בבית הכנסת ברכות בקול נעים, ובזכות זה הביאוני מיד לגן עדן ומכבדים אותי, ושאלו ר' בונים מה זה הכתר של עשבים שבראשך? וענה לו המת: אלו הם עשבים שבגן עדן ששמתי בראשי כדי לבטל מעלי ריח רע של העולם הזה עד כאן, ומסיים שם באר זרוע וזה לשונו: ולכך כל אדם יקח על לבו ויאמר ברכות בקול רם ונעים ויזכה לגן עדן.

פרק ה' שלא נבוש

א. ענשי הגיהנם

ועי' בזו"ח רות דף ל"ג מדור השני בגיהנם נקרא שחת והוא אש ירקה ואין שם כי אם חשך ואין שם רחמים כלל ושם דנין מי שיש לו בית הכנסת בעירו ואינו נכנס לשם להתפלל כו', המדור השלישי נקרא דומה ושם נדונין מי שאינו עונה אמן אחר המברך, ומי שעושה תפלתו פסקי פסקי כגון המספר בתפלתו וחוזר ואומר דבר אחר וחוזר ומפסיק, והמתלוצץ על חברו כו' עד כאן לשונו.

וכתב הרמב"ן דרגע אחד בגיהנם קשה מיסורי איוב כל ימיו ועין במדרש (אבא גוריון פ"ד) דאש של גיהנם כשאדם רחוק ממנה ת"ל פרסאות הוא נכוה בה כו' עין שם עוד מענשים הנוראים ששם. ולעתיד לבוא אחר כל הענשים שמקבל נשאר שמו לעולם בפי כלם "המזלזל בתפלה" או המבזה בית הכנסת וכהאי גוונא, כדאיתא במדרש (קהלת) שלעתיד לבוא יקראו האדם על שם מעשיו והוא בושה עולמית לנצח שאין לשער, כמו שכתוב "ולא יבשו עמי לעולם" ואמרו חז"ל (במ"ק דף ט') שזו הברכה החשובה ביותר מתוך אותם ברכות שנאמרו באותה נבואה ביואל פרק ב' והענין הוא שבעולם הזה ביום הראשון שנודע הגנאי על אדם, הבושה גדולה מאד עד שיש אנשים שהורגין את עצמם מרב הבושה כמו שנאמר בע"ז ד"ט גבי ברוריא, אבל אחר כך מתוך ההרגל, הבושה יורדת לאט, אבל לעתיד לבוא לא שיהי בזה הרגל, ואז היא לנצח הבושה כמו היום הראשון.

ולקהף הנזהר בזה מראה כבוד שמים, ובודאי תפלתו תתקבל וגורם לקדוש ה', וכן יזהר מאד בכל דיני תפלה ותפלין ומלבוש כראוי כי על פי דין חייב להתפלל בבגדים עליונים, ולכסות כל גופו בצניעות כעומד לפני המלך והוא דינא דגמרא, ואין שום מקום חס ושלום לזלזל בזה ואפלו בקיין, והוא מבזה את המלך, ולעמד באימה ויראה וכו', כללו של דבר חיוב גמור להיות בקי בשלחן ערוך הלכות תפלה כי הבא לשמש

את המלך ואין יודע איך יתנהג, בודאי המלך יגרשנו, וכל המזלזלין בזה עתידין לתן את הדין, ואין ספק שלמוד דינים אלו חייבן קודם לכל הלמודים כי הם נוהגין ג' פעמים בכל יום, ובכך שנעשה מצדנו השתדלות זו בלמוד ההלכות וההנהגות בברכות, הקב"ה יתן בלבנו אהבתו ויראתו ונזכה לעבדו באמת ובלב שלם, כמו שכתב רבנו יונה (בשערי תשובה סוף ש"ב) אם האדם לא יעורר נפשו מה יועילוהו המוסרים. ובברכות (ז' א') טובה מרדות אחת בלבן של אדם יותר ממאה מלקיות.

(מתוך "הבו לה' כבוד")

ב. האימה והבושה - מהדין והתוכחה

מתוך הספר "לב אליהו"

"ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו" (בראשית מ"ה). במשנה (אבות פ"ג) "עקביא בן מהללאל אומר הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עברה, דע וכו', ולפני מי אתה עתיד לתן דין וחשבון - לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה.

ופרש רבנו יונה ז"ל: ולפני מי אתה עתיד לתן דין וחשבון, שהנבראים לא נבראו אך לירא את השם, כי איך יחטא האדם, הלא אם יחשב על חטאיו יתבייש בשת גדול, משל למלך שנכנס אדם לפניו אם ומצאהו מרמה במעשיו או משקר בדבריו, הלא יתבייש בשת גדול, על אחת כמה וכמה לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה.

והנה הרמב"ן בשער הגמול כותב כי אלו היו מראין לו לאדם את הגיהנם שבעולם הנצחי, וכן להפך את הענג הרב שבגן עדן שם, וכל זה רק לרגע אחד, והיו אומרים לו אם אתה רוצה לנצל הרגע הזאת להפטר מענש המגיע לך, עליך להתיסר בעולם הזה ביסורי איוב כל ימיה, היה האדם מקבל עליו בשמחה רבה. כי היסורים בעולם הזה יש להם גבול - "ימי שנותינו בהם שבעים שנה" - מה שאין כן רגע של עולם הבא, שהוא נצח עולם ועד! ובפרט כאשר יתבונן שיסורים אלו הביא עליו הוא בעצמו בעוונותיו ופשעיו. וזהו שכתב רבנו יונה כי איך יחטא

האדם אם יחשב וכו' ויותר קשה מהפרעניות הוא הבזיון שיהיה לו על חטאיו.

וממשיך רבנו יונה וכותב: כי גם בהתבייש הנפש אחרי שנתפרדה מן הגוף, הבושה ההיא גדולה מהבושה בעודנה תוף הגוף, כי טבע הגוף משכח. וכי יעשה האיש דבר כעור ויתבייש עליו מבני אדם לשנה או לשנתיים ישכח הדבר וילך הבושה מעליו, וגם כי לא ישכח מלבדו, יהיה הדבר ישן נושן והוסרה קצת הבושה, כי טבע השכחה שבגוף מתערב עם טבע הנפש והגם כי אינו יכול להתגבר עליו לשכח הדבר לגמרי על כל פנים יתגבר עליו להתישן בדבר, שהוא קצת השכחה, שמסיר רב הבושה. אולם כשמתבישת הנפש לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה - לעולם ולעולמי עד תעמד בבושה כבאותה שעה שהיתה עומדת לפניו, וכמו הפעם ההוא תעמד מבישת לעולם, וזהו מה שאמרו רבותינו ז"ל (ב"ב ע"ה) אוי לה לאותה בושה, אוי לה לאותה כלמה. לכן על כל פנים המעלה על לבו דברים אלו לא יבוא לידי עברה, עד כאן לשונו.

הסבא מקעלעם ז"ל ספר מעשה מהגר דוד טעביל ז"ל בעת שהיה במאלין, שהיה אברך אחד נכנס ויוצא בביתו, והיה נכבד מאד, ואמר לר' דוד טעביל שאם אתם הולכים מהבית ואני פה, אתם צריכים להזהר ממני ותסגרו הדלת... וחשבו שהוא מתלוצץ, אותו אברך היה סוחר גדול בתבואה, ובביתו היה לו אוצר של שקי תבואה, ולו שכן שהיה לו גם כן אוצר של תבואה, והרגיש השכן שחסר לו בכל יום כמה שקים, וסגר את עצמו בלילה באוצרו וראה איש אחד פותח הדלת ונכנס, וכשלקח שק על כתפיו תפסו, וזה היה אותו האיש הנכבד הנ"ל... כמובן שבקשו מאד והתחנן לפניו שלו יפרסם הדבר, ובכל זאת הוא בעצמו לא יצא מהבית מפני הבושה - אפלו פסיעה אחת - שנה שלמה ממש... אבל אחרי עבר שנה התחיל לצאת קצת בלילה סביב ביתו, ואחר כך יותר רחוק וכו' וכו' עד שהלך שוב ברחוב ככל בני אדם... והנה אי אפשר לומר ששכח את המעשה, ודאי זכר זאת על כל פרטיה, אלא שרגש הבושה נשכח ממנו כי שכחת הגוף פעלה על רגש הבושה של הנפש...

וזהו שכתב רבנו יונה בשעה שאדם פושט מלבוש גופו הבשרי ועולה בעולם האמת שם רגש הבושה הוא לנצח, אותו עמק ואותו גדל, בדיוק

כמו שתופסים אותו בשעת מעשה...

וראינו דברים נוראים בענין זה בתרגום בכתוב סוף קהלת: "סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא ואת מצוותיו שמור כי זה כל האדם, כי את כל מעשה האלקים יבא במשפט על כל נעלם אם טוב ואם רע". וכתב בזו הלשון: סוף פתגם דאתעבד בעלמא בצנעה (ויכגון שהחוטא הוא אדם נכבד ומעלים מעשיו כאן בעולם הזה) כולא עתיד לאתפרסמא ולאשתמעא לכל בני אנשא... והינו כל האנשים שהיו מכירים אותו כאן בעולם הזה, והוריו וכל קרוביו, שהם כבר נמצאים שם בעולם האמת, מאספים אותם ביחד, וכל דבר שעשה בצנעה פה בעולם יתפרסם שם לעיניהם. אוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה כלמה! ומסים התרגום וזו לשונו: בגין כן ית מימרא דהשם הוי דחיל וית פקודוי הוי נטיר דלא למיחב בסתרא. ואם תיחוב, כלומר: אם כן עברת על מצות השם, הוי זהיר למיתב - השתדל לשוב בתשובה וועלינו לידיע כי התשובה המועילה למחק העון לגמרי ולהסיר בשת החטא שם בעולם האמת, זה דוקא אם יעשה תשובה על שרשי החטא, כלומר: צריך שיטה המדות שסובבו החטא - והם בהרגשת לבו - שלא תאנה עוד להחטא כלל ולא ירצה בו, אבל בחרטה על המעשים לבדנה, אף כי יתכפר לו העון, מכל מקום אינו נמחק לגמרי, ועוד תשיגנו הבושה לעולם ועד על חטאתו אשר חטא. וכמו שאמר רבנו יונה בשערי תשובה בפתיחה לשער הראשון, וזו לשונו: והנה מדרגות רבות לתשובה, ולפי המדרגות יתקרב האדם אל הקדוש ברוך הוא, ואמנם לכל תשובה תמצא סליחה. אך לא תטהר הנפש טהר שלם - להיות העוונות כלא היו - זולתי כאשר יטהר האדם את לבו ויכין את רוחו! וכענין הבגד הצריך כבוס - יתלבן, כן תכבס הנפש מן העוון - כפי אשר תכבס את לבה! שנאמר (ירמי' ד' י"ד) "כבסי מרעה לבך ירושלם". אלו הם דברי רבנו יונה בקצור.

(מתוך הספר "לב אליהו")

ג. שלא נבוש ולא נכלם / מתוך הספר "שפתי חיים"

הבה נתבונן בדברי חז"ל "לעתיד לבוא לא יהיה עונשם של רשעים במדור הגיהנום אלא האור הנפלא - הבהירות הברורה בערכים

האמתיים - ישרף את הרשעים ויכלם לגמרי. ומאיך גיסא לצדיקים יהא האור עצמו שמש צדקה ומרפא בזכות קיום מצוות סכה. אולם יש להבין מהי מעלתה המיוחדת של מצוות סכה משאר המצוות שהן לא יוכלו להגן על הצדיקים ביום הבא?

תחלה נבאר עצם דבריהם ז"ל שהיום עצמו ישרף את הרשעים. (באמרם ז"ל "רשעים" אין כונתם לרשעים גמורים אלא כלפי כל אחד במדת דרגתו). לעתיד לבוא כאשר יגיע אותו יום שיאיר בו אור האמת בצורה ברורה, יהיה זה יום חשבון הנפש, כל אחד בין ויפיר את דרגתו האמתית וידע לבחון את מעשיו - זוהי הבקרת הגדולה שתאיר ביום הזה. באור האמתי הזה יוכח הרשע לדעת כי נשאר בלא כלום. ההכרה הברורה - ראית האמת - לעתיד לבוא "תשרף" כל ערכים מדמים, וזה הענש הגדול ביותר - החרטה, הצער וגלוי האמת שנשאר בלא כלום.

מר"ר הגאון רבי אליהו אליעזר דסלר זצ"ל כותב במכתב לאביו (מכתב מאליהו ח"ג עמ' 332): "זכורני מה ששמעתי ממר"ח זצ"ל (בנו של הסבא מקלם זצ"ל) ציור נורא איך שאדם יבוא לעולם הבא ומביא עמו עשירות צעמאדאנעס מיט געלט' (מזוודות עם כסף), ובבואו להוציאם נמצא אחת לאחת הכל כסף מזויף". כשמגיע האדם ליום הדין חושב הוא שהביא אתו הרבה 'סחורה', אולם כאשר יבדקו כמה פנימיות ואמת יש במצוות, בתורה ובמעשים טובים שלו יוכח שנשאר בלא כלום.

ידוע שאבי מר"ר הרב דב דסלר זצ"ל היה סוחר יערות גדול והיה בידי רכוש רב וכשפרצה המהפכה הקומוניסטית נאלץ למכר את כל רכושו, ארז את כל הכסף במזוודות, וקנה כי באוצר הכסף שברשותו יוכל להקים חיים חדשים מעבר לגבול. אולם למגנת לבו בטלו הבולשביקים את הכסף הישן והכריזו על רובל חדש, וכל הוננו הרב ירד לטמיון. כך נראה ביום הדין - אמר מר"ר זצ"ל - אנו סבורים שיש באמתחתנו מזוודה שלמה עם כל מיני מצוות ומעשים טובים, אולם כשנעצר תחת שבט הבקרת, בהסתכלות של אור פני מלך חיים - הקב"ה, יבדקו את המעשים שלנו כמה פנימיות היה בהם, כמה אמת וכו', ואז יתגלה כי כמעט אין להם כל ערך, ונשאר דלים וריקים חס וחלילה.

הענש הגדול ביותר לאדם לעתיד לבוא יהיה, כאשר יראה את האמת

ואין כבר באפשרותו לתקן. ומר'ר זצ"ל היה רגיל להביא בשם המהר"ל: אש הגיהנום היא החרטה העמקה שתהיה לאדם - כִּאֲשֶׁר מִצַּד אֶחָד יִרְאֶה לְהִיכֵן הִיּה יְכוּל לְהִגִּיעַ, וּמֵאִידֶךָ גִּיסָא יִרְאֶה בְּאִיזוֹ דְרָגָה עוֹמֵד חֲבֵרוֹ ("כָּל אֶחָד וְאֶחָד נִכּוֹחַ מִחֻפְתּוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ אוֹי לֵה לְאוֹתָהּ בּוֹשֶׁה אוֹי לֵה לְאוֹתָהּ כְּלָמָה" - ב"ב עה). והוא נשאר בלא כלום, ולא רק שאות מה שהיה באפשרותו להשיג לא השיג אלא שקלקל במעשיו. כאב זה, החרטה והצער הגדול, על מה שאבד והפסיד, זה הענש הגדול ביותר להאדם. וכמשל הנ"ל: אדם שעמל ונגע רבות בשנים לאסוף רכוש ולבסוף מתברר לו שנשאר בלא כלום - הכאב הגדול אינו רק על הפסד הכסף אלא על כך שהשקיע עבודה רבה כל כך במשך שנים, ותמיד חפה לרגע שיוכל להנות מכל עמלו, ולבסוף מתברר לו שאין בידו כלום - החרטה, האכזבה והצער הם נוראים מאד. הוא הוא אש הגיהנום, ואין לה ענש גדול מזה.

על פי זה מבארת דרשת חז"ל על הפסוק "כי הנה היום בא בער פתנור" - היום עצמו יבער פתנור. לעתיד לבוא לא יהא צורך להכות את אדם במחבלים ומשחיתים שונים, גם הגיהנום כבר לא יפעל, אלא בעצם הבהירות שתהיה באותה שעה יתבצע הענש הגדול ביותר שאפשר להעניש את האדם.

(מתוך "שפתי חיים")

ד. מת מצוה

ידוע הוא מה שכתב בספר חסידים [סי' קה, רסא], דמצוה שאין לה דורשין היא כמת מצוה, ומצוה שאין לה רודפין, רדף אחריה לעשותה, מפני שהמצוה מקטרגת ואומרת: במה גרוע אנכי, שנתעלמתי מכל וכל! וכבר ידוע גדל ענינו של מת מצוה ממה דאמרו [ברכות י"ט, ב; וע"ש בתוס' סוד"ה ולאחותו], דאפלו כהן גדול ונזיר, והולך לשחט פסחו ולמול את בנו, שאינו מטמא לקרובים, אבל מטמא הוא למת מצוה, כדי שלא יהיה מנח בבזיון.

ועתה נחזי אנן: הלא מת-מצוה הוא רק חמר בעלמא בלא נפש-רוח-נשמה, ואף על פי כן מפני שהיה החמר הזה מקום משכון לנפש הישראלית, הקפידה התורה כל כך על בזיונו והתירה אפלו לכהן גדול

וְנִזְיָר, וְיִתְבַטֵּל עַל יְדֵי זֶה שְׁחִיטַת הַפֶּסַח וּמִילַת הַבֶּן, לְהַטְמִיא לוֹ וְלַעֲסֹק
בְּצִרְכָּיו - קַל וְחֹמֶר בְּעִנְיַן הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, שִׁיקְרָה הִיא מִפְּנִינִים, וְהִיא
שְׁעִשׂוּעֵיו שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב [מְשַׁלֵּי ח, ל]: "וְאֵהִיָּה
שְׁעִשׂוּעִים יוֹם יוֹם" - אִם מִצְוָה אַחַת מִמֶּנֶּה, חַס וְשְׁלוֹם, מְטַלֵּת בְּבִזְיוֹן,
כְּמָה אָנוּ חַיְבִין לְהִתְחַזֵּק בְּזֶה, שְׁלֵא תִקְטָרֵג עֲלֵינוּ לְמַעֲלָה!

פרק ו' דרכי חנוך

מאימתי מצות חנוך? והיאך?

א. מתוך הספר "תולדות יעקב" מאת רבנו הרב יעקב ישראל קוגניבסקי
זצ"ל "קהלות יעקב"

שאלתי את רבנו מאיזה גיל צריך להתחיל לחנך את הקטנים, והשיב, תינוק כבר צריך לחנך, כשעושים משהו לא טוב צריך להפכותו אבל חס וחלילה לא עם כעס, כי אם כוועסים ומכים מחנכים את הילד רק למדת הכעס ושום טוב לא יוצא מזה, אבל להכות צריך וצריך להכניס לילד לראש שיש עולם הזה ועולם הבא ויש שכר וענש גיהנם וגן עדן, וצריך להרבות בזה ולהתמיד בזה עד שיכנס לו עמק בראש ובלב, כי כשהילד גדל והיצר הרע מתחיל לבער בו להחטיאו, הוא צריך כחות עצומים לגבר עליו, וכשמשרש בלבו המשג של שכר וענש וכו' זה יכול קצת לעזור לו להתגבר על היצר הרע.

"והאדם הלזה מתחלת לדתו אין בו שום דעת ותבונה, למען יהא ראוי לקבל כל חנוך שיבחרו לו הוריו", כותב רבנו בספרו "חיי עולם" (חלק א' פרק ג').

בילדותו שלחה אותו אמו ע"ה לשמע דרשות מגידים, ואמר, שקבל מהם חזוק רב. הוא עצמו למד עם נכדו ספר "מסלת ישראל" וספר היראה לרבנו יונה ז"ל. במכתב למלמד ב"חדר" מבקש רבנו: "אנו רוצים להרגיל את נכדי שיחיה, שלא יאכל קדם התפלה. נא להרשות לו שיתפלל עמי בצבור בשעה 6 ורבע בהשגחת" (קריינא דאגדתא ח"ב סי' רל"ו).

כשבני ביתו היו קטנים, היה מספר להם ספורי צדיקים.

עם הבנות הורה רבנו, צריך ללמד כל יום בספר "ארחות צדיקים". גם עבור מדריכה בפנימיה לבנות, יעץ רבנו שתלמד עמהן לעת ערב

מספר "ארחות צדיקים".

מה לעשות עם ילד שחלל שבת בטעות? כותב רבנו:

"בּוֹדָאֵי צְרִיכִים לִקְבֹּעַ זְמַן מָה בְּכָל יוֹם, אֲפֹלוּ כְּרַבַּע שָׁעָה, וּבִלְבָד [שְׂיִהְיֶה] בְּכָל יוֹם מִמֶּשׁ, לְלַמֵּד עִמּוֹ סִפְרֵי מוֹסֵר כְּסֻדְרָן וּלְהַשְׂרִישׁ יִרְאֵת שְׂמִים, יִרְאֵת הַעֲנֵשׁ וּשְׂכָר מִצְוָה בְּעוֹלָם הָאֱמֶת. וּלְהַסְבִּיר לוֹ תְּמִיד, כִּי לֹא לְעוֹלָם יִחְיֶה הָאָדָם, וּבְרוּר שָׂאֵם הַלְמוּד הַזֶּה יִתְקַיֵּם, סוּף יִיטִיב וַיַּעֲלֶה מַעֲלָה בִּירְאֵת שְׂמִים. וְצָרִיךְ לְהַתְפַּלֵּל תְּמִיד לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁהַבְּנִים יַצְלִיחוּ בִּירְאֵת שְׂמִים..." (קריינא דאיגרתא ח"א סי' ק"ה).

גם לילד פעוט - כבן שנתיים - שהיה עקשן ומרדן, יעץ למשכו במיני מתיקה כדי שישב כעשר רגעים, ויקראו לפניו מספרי מוסר. הדבר חולל פלאות בכמה וכמה מקרים.

ב. חנוך לנער על פי דרכו

רבנו נשאל על ילד כבן חמש וחצי, הממהר מדי לסיים את תפלתו ואת ברכת המזון, וכנראה מדלג בהם קטעים, האם להקפיד עליו? והשיב: שאם יעירו על כך לילד, הדבר ימריד אותו והוא יחוש שלוחצים אותו. אין זה רצוי, וגם אינו מועיל... ויש לדבר עמו באופן כללי על מעלת התפלה, וכשמדברים עם הקב"ה. ולכל מלה יש חשיבות. על כן אין גם ענין להכריחו לשוב ולהתפלל, כי ידי חובת "חנוך" יוצא גם בשיחה זו...

כשנשאל, על מה צריך להכות את הבנים משום חובת חנוך? השיב: הדבר תלוי בטבעו של הילד, אם הוא ילד נוח או עקשן, וכשמכים להכות קצת, ולא בשעת כעס, כי באגרת הגר"א ז"ל נאמר שהכאה בשעת כעס יש בה צד אסור... אבל העקר, הוסיף ללמד עמו מוסר ויראת שמים. אפלו קטן בן 6 שנים. ואף אם נראה שאיננו מבין מה מדברים עמו, מכל מקום הדברים נשרשים בלבו. וצריך לחזר ולשגן לו: שאין העולם הפקר, שיש רבונו של עולם שהוא בעל הבית, ועל כל דבר עתידים לתן דין וחשבון, ומשלמים ביקור רב, ועוד צריך לחזר ולשגן לו שגאווה זה טרפה!

והמשיך רבנו: וצריך לדבר אתו דבורים אלו בכל יום, כעשר דקות ולא יותר, ולא להפסיק בזה, כי הפסק של יום אחד מצנן כמו הפסקה של שלשה חדשים!

וכשנשאל על מה שכתוב בספר "סדר היום", שלא להכות לפעוטות עד גיל חמש, אמר: המנהג הוא להכות - ועל שני חטאים ודאי יש להכות: כשהילד מסרב חלילה לברך ברכה, וכשהוא מכה את חברו באכזריות מרבה.

רבנו היה מקפיד להכות על שקר.

וספר רבנו, שאחד בא אליו לשאל עצה מה לעשות בבנו הקטן שמתנהג שלא כהגון, ויעץ לו רבנו שילמד עמו כל יום כעשר רגעים ספר מוסר, הלה הלך לבנו ואמר לו שהסטיפלער אמר שאתה צריך ללמד מוסר כל יום, הילד לא רצה בשום אופן, והאברך חזר לרבנו לשאל מה לעשות, אמר לו רבנו, לא כך מדברים לילד, אין להראות לו שהוא לא בסדר והוא צריך ללמד מוסר, כי אז מתעורר אצלו טבע ה"להכעיס" ויצר ההתנגדות, צריך לומר לו בשפה יפה, בני היקר אני מאד חפץ ללמד מוסר בכל יום כמה דקות, ולבד, איני יכול, אני רוצה ללמד עמו, ואז רגיש הילד כעושה טובה לאבא ויסכים...

"יותר מכל הדבורים מועילה היראת שמים של המלמד", אמר. "אם התלמידים רואים ושומעים את המלמד שמברך בכונה - אז גם הם עושים כן. בהזדמנות אמר: איזהו רב המועיל לתלמידיו? - זה המטביל את למודו באמרות מוסר ויראת שמים!

ספר על אדם אחד, לא חרדי במיוחד, שספר לו כי עד היום הוא נמנע מכל דבר שיש עמו ריח אונאה או גולה - רק מפני המלמד שהיה לו בנעוריו, למד בני, אל תתכבול - התחנן המלמד - אם אינך לומר עושה אתה אותי לגולן! כי שכר הלמוד משתלם על ידי אביך חנם...

ג. חובת למוד המוסר עם הילדים הקטנים / מתוך הספר "טובך וביעור"

על כן יאמרו המשלים באו חשבון" (במדבר כ"א כ"ז)

תנאי: "אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, מאי דכתיב על כן יאמרו המשלים באו חשבון, המשלים - אלו המושלים ביצורם, באו חשבון - בואו נחשב חשבוננו של עולם הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עברה כנגד הפסדה.

אחד מגדולי המשגיחים ספר בשיחה שאמר בבני ברק לפני בני תורה ששמע באזניו ממרן רשכבה"ג ה"קהלות יעקב" זצ"ל, שחובה על כל אב בישראל ללמד כמה דקות מוסר מדי יום עם ילדיו הקטנים כדי לחנכם ליראת שמים ולמדות טובות, וכדי להחדיר בהם את הידיעה הברורה שיש דין ויש דין, יש גן עדן ויש גיהנום, והכל תלוי במעשיו של אדם.

"והסטטפלער אמר לי, הוסיף המשגיח אני יודע שהרבה אינם שומעים לי בענין הזה, ואני מודיע להם שהם יפסידו מכה. כי אם ילמדו מוסר יהיה להם בן ירא שמים, ואם לא..."

וכאן הרים מרן זצ"ל את ידו, והניף אותה בצורה מאימת - - -

"ואני כבר חשבתני, מי יודע מה הוא מתכוונן לומר, מה יצא מילד שאינו לומד מוסר... - צין המשגיח.

ואז הוסיף מרן ואמר: "אם לא ילמד מוסר, יצא ממנו ילד עם גאווה, ויליד כזה אין הרבה סכויים להיות גדול בתורה".

"אוי, הגאווה, הגאווה", נאנח ה"קהלות יעקב".

ד. אפשר ומצוה לדבר עם הילדים על 'גיהנום'...

בתקופתנו אין צורך להסביר ולהאריך בתאורים אודות הגאווה הנוראה המצויה בלבם של כל מי שלא למד מוסר. והגאווה הזו, אמר המשגיח, היא אם כל חטאת, ועלולה להביא את האדם אל המעשים הגרועים ביותר.

זאת ועוד.

יש אנשי חנוך הסבורים שבמינו אסור להזכיר לחניך ולו מלה אחת על "גיהנום" וכל מה שקשור בכך, שהרי הילד - כך הם טוענים ברב אולתם - עלול להכנס לדכדוך נפשי, למשבירים קשים שלא יצא מהם...

ופיהם דבר שוא. אם בכל הדורות התחנכו צעירי הצאן בעם ישראל על ברפי המשגים גן עדן וגיהנום, וכך צמח לו עם מפאָר במשך אלפי שנה, לא יעלה על הדעת שדוקא בדורנו עלולים דברים אלה "להזיק לר".

ההפך הוא הנכון. ילד השואב בגיל ינקות את הידיעה שלעתיד לבוא יצטרך לתת דין וחשבון על מעשיו, ויודע בברור שכל דבר שיעשה בימי חייו יובא לפני מלך מלכי המלכים, הוא - הוא הילד המחנך. עוד לא היה דור כמו הדור שלנו שבו ילד הגדל ללא מוסר עלול להפך לעיר פרא של ממש, ולכן יש להחדיר בו כבר בקטנות את חובת הקביעות בלמוד המוסר.

בלמוד המוסר עם הילדים, אמר המשגיח, לא צריך לקחת יותר מכמה דקות, אבל שיהיה בקביעות, מדי יום ביומו. לקבע ספר מיחד כמו שערי תשובה, מסלת ישרים, ארחות צדיקים, מעלות המדות, חובות הלבבות, או כל ספר אחר מגדולי המוסר, וללמד עם הילד בחברותא.

והתוצאות תרגשנה על אתר.

משמר החנוך

איתא בתנא דבי אליהו פּרַק י"ג וזה לשונו: מעשה באדם אחד שהיה עומד הוא ובנו בבית הכנסת, וכל העם היו עונים אמן וכו'. ובנו עונה דברים של תפלות, ולא אמר לו אביו שום דבר. ואמרו לו הבריות שיצעק על בנו. והשיב ואמר להם, מה אעשה לו תינוק הוא. ועדן יכול לשחק. שוב למחר עשה בן וכו' ולא אמר לו אביו שום דבר, לא יצתה אותה שנה לא שניה ולא שלישית עד שמתו אשתו ובניו ובן בנו ויצאו לו חמש עשרה נפשות בתוך ביתו, ולא נשתיר לו אלא שני בנים אחד חגר וסומא והאחד שוטה ורשע.

ה. אַמְנוֹת הַחַנוּךְ

בְּבִתֵּי כְּנִסְיֹת בְּמִרְחַבֵּי הָאָרֶץ הַחֲלָה תְּכוּנָה מְבֹרַכַת לְחִזּוּק עֲנִיַת אָמֵן
יְהֵא שְׁמִיָּה רַבָּא וְאָמֵן אֲצֵל הַתְּשַׁבְּרִי צֵאן קִדְשִׁים. בְּצוּעַ הָרַעִיּוֹן הוּא
כְּדֻלְהוֹן:

אֶחָד הַגְּבָאִים אוֹ הַמְתַּפְּלָלִים בֵּין קְבֻלַּת שְׁבַת לְמַעְרִיב מְדַבֵּר בְּמַעֲלַת
גְּדֵל עֲנִיַת אָמֵן יְהֵא שְׁמִיָּה רַבָּא וְאָמֵן, וּמַגְבֵּשׁ אֶת הַתְּשַׁבְּרִי לְעֹמֵד
בְּמִקּוּמָם בְּמִשְׁךְ כָּל הַתְּפִלָּה וְלַעֲנוּת בְּקוֹל אָמֵן יְהֵא שְׁמִיָּה רַבָּא וְאָמֵן. יֵשׁ
שְׂאֲרָגְנוּ שְׁבַקְדִּישִׁים הָאֲחֵרוּנִים שֶׁל הַתְּפִלָּה כָּל הַיְלָדִים מִתְּאַסְּפִים לַיָּד
הַבִּימָה אוֹ אֲרוֹן הַקִּדְשׁ, וְגִדּוֹל עוֹמֵד עַל גְּבִיָּהֶם וּבִיחַד עוֹנִים בְּקוֹל אָמֵן
יְהֵא שְׁמִיָּה רַבָּא. וּלְבִסּוֹף כָּל אֶחָד מְקַבֵּל מִתֵּן שְׂכָר סְמָלִי, אוֹ אֲגַר נְקֻדּוֹת,
וְנִכְנָס עַל יְדֵי זֶה לְאֲגָדָה הַנוֹשְׂאָת שֵׁם נִבְחָר כְּגוֹן "מְקֻדְשֵׁי שְׁמִים"
וּמִתְקַיְמִים הַגְּרָלוֹת מְדֵי פֶּעַם. יִתֵּן ה' וְכֵה יִרְבוּ וְיַעֲתִיקוּ רַעִיּוֹן זֶה לְבִתֵּי
כְּנִסְיֹת נוֹסְפִים.

רְאוּי לְצִיּוֹן שְׂכָדֵי שְׁחִזּוּקִים מַעֲיִן אֱלוֹי יִצְלִיחוּ חוֹבֵת הַהוֹרִים וְהַמְבַּגְרִים
לְהַתְחַזֵּק עִמָּהֶם, וְלְהַמְחֵשֶׁה: מַעֲשֵׂה בְּאֶחָד שֶׁהוֹכִיחַ אֶת יְלָדוֹ עַל בְּרָכָה
שֶׁאֵמַר בְּשִׁקֵּט שִׂיאֲמַרְנָה בְּקוֹל כְּדֵי שִׁיּוּכַל לַעֲנוּת עֲלֶיהָ אָמֵן! תְּשׁוּבַת
הַיָּלָד הֵיטָה: בְּרַכְתִּי כְּמִנְהַג הַגְּדוֹלִים שֶׁהָרִי רַק הַקְּטָנִים מְבֹרָכִים בְּקוֹל.
בֵּינָה זֹאת!!!